

ERIK SALUMÄE

**MUUSIKU
ÕIGUSKÄSIRAAMAT**

**Tallinn 2012
Kirjastus Uus Eesti**

„Muusiku õiguskäsiraamatu“ koostamist on toetanud:

- Eesti Autorite Ühing
- Eesti Kultuurkapital

„Muusiku õiguskäsiraamat“ tehakse tasuta kättesaadavaks internetis.

Käsiraamatu teksti kasutamisele laienevad Autoriõiguse seaduse sätted.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
I. MUUSIKUNA TEGUTSEMISE ÕIGUSLIKUD VORMID	7
1.1. TÖÖTAMINE TÖÖLEPINGU ALUSEL	7
1.1.1. Etendusasutuse seadus. Rahvusooperi seadus	7
1.1.2. Riigi-, munitsipaal- ja erakontsertasutused	9
1.1.3. Tööleping. Töökorraldus	10
1.1.4. Kontsertasutus ja muusikakollektiiv	13
1.2. TEGUTSEMINE ETTEVÕTJANA	17
1.2.1. Füüsilisest isikust ettevõtja	17
1.2.2. Osühing	21
1.3. LOOVISIKUTE JA LOOMELIITUDE SEADUS	22
1.4. MANAGERID (MÄNEDŽERID). ESINDAJAD. AGENDID	23
II. LEPINGUD	25
2.1. TÖÖVÕTULEPING	25
2.2. STIPENDIUMILEPING	28
2.2.1. Kultuurkapitali poolt makstav stipendium	28
2.2.2. Tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja kuuluva ühenduse poolt makstav stipendium	30
2.3. LEPING TEOSE SALVESTAMISEKS JA ESITAMISEKS RINGHÄÄLINGUS	31
2.4. LITSENTSILEPING	32
2.5. SALVESTUSLEPING	36
2.6. LEPING NOODIMATERJALI RENTIMISE KOHTA	38
2.7. TEISED LEPINGUD JA DOKUMENDID	38
III. MAKSUSTAMINE. HAIGESTUMINE. PENSION	40
3.1. MAKSUSTAMINE ERINEVATE ÕIGUSLIKE TEGUTSEMISVORMIDE PUHUL	40
3.1.1. Maksustamine töötamisel töölepingu alusel	40
3.1.2. Füüsilisest isikust ettevõtja maksustamine	40
3.1.3. Osühing ja maksud	45
3.2. MAKSUSTAMINE SEOSSES MUUSIKU ESINEMISTEGA VÄLISRIIGIS	55
3.3. HAIGESTUMINE. PENSION	57
IV. AUTORIÕIGUS	59
4.1. AUTORIÕIGUSEGA KAITSTAVAD TEOSSED JA AUTORI ÕIGUSED	60
4.2. AUTORIÕIGUSEGA SEOTUD LEPINGUD	67
4.3. KOLLEKTIIVSE ESINDAMISE ORGANISATSIOONID	73
4.4. AUTORIÕIGUS JA INTERNET	76

V. KONTSEERTIDE JA FESTIVALIDE KORRALDAMINE	78
5.1. KONTSEERTASUTUSED JA –AGENTUURID	78
5.2. KONTSEERTAGENTUURI VÕI MUUSIKAKOLLEKTIIVI KUULUMINE TULUMAKSUSOODUSTUSEGA ÜHENDUSTE NIMEKIRJA	79
5.3. FINANTSEERIMISALLIKAD	89
5.4. REKLAAM	94
5.5. LEPINGUD JA ARUANDED	96
5.6. MAKSUSTAMINE	98
Lisa 1. Loovisikute ja loomeliitude seadus (koos selgitustega)	100

SISSEJUHATUS

Sattudes 2012. aasta jaanuarikuus Helsingis raamatukauplusesse nägin seal müügil Lottaliina Lehtinen'i poolt kirjutatud käsiraamatut „Muusikon sopimusopas“, milles käsitleti kõikvõimalikke muusiku tegevuses ettesattuvaid õiguslikke küsimusi (eelkõige lepingute sõlmimisega seonduvat). Lehtinen, kes oma hariduselt on nii jurist kui viiulimängija, on kümnekond aastat töötanud Soome Muusikute Liidu juristina. Käsiraamatu kokkupanemisel abistas teda terve hulk muusikuid, kes tõid esile nende praktikas esilekerkinud probleeme ja lahendusi.

Kuivõrd minu endagi tegevus on olnud seotud nii õigus- kui muusikavaldkonnaga (olen lõpetanud Tartu Ülikooli õigusteaduskonna ning jätkan seal praegu doktoriõpinguid, teisalt aga olen osalenud nii erinevate muusikakollektiivide, hetkel nt ansambli *Vox Clamantis* tegevuses, kui ka nõustanud õiguslikult tervet rida kontsertasutusi), andis sellise käsiraamatu nägemine julgust pakkuda välja idee koostada midagi taolist ka Eestis. Olen väga tänulik kultuuriminister Rein Langile ja Eesti Muusika Arenduskeskuse juures tegutsevale Juko-Mart Kõlarile, kes julgustasid mind asuma sellise käsiraamatu kokkupanemisega tegelema.

Olen äärmiselt tänulik Eesti Autorite Ühingule ja Eesti Kultuurkapitalile, kes on toetanud „Muusiku õiguskäsiraamatu“ koostamist. Ning avaldan siirast tänu ja lugupidamist erinevate kontsertasutuste juhtidele ja muusikutele, kes on andnud selle käsiraamatu koostamiseks oma pikaajalistele praktilistele kogemustele tuginevat kõikvõimalikku väärtuslikku informatsiooni. Loetlen nad siinkohal tähestikulises järjekorras – Ervin Lillepea, Esper Linnamägi, Marko Lõhmus, Taivo Niitvägi, Ene Salumäe, Mail Sildos, Jaan-Eik Tulve, Viive Valper, Egmont Välja.

Erinevalt Soomes ilmunud käsiraamatust ei ole „Muusiku õiguskäsiraamat“ (vähemalt praeguse seisuga) mõeldud ilmuma klassikalise raamatu kujul. Tegemist on materjaliga, mis tehakse tasuta kättesaadavaks erinevatel muusikutega ja nende katusorganisatsioonidega seotud veebilehtedel, kui nende veebilehtede pidajatel on sellekohane huvi.

Internetiversioon annab võimaluse seda materjali vastavalt arengutele pidevalt muuta ja täiendada. Juba praegu saan kinnitada, et on terve rida huvitavaid ja olulisi teemasid, mis kerkisid ülalnimetatud muusikutega vesteldes üles, kui mida ei ole jõudnud piisava põhjalikkusega analüüsida, et neid oleks saanud lülitada käsiraamatu käesolevasse versiooni. Eraldi rõhutaksin ka autoriõiguse teemat, eeskätt seonduvalt internetiga (mis on mõistagi ju ka muusikute jaoks oluline). Sellel teemal on arutelud eriti viimastel aegadel läinud aktiivseks ja tuliseks ning kindlasti on juba lähiaegadel selles arenguid, mis vääriskid käsitlemist ka „Muusiku õiguskäsiraamatus“.

Kindlasti on arenguruumi ka tekstide arusaadavamaks tegemise osas. Õiguslikud tekstid on sageli piisavalt keerulised (see on muidugi kahetsusväärne) ning paraku ei saagi sellisel puhul eeldada, et ilma õigusliku erihariduseta inimene nendest aru saab. Käsiraamatu üks eesmärke on kindlasti olnud neid tekste rohkem nõ inimkeelde tõlkida, kuid kahjuks kõigis käsiraamatu osades ei ole see võrdsel määral õnnestunud.

„Muusiku õigus käsiraamat“ ei ole üldiselt mõeldud käsiraamatuna riigi- või munitsipaalkontsertasutuste juhtidele. Pole võimatu, et siin on olulist informatsiooni nendelegi, kuid kuna selliste kontsertasutuste igapäevase tegevusega seondub lisaks veel väga palju muid teemasid, alates riigi-, linna- või vallaeelarvete koostamise protsessis osalemisest kuni riigi- või kohaliku omavalitsuse poolse järelevalveni välja, siis ei pidanud ma otstarbekaks selliseid teemasid siia käsiraamatusse lülitada. Küll aga on see käsiraamat mõeldud kõigile muusikutele, kes püsivalt või projektipõhiselt kontserttegevuses (kas siis nõ proffidena või poolproffidena) osalevad, ning samuti erakontsertagentuuridele.

Pean märkima seoses käsiraamatu sisuga ka seda, et kuivõrd minu isiklikud kogemused ja ka peaaegu kõigi nende inimeste kogemused, kellega käsiraamatu koostamisel suhtlesin, on seotud klassikalise muusikaga, siis on sellest piterist hetkel kantud ka käsiraamatus käsitletu. Moodsama aja muusikat esitavate kollektiivide ning nendega seotud muusikaagentuuride probleemid on aga loodetavasti juba suuremas mahus käsitletud käsiraamatu järgmistes versioonides.

Käsiraamatu esimese, käesoleva versiooni üks peamisi eesmärke oli kaardistada need teemad, milledega muusikud oma tegevuses igapäevaselt kokku puutuvad, ning refereerida või ka lihtsalt tuua välja viiteid õigusaktidele, mis neid teemasid puudutavad. Seega võib üldiselt selle käsiraamatu ideoloogilise eesmärgi sõnastada kui õnge, mitte kala kätteandmisena.

Kuivõrd aga, ma mõõnan, teatud juhtumite puhul võib õnge kätteandmisest jääda väheseks, kui õiguslik probleem on muusikul endapoolseks lahendamiseks liiga keerukas, siis on ka selles küsimuses taas alust loota käsiraamatu järgmiste versioonide edasiarendustele just nendel teemadel, kus muusikutel selle vastu huvi on.

Seega loodan, et kõik käsiraamatu lugejad ja kasutajad annavad vajadusel mulle tagasisidet nii nendel teemadel, millede käsitlemises on praktika seisukohalt puudujääke, kui ka nende küsimuste kohta, mis käsiraamatus hetkel hoopistükkis käsitlemata on. Ning kuivõrd käsiraamat ise ei sisalda lahendusi konkreetsete juhtumite teemadel ega ka mitte erinevate lepinguprojektide näidiseid, siis on loomulikult mõeldav pöörduda ka juba konkreetsema õigusliku konsultatsiooni saamiseks (ning käsiraamatu koostamisel kirjastuse õiguspartneriks olnud Õigusbüroo Ignatius saab siis loodetavasti aidata sobivaid lahendusi leida).

Kõikvõimalik tagasiside käsiraamatu kohta ja küsimused on oodatud e-posti aadressile erik.salumae@ignatius.ee.

I. MUUSIKUNA TEGUTSEMISE ÕIGUSLIKUD VORMID

Nii nagu ka käsiraamatu sissejuhatuses märgitud, puudutab käsiraamat esmajoones neid muusikuid, kes saavad oma muusikalise tegevuse eest tasu. See ei pruugi olla nende põhitegevus, vaid tegevus muu põhitöö kõrvalt. Alati ei eelda see (esmajoones nt lauljate puhul) mõistagi ka erialast haridust.

Muusikuna on võimalik tegutseda mitmetes erinevates õiguslikes vormides. Kui räägime püsivalt tegutsevatest riigi-, kohaliku omavalitsuse või ka erakontsertasutustest või – kollektiividest (kuigi selliste erakontsertasutuste olemasolu, kus muusikud on püsivalt palgal, on hetkel vaid teoreetiline konstruktsioon), siis seal on muusikud peamiselt tööl töölepingu alusel. Vabakutseline muusik võib olla registreeritud aga ka näiteks füüsilisest isikust ettevõtjana või äriühinguna (nt osaühinguna). Loomulikult on võimalik osaleda muusikuna projektides ka lihtsalt eraisikuna, näiteks töövõtulepingu või stipendiumilepingu alusel.

Käsiraamatu esimeses peatükis käsitlemegi neid õiguslikke vorme ja võimalusi veidi põhjalikumalt.

1.1. TÖÖTAMINE TÖÖLEPINGU ALUSEL

Muusiku töötamine töölepingu alusel on mõeldav töötamisena kontsertasutuses. Eraldi kontsertasutuste seadust meil ei ole, küll aga kehtib veidi universaalsem Etendusasutuse seadus ning spetsiifiliselt Rahvusoooperi seadus, mis on oluline Rahvusoooperis töötavate muusikute jaoks.

Käesolevas alljaotuses käsitletakse põgusalt neid kaht seadust, seejärel peatume juriidilistel vormidel, millest etendusasutused Eestis tegutsevad, pärast seda töölepingu ja töökorralduse mõnedel spetsiifilistel küsimustel ning alljaotus lõpeb etendusasutuse ja muusikakollektiivi õiguslike suhete küsimustega (sh nt kollektiivlepingu ja töötajate usaldusisikuga seonduv).

1.1.1. ETENDUSASUTUSE SEADUS. RAHVUSOOOPERI SEADUS

Mõlema pealkirjas nimetatud seaduse paragrahvide enamik puudutab etendusasutuse või spetsiifiliselt Rahvusoooperi struktuuri ja töökorraldust, mis on ka seal töötava muusiku seisukohalt kindlasti olulised, kuid millede tähtsus on veelgi olulisem etendusasutuse juhtkonna jaoks. Nagu käsiraamatu sissejuhatuses ka märgitud, siis ei ole see käsiraamat üldiselt etendusasutuste juhtkondade tarvis kirjutatud, vaid olen keskendunud sellele, mis on konkreetse muusiku jaoks oluline.

Etendusasutuse seadus

Etendusasutuse seadus käsitleb etendusasutusena järgmistele tingimustele vastavat asutust:

- 1) kes regulaarselt korraldab autorite ning esitajate loomingu avalikke esitisi etenduste ja kontsertide näol;
- 2) kes on töösuhtes loominguliste töötajatega;
- 3) kellel on loominguline juht ja loomenõukogu;
- 4) kes teavitab avalikkust etenduse või kontserdi toimumisest.

Seadus reguleerib sellise etendusasutuse tegevust, kes toimib Kultuuriministeeriumi hallatava riigiasutusena, kohaliku omavalitsuse asutusena või riigi asutatud või riigi osalemisel asutatud sihtasutusena. Kui seadus seda mingis sättes eraldi nimetab, siis laieneb vastav seadusesäte ka eraetendusasutustele.

Seonduvalt etendusasutuse struktuuriga on muusiku jaoks kindlasti oluline teada, et etendusasutuse juhiks on direktor ning loomingulist tegevust kavandab ja koordineerib loominguline juht. Loominguline juht:

- 1) korraldab etendusasutuse repertuaarivalikut ning koostab repertuaariplaani ja esitab selle läbivaatamiseks loomenõukogule;
- 2) korraldab loominguliste töötajate valikut ja rakendamist;
- 3) tagab etendusasutuse loominguliste eesmärkide täitmise.

Seadusest tulenevalt on kontsertasutuses töötav muusik defineeritud kui *etendusasutuse loominguline töötaja*. Selle kohta on seaduses ka vastav paragrahv (§ 7), mille peamine sisu puudutab aga loomingulise töötaja töölepingut ning sellel on peatunud käsiraamatu alljaotuses 1.1.3.

Kontsertasutuses töötava muusiku jaoks on kindlasti oluline teadmine ka see, et kontsertasutuse loomingulised töötajad on esindatud kontsertasutuse loomenõukogus, mille ülesanneteks on kavandada ja hinnata etendusasutuse loomingulist tegevust ning otsustada teose jäädvustamine.

Kontsertasutuse töökorraldusega seonduvalt sätestab seadus, et etendused ja kontserdid planeeritakse kalendriaasta kaupa kuukava alusel ning kuukava koostamise alus on repertuaariplaani. Repertuaariplaani koostatakse vähemalt üheks kalendriaastaks ja repertuaariplaani kehtestab kontsertasutuse juht loomenõukogu ettepaneku alusel.

Mõistagi annab Etendusasutuse seadus vaid üldised raamid ning konkreetse kontsertasutuse kohta sisaldub oluline töökorralduslik informatsioon juba kas riigi- või kohaliku omavalitsuse kontsertasutuse põhimääruses või erakontsertasutuse põhikirjas.

Rahvusoperi seadus

Rahvusoperi seaduse kohaselt on Rahvusoper Estonia avalik-õiguslik juriidiline isik. Sellest tulenevalt on ka juhtimisstruktuur keerulisem, võrreldes tavalise etendusasutusega. Loomingulise juhi ülesandeks on aga Rahvusoperiski „korraldada loominguliste töötajate valikut ja rakendamist, lahendada nende täiendõppega seotud küsimusi“.

Loominguliste töötajatega, loomenõukoguga ja repertuaariplaaniga seonduvale kohaldatakse aga samu sätteid, mis sisalduvad Etendusasutuse seaduses, ning neid on ülalpool ka refereeritud.

1.1.2. RIIGI-, MUNITSIPAAL- JA ERAKONTSERTASUTUSED

Riigi kontsertasutused

Riigi kontsertasutuste mõiste hõlmab kindlasti nimetada neid kontsertorganisatsioone, mis tegutsevad Kultuuriministeeriumi valitsemisalas. Tinglikult võime sellesse gruppi arvata ka kontsertorganisatsioonid, mis tegutsevad riigi asutatud või riigi osalemisel asutatud sihtasutuse vormis. Ning kontsertasutusest oluliselt laiemate tegevusvaldkondadega on Rahvusooper Estonia ja teater Vanemuine, kus mõlemas on muusikud palgal nii ooperisolistidena, ooperikooris kui orkestris.

Riigi kontsertasutuse moodustab ja korraldab ümber ning selle tegevuse lõpetab kultuuriminister. Kontsertasutusel on kultuuriministri poolt kinnitatud põhimäärus, milles nähakse ette kontsertasutuse ülesanded, juhi ja loomingu juhi ülesanded, õigused ja kohustused, kontsertasutuse struktuur ning muud tegevuse korraldamiseks olulised sätted.

Kultuuriministeeriumi valitsemisalas tegutsevateks kontsertorganisatsioonideks on Eesti Kontsert (selle struktuuris on nii Eesti Rahvusmeeskoor kui ansambel *Hortus Musicus*), Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja Eesti Riiklik Sümfooniaorkester.

Munitsipaalkontsertasutused

Munitsipaalkontsertasutused on asutatud kohalike omavalitsuste poolt. Munitsipaalkontsertasutuse moodustab ja korraldab ümber ning selle tegevuse lõpetab valla- või linnavalitsus volikogu otsuse alusel. Põhimääruse kinnitab valla- või linnavolikogu.

Suuremate munitsipaalkontsertasutuste näidetena (kus muusikud töötavad töölepingu alusel) saab esile tuua Tallinna Filharmoonia, mille juures tegutseb Tallinna Kammerorkester, ja Pärnu Linnaorkester.

Erakontsertasutused

Erakontsertasutused võivad põhimõtteliselt tegutseda kõigis eraõiguslike juriidiliste vormides – osühinguna, aktsiaseltsina, mittetulundusühinguna, sihtasutusena – , aga miks mitte ka füüsilisest isikust ettevõtjana. Siinkohal erakontsertasutuste asutamisega seotud õiguslikel küsimustel ei peatuta, küll aga on käsiraamatu V peatükis seonduvalt kontsertide ja festivalide korraldamisega juttu ka erakontsertasutuste tegevusest.

Kuivõrd käsiraamatu käesolevas alljaotuses käsitletakse muusiku töötamist töölepingu alusel, siis mulle teadaolevalt ei ole hetkel võimalik tuua näiteid erakontsertasutustest, kus muusikud oleksid töötajatena palgal. Selline kontsertasutus oli aga olemas Eesti iseseisvuse taastamise perioodil – nimelt Rägavere Kontsert, mille juures tegutses hooajal 1991/92 palgalisena Kammerkoor Eesti Projekt.

1.1.3. TÖÖLEPING. TÖÖKORRALDUS.

Muusikud töötavad töölepingu alusel riigi või kohaliku omavalitsuse etendusasutusena töötavates kontsertasutustes. Erakontsertagentuuride finantseerimismudel ei taga nende jaoks paraku veel sellist eelarvelist kindlust, et nad saaksid püsivalt, töölepingute alusel hoida kontsertagentuuri palgal muusikuid. Kuid loodetavasti see aeg siiski kunagi ka saabub.

Seetõttu peetakse käesolevas alljaotuses silmas eeskätt neid muusikuid, kes on töölepingulises suhtes riigi või kohaliku omavalitsuse kontsertasutusega. Selliseid kontsertasutusi ei ole hetkel küll palju, kuid muusikute hulk, kes nendega on seotud, on siiski päris suur.

Töölepingulise suhte puhul on kahtlemata olulisimaks seaduseks Töölepingu seadus. Seadus hõlmab mitte ainult kogu töölepingu sõlmimise, muutmise ja lõpetamisega seonduvat, vaid ka töötasu, töö- ja puhkeaja, puhkuse ning veel mitme muu valdkonna õiguslikku korraldust. Siiski on asjassepuutuvaid seadusi veel teisigi, nt muusikute puhul spetsiifiliselt Etendusasutuse seadus või Rahvusooperi seadus, samuti Väljateenitud aastate pensionide seadus, aga ka Töötervishoiu ja tööohutuse seadus, Individuaalse töövaidluse lahendamise seadus jt.

Etendusasutuse seadus nimetab etendusasutuses (sh siis ka kontsertasutuses) töölepingu alusel töötavaid muusikuid *etendusasutuse loomingulisteks töötajateks*. Kultuuriminister on kehtestanud seaduse alusel määruse, kus loominguliste töötajate võimalike ametikohtade loetelu on fikseeritud. Muusikavaldkonnas on sellisteks loomingulisteks töötajateks nt kunstiline juht, loominguline juht, peadirigent, peakoormeister, muusikajuht, dirigent, koormeister, kontsertmeister, solist, laulja, interpreet, orkestrant, orkestriartist, kooriartist, hääleseadja, lauluõpetaja.

Etendusasutuse seadus ei kirjuta küll ette, et etendusasutuse loominguliste töötajate kohad tuleks täita konkursi teel, kuid ometigi on see siiski kontsertasutustes tavapärane praktika ning mitme kontsertasutuse põhimääruses on konkursside korraldamine kogunisti sõnaselgelt ära nimetatud. On selge, et kontsertasutuste juhid soovivad näha oma kollektiivides muusikaliselt parimat kvaliteeti ning nii emotsionaalne kui konkursside läbiviimine ka ei ole, on see siiski läbiproovituim ja töökindlaim võimalus, et muusikakollektiiv püsiks võimalikult professionaalses koosseisus.

Kahtlemata on mõistlik, kui konkursside ja juba töölolevate muusikute atesteerimise korraldamise aluseks olevate regulatsioonide koostamine toimub etendusasutuse juhtkonna ja loomingulise kollektiivi koostöös, olgu see siis sätestatud kollektiivlepingus või tehakse seda nt loomenõukogus.

Loomingulise töötajaga sõlmitakse vastavalt Etendusasutuse seadusele tähtajaline tööleping kuni viieks aastaks ning ei kohaldata tähtajalise töölepingu järjestikku sõlmimise piirangut. Nimelt – Töölepingu seadus näeb tähtajaliste töölepingutega seonduvalt üldreeglina ette, et kui tähtajaline tööleping samalaadse töö tegemiseks on sõlmitud järjestikku rohkem kui kaks korda või tähtajalist lepingut pikendatud rohkem kui üks kord viie aasta jooksul, loetakse töösuhe algusest peale tähtajatuks. Seda sätet niisiis loominguliste töötajate puhul ei kohaldata.

Kuigi muusiku tööleping tööandjaga – etendusasutusega – on mõistagi individuaalne dokument, tuleb tõdeda, et iga kontsertasutus kasutab muusiku töölepinguna siiski tema poolt väljatöötatud tüüpvormi, mis arvestab konkreetse kontsertasutuse tegevuse spetsiifikat. On selge, et kui tegemist on ühe muusikakollektiiviga, siis oleks keeruline iga sellesse kuuluva muusiku puhul leppida kokku eraldi töötingimustes. Samuti on ju ka palgasüsteem ühtne ning tuleneb kontsertasutuses kehtestatud loominguiliste töötajate palgaskaalast. Loomulikult laienevad töötajale aga juba seaduse alusel need erisätted, mis kuuluvad kohaldamisele nt töölähetuste puhul (nimelt võib rasedat või töötajat, kes kasvatab alla kolmeaastast või puudega last, töölähetusse saata üksnes tema nõusolekul).

Kindlasti ei ole põhjust kahelda selles, et kontsertasutuste tüüp-töölepingutes on arvestatud kõiki seadusest tulenevaid nõudeid, kuid olgu siinkohal siiski esitatud loetelu nendest andmetest, mis Töölepingu seaduse § 5 järgi peaksid kirjalikult sõlmitud töölepingus sisalduma:

- 1) tööandja ja töötaja nimi, isiku- või registrikood, elu- või asukoht;
- 2) töölepingu sõlmimise ja töötaja tööle asumise aeg;
- 3) tööülesannete kirjeldus;
- 4) ametinimetus, kui sellega kaasneb õiguslik tagajärg;
- 5) töö eest makstav tasu, milles on kokku lepitud (töötasu), sealhulgas majandustulemustelt ja tehingutelt makstav tasu, töötasu arvutamise viis, maksmise kord ning sissenõutavaks muutmise aeg (palgapäev), samuti tööandja makstavad ja kinnipeetavad maksud ja maksed;
- 6) muud hüved, kui nendes on kokku lepitud;
- 7) aeg, millal töötaja täidab kokkulepitud tööülesandeid (tööaeg);
- 8) töö tegemise koht;
- 9) puhkuse kestus;
- 10) viide töölepingu ülesütlemise etteteatamise tähtaegadele või töölepingu ülesütlemise etteteatamise tähtajad;
- 11) viide tööandja kehtestatud töökorralduse reeglitele;
- 12) viide kollektiivlepingule, kui töötaja suhtes kohaldatakse kollektiivlepingut.

Nagu eespool ka nimetatud, rakendatakse mitmetes kontsertasutustes loominguiliste töötajate atesteerimist. Atesteerimiseks loetakse hinnangu andmist töötaja teadmiste, oskuste, võimete, isikuomaduste ja käitumisele lähtuvalt ametikohale esitatavatest nõuetest. Tegemist on niisiis töötajatega, kes juba kontsertasutuses töötavad, ning atesteerimise tulemusena otsustatakse, kas töötajaga sõlmitakse tööleping uueks tähtajaks või mitte, või muudetakse tema palgaastet. Kontsertasutuses peab atesteerimise kord olema kõigile atesteeritavatele piisavalt selge ja arusaadav, vältimaks hilisemaid vaidlusi. Kaasnevad ju muusiku jaoks, kes atesteerimist ei läbi, loomulikult sellega suured isiklikud elukorralduslikud muutused ning on mõistetav, kui ebakorrektselt läbiviidud atesteerimine võib kaasa tuua õiguslikke vaidlusi.

Kui sellel või muul põhjusel kahetsusväärset muusiku ja kontsertasutuse vaheline õigusvaidlus tekib ning mingil muul kombel lahendust ei leita, siis tuleb pöörduda Individuaalse töötüli lahendamise seaduse poole. Selle alusel on võimalik viia töövaidlus kas töövaidluskomisjoni või kohtusse.

Töölepingu seadusest tulenevalt kehtestab tööandja, sh siis ka kontsertasutus, töökorralduse reeglid (varemkehtinud Töölepingu seaduse alusel nimetati seda dokumenti töösisekorraeeskirjadeks). Selles dokumendis on võimalik sätestada kõik vajalik, mis

puudutab asutuse seismist töökorraldust. Nendele töökorralduse reeglitele tuleb viidata ka iga töötajaga sõlmitud töölepingus, nagu ülal nimetatud.

Seadus töökorralduse reeglite ülesehituse osas midagi märkimisväärselt ette ei kirjuta. Praeguseks on riigi ja omavalitsuste kontsertasutused kindlasti juba vormistanud oma senised töösisekorraeeskirjad ümber töökorralduse reegliteks ning seal on eelduslikult olemas kõik need peatükid, mida kontsertasutuste tegevuse spetsiifika nõuab.

Siinkohal on asjakohane viidata ka ühele teisele seadusele, nimelt Töötajate usaldusisikute seadusele. Selle seaduse 5. peatükist „Informeerimine ja konsulteerimine“ tuleneb, et tööandja, kelle juures töötab vähemalt 30 töötajat, on kohustatud rakendama selles peatükis sätestatud informeerimist ja konsulteerimist. Selle seaduse kohaselt „Informeerimine tähendab usaldusisikule või tema puudumisel töötajatele asjakohasel tasandil teabe edastamist, mis võimaldab töötajatel saada õigeaegselt selget ja piisavalt põhjalikku ülevaadet tööandja struktuurist, majanduslikust ja tööhõive olukorrast ning nende võimalikust arengust ja muudest töötajate huve puudutavatest asjaoludest, samuti saada aru olukorra ja muude asjaolude mõjust töötajatele.“ ning „Konsulteerimine tähendab usaldusisiku või tema puudumisel töötajate ja tööandja vahelist seisukohtade vahetamist ning dialoogi pidamist asjakohasel tasandil, mis võimaldab usaldusisikul või töötajatel avaldada arvamusi ning saada tööandjalt põhjendatud vastuseid avaldatud arvamustele eesmärgiga jõuda kokkuleppele käesoleva seaduse [st siis Töötajate usaldusisiku seadus – *Autori märkus*] § 20 lõike 1 punktides 2 ja 3 sätestatu osas.“

Tööandja informeerib ja konsulteerib vähemalt järgmistest töötajaid puudutavatest asjaoludest:

- 1) tööandja struktuur, töötajate, sealhulgas tööülesandeid renditööna täitvate töötajate koosseis, nende muudatused ja kavandatavad otsused, mis avaldavad olulist mõju tööandja struktuurile ja töötajate koosseisule;
- 2) kavandatavad otsused, millega tõenäoliselt kaasnevad olulised muudatused töökorralduses;
- 3) kavandatavad otsused, millega tõenäoliselt kaasnevad olulised muudatused töötajate töölepingulistes suhetes, sealhulgas töösuhete lõpetamine.

Seega – sellises, suhteliselt suure töötajate arvuga kontsertasutuses kaasatakse igal juhul ka muusikud nende otsuste langetamise, mis puudutab kontsertasutuse struktuuri ja töökorraldust.

Kuivõrd neid õigusakte, milledega kontsertasutuse juhid peavad oma tegevuses arvestama, on väga palju, siis selles käsiraamatus nende kõigi äranimetamine, rääkimata käsitlemisest, ei ole võimalik. Küll aga väärrib äramärkimist veel üks seadus, mis on väga oluline nii kontsertasutuse juhtkonna kui ka selles töötavate muusikute jaoks. See on Töötervishoiu ja tööohutuse seadus.

Tööandja on kohustatud tagama töötervishoiu ja tööohutuse nõuete täitmise igas tööga seotud olukorras. Seadus käsitleb päris detailselt mõlemat valdkonda ning käsiraamatu koostaja soovitus nii kontsertasutuste juhtidele kui muusikutele on igal juhul selle seadusega põhjalikult tutvuda. See seadus annab aluse ka nt töötajate tervisekontrolli läbiviimiseks.

1.1.4. KONTSERTASUTUS JA MUUSIKAKOLLEKTIIV

Eespool sai käsitletud kontsertasutuse ja seal töötava muusiku individuaalset suhet – töölepingut – , kuid kindlasti tuleb puudutada ka neid õiguslikke suhteid, mis seaduste kohaselt on võimalikud (ja mida mitmel pool ka rakendatakse) etendusasutuse ja selle juures tegutseva muusikakollektiivi kui terviku vahel.

Järgnevates alajaotustes puudutatakse töötajate usaldusisikutega, ametiühingutega, kollektiivlepingute ja kollektiivse töötüli lahendamise seonduvat. Kuivõrd kõigis nendes valdkondades on olemas kehtiv seadus, siis ei ole meie käsiraamatu eesmärk neid seadusi ümber jutustada, küll aga markeerida mõningaid olulisemaid momente, mis seonduvad just muusikakollektiivide spetsiifikaga.

Töötajate usaldusisik

Usaldusisikud muusikakollektiivides on praktikas kindlasti olulised. Ka amatöörkoorid või – orkestrid on läbi aegade valinud koori- või orkestrivanemaid ning nendel on juba selle koori või orkestri ajalooliste traditsioonide kohaselt oma väljakujunenud roll ja ülesanded.

Riigi või omavalitsuse muusikakollektiivi puhul lähtub usaldusisiku staatus mitte ainult traditsioonidest, vaid sellel on ka väga selged seadusest tulenevad raamid ja võimalused. Selleks seaduseks on Töötajate usaldusisiku seadus. Nii etendusasutusele kui muusikakollektiivile on kindlasti suureks praktiliseks abiks see, et seaduse kohta on ilmunud ka kommenteeritud väljaanne.¹

Seadus (selle § 2) defineerib usaldusisiku kui „tööandja töötaja, kelle on valinud tööandja töötajate üldkoosolek oma esindajaks seadusest tulenevate ülesannete täitmisel suhtes tööandjaga“. Töötajate üldkoosoleku võib kokku kutsuda kas tööandja juures tegutsev ametiühing, enamus tööandja juures töötavatest ametiühingu liikmetest, kui ametiühing ei ole loodud tööandja juures, või vähemalt 10 % tööandja töötajatest (seaduse § 5). Üldkoosoleku läbiviimise ja usaldusisiku valimisega seonduv on seaduses järgnevalt piisava põhjalikkusega kirja pandud.

Seadus on määratlenud ka selle, et usaldusisiku volitused kehtivad kolm aastat, kui üldkoosolek ei ole otsustanud teisiti (§ 8). Muusikakollektiividel on siin kujunenud ilmselt juba omad traditsioonid ja reeglid, kui pikaks tähtajaks usaldusisik valitakse. On ju usaldusisiku valimine mõeldav ka nt ühe hooaja kaupa.

Omaette küsimuseks, mida käsitleb ka seaduse kommenteeritud väljaanne, on olukord, kus muusikakollektiivi sees tegutseb ka ametiühing, kellel on suhtlemiseks tööandjaga oma esindaja. Kuivõrd ametiühing muusikakollektiivis on siiski pigem erand kui reegel, nagu nähtub ka käsiraamatu järgnevast alljaotusest, siis ei ole siinkohal põhjust sellisel situatsioonil liiga pikalt peatuda. Võiks pidada mõistlikuks, et ametiühingu esindaja ja muusikakollektiivi usaldusisik oleks niisugusel puhul üks ja sama inimene, eeldusel muidugi, et töötajate üldkoosolek on sellele töötajale töötajate usaldusisikuna oma heakskiidu andnud.

¹ Tiit Kaadu. Töötajate usaldusisiku seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2008

Töötajate usaldusisiku õigused ja kohustused on seaduse kohaselt (vt §-d 9-11) päris laialdased. Nii on usaldusisikul näiteks õigus tutvuda takistamatult töötingimuste, sealhulgas töökorraldusega, saada tööandjalt oma ülesannete täitmiseks vajalikku teavet ning konsulteerida selle teabe alusel tööandjaga, pidada tööandjaga läbirääkimisi kollektiivlepingu sõlmimiseks kollektiivlepingu seaduses sätestatud tingimustel ja korras, kui tööandja juures ei ole ametiühingut või ei tööta ametiühingusse kuuluvaid töötajaid, esindada töötajaid kollektiivse töötüli lahendamisel kollektiivse töötüli lahendamise seaduses sätestatud tingimustel ja korras, kui tööandja juures ei ole ametiühingut või ei tööta ametiühingusse kuuluvaid töötajaid, jne.

Usaldusisik on kohustatud osalema informeerimisel ja konsulteerimisel (mis see täpsemalt on, see on selles seaduses kirjas), vahendama teavet tööandjale ja töötajatele, jälgima töötingimuste täitmist ning teatama rikkumisest tööandjale ja vajadusel tööandja tegevuskohajärgsele tööinspektorile, töötaja taotlusel esindama töötajat töövaidluses tööandjaga enne töövaidlusi lahendavasse organisse pöördumist, aitama kaasa töörahu hoidmisele, kui kollektiivlepingu on kollektiivlepingu seaduses sätestatud tingimustel ja korras sõlminud usaldusisik ning tegema koostööd ametiühingu usaldusisiku, töökeskkonna voliniku ja töökeskkonna nõukoguga.

Etendusasutuse seadus küll töötajate usaldusisikut ei nimeta, kuid praktikas on etendusasutused töötajate usaldusisikut kaasanud ka etendusasutuse juhtimisotsuste tegemisse. Nii on näiteks Eesti Filharmoonia Kammerkoori põhimääruses sätestatud, et koori usaldusisik on üks EFK loomenõukogu liikmetest.

Ametiühing

Ametiühingute moodustamine muusikakollektiivides on olnud väga erandlik. Mittetulundusühingute ja sihtasutuse registri otsingusüsteem andis käsiraamatu autorile päringuvastuseks vaid Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri Töötajate Ametiühingu (see siiski ei tähenda, et neid ei võiks olla teisigi, mida päringuga miskipärast leida ei õnnestunud).

Seetõttu ametiühingutega seonduvat käsiraamatus pikalt ei käsitleta. Ametiühingute tegevust reguleerib üksikasjalikult Ametiühingute seadus. Ametiühingul kui mittetulundusühingul on oma põhikirja ning seega peab ametiühingusse kuuluv muusik järgima ametiühingu liikmena nii Ametiühingute seadust kui ka oma ametiühingu põhikirja ning selle põhikirja alusel vastuvõetud otsuseid.

Ametiühingud võivad vastavalt seadusele koonduda liitudesse. Eestis tegutseb Eesti Kultuuritöötajate Ametiliit, mis omakorda on Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsiooni TALO liikmesorganisatsioon. Täpsemat teavet nende ühenduste tegevuse kohta saate vastavateelt veebilehtedelt.

Kollektiivleping

Nii nagu ametiühingud, ei ole ka kollektiivlepingute sõlmimine riigi või kohaliku omavalitsuse etendusasutuste muusikakollektiivides väga levinud praktika. Selle põhjuseks võib ilmselt pidada asjaolu, et riigi- ja omavalitsussüsteemis on erinevalt erasektorist

töölased nõuded ja regulatsioonid kehtestatud niikuinii täpsemalt, juhtkondade üle toimib riigi või kohaliku omavalitsuse järelevalve ning lõppeks on selle valdkonna muusikute ja muusikavaldkonna korraldajate ring sedavõrd väike ning „kõik tunnevad kõiki“, et alati saab kõik töökorralduslikud küsimused, mida muude dokumentidega ei ole reguleeritud, läbi arutada ja lahendada ka nõ töökorras.

Kui aga siiski muusikakollektiiv leiab, et on selliseid spetsiifilisi küsimusi, mida saaks tööandjaga kindlalt kokku leppida vaid kollektiivlepingu kujul, siis tasub loomulikult seda varianti tõsiselt kaaluda, ette valmistada, tööandjaga arutada ning ka selline kollektiivleping lõpuks sõlmida.

Kollektiivlepingute sõlmimise aluseks on Kollektiivlepingu seadus. Selle seaduse järgi võib kollektiivlepingus määrata kindlaks:

- 1) palgatingimused;
- 2) töötingimused;
- 3) töö- ja puhkeaja tingimused;
- 4) töölepingu muutmise ja ülesütlemise tingimused ning töö tegemisest keeldumise alused;
- 5) töötajate koondamise tingimused, korra ja tagatised koondamise puhul;
- 6) töötervishoiu ja tööohutuse tingimused;
- 7) kutse-, täiendus- ja ümberõppe tingimused ja abi töötutele;
- 8) tagatised ja hüvitused, mida pooled peavad vajalikuks;
- 9) kollektiivlepingu täitmise kontrollimise ja vajaliku informatsiooni andmise korra;
- 10) kollektiivlepingu muutmise, pikendamise ja uue kollektiivlepingu sõlmimise korra;
- 11) täiendava vastutuse kollektiivlepingu täitmata jätmise eest;
- 12) töötajate ja tööandjate nõudmiste esitamise korra kollektiivse töötüli puhul;
- 13) tingimused, millega reguleeritakse muud kollektiivlepingu poolte vahelised suhted.

Muusikakollektiivi puhul on mõeldav, et kollektiivlepingus saab kokku leppida teatud spetsiifilistes punktides, mis puudutavad töökorraldust (kuigi, nagu eespool kirjutatud, on see vastastikuse mõistmise vaimus võimalik fikseerida ka nt töökorralduse reeglites), samuti ka kooriartistide või orkestrantide atesteerimise korra üksikasjades ning sellest tulenevas palgakorralduses.

Kollektiivleping sõlmitakse kollektiivlābirāākimiste tulemusena ning seda saab sõlmida ja muuta ainult kirjalikult. Samuti tuleb kirjalikult esitada kõik kollektiivlepingu lisad. Kollektiivlābirāākimiste pidamise õigus on ametiühingul, selle puudumisel töötajate usaldusisikul.

Kollektiivlepingud registreeritakse Kollektiivlepingute andmekogus. Kollektiivlepinguid on sõlmitud nt nii Rahvusooperis Estonia, Teatris Vanemuine kui Eesti Riiklikus Sümfooniaorkestris. Andmekogu järgi on hetkel toimiv nendest küll vaid Teatri Vanemuine kollektiivleping, mis aga ei tähenda, et kollektiivlepinguid, mida järgitakse, ei võiks olla ka muudes etendusasutustes. Näiteks Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri põhimäärus näeb isegi kollektiivlepingu olemasolu selgesõnaliselt ette.

Kollektiivne töötüli

Kuidas mõlemad osapooled ka ei pinguta, on alati teoreetiliselt võimalik, et mingi lahkeli etendusasutuse juhtkonna ja muusikakollektiivi vahel võib paisuda kollektiivseks töötüliks. Eks näiteid on paraku ju ka tõepoolest olemas. On muidugi selge, et tüli iseloomusid ja lahendusviise on erinevaid ning üks enamasti laheneb olukord siiski mingite mõistlike kompromisside tulemusena, kuid põhimõtteliselt on võimalik, et tuleb teatud asjaolude ilmnemisel võtta appi Kollektiivse töötüli lahendamise seadus.

Nimetatud seadus näeb ühelt poolt ette lepitusprotseduurid, kuid teisalt fikseerib ka need alused, millal on võimalik korraldada streiki (töötajepoolne instrument) või töösulgu (tööandjapoolne instrument). Siinkohal seda seadust siiski täpsemalt lahti kirjutama ei hakata ning jääb üle avaldada lootust, et muusikakollektiividel seda seadust siiski ka rakendada ei tule.

Asjassepuutuvad õigusaktid:

- Töölepingu seadus
- Etendusasutuse seadus
- Rahvusoperi seadus
- Väljateenitud aastate pensionide seadus
- Individuaalse töövaidluse lahendamise seadus
- Töötajate usaldusisiku seadus
- Töötervishoiu ja tööohutuse seadus
- Ametiühingute seadus
- Kollektiivlepingu seadus
- Kollektiivse töötüli lahendamise seadus
- Kultuuriministri 04.06.2009 määrus nr 8 „Etendusasutuse loominguuliste töötajate ametikohtade loetelu“
- Kultuuriministri 05.01.2000 määrus nr 1 „Riigietendusasutuse Eesti Kontsert põhimääruse kinnitamine“
- Kultuuriministri 05.02.1998 määrus nr 3 „Eesti Filharmoonia Kammerkoori põhimääruse kinnitamine“
- Kultuuriministri 15.01.1998 määrus nr 2 „Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri põhimääruse kinnitamine“

Kasulikud veebilehed (konkreetsed materjalid on viidatud peatüki tekstis):

- TALO – www.talo.ee
- Eesti Kultuuritöötajate Ametiliit – www.ekal.ee
- Kollektiivlepingute andmekogu – klak.sm.ee/

Kirjandust:

- Töölepingu seadus. Kommenteerinud professor Heino Siigur. Tallinn, 2009
- Tiit Kaadu. Töötajate usaldusisiku seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2008

1.2. TEGUTSEMINE ETTEVÕTJANA

Kui muusik on otsustanud tegutseda ettevõtjana, siis on tal valida kas füüsilisest isikust ettevõtja, osaühingu või aktsiaseltsi vormi vahel. Ettevõtjana tegevuse alustamiseks on mõistagi vaja kindlat otsust ja head pealehakkamist, kuid oma isiklikust kogemusest saan kinnitada, et muusikuna ettevõtja vormis tegutsemine ei ole liiga keeruline ei raamatupidamislikult ega juriidiliselt.

Järgnevalt puudutan füüsilisest isikust ettevõtja (FIE) ja osaühingu, millel on üks (ja seesama) asutaja, osanik ja juhatuse liige, asutamist ja tegutsemist. Mitme osanikuga osaühing, kus tegutseb mitu muusikut, on loomulikult võimalik ning sellegi asutamine ja tegutsemine ei ole õiguslikult keeruline, kuid see on pigem haruldane. Nii nagu on harvaesinev ka muusikuna tegutsev aktsiaselts (selle puhul on nt asutamine ja tegutsemine kindlasti oluliselt keerulisem, kuna lisaks Äriregistrile tuleb toiminguid teha ka Eesti Väärtpaberite Kesksregistris, rääkimata sellest, et aktsiaseltsi asutamiseks vajalik miinimumkapital on 10 korda suurem osaühingu omast).

Järgnevates alljaotustes ei puudutata FIE ja osaühingu maksustamist – sellest on juttu käsiraamatu III peatükis.

Kuivõrd FIE-de ja ühemehe-osaühingute teemadel (asutamine, tegevus, maksustamine jm) on ilmunud mitmeid põhjalikke käsiraamatuid (eriti soovitaksin siinkohal Olavi Kärna poolt kirjutatud „Pisiettevõtja käsiraamat“², mis on raamatukauplustes ka saadaval), siis ei hakka ma järgnevalt nende käsiraamatute sisu ümber kirjutama, vaid markeerin mõningaid kõige olulisemaid momente ning toon täiendavalt esile need muudatused, mis on seadustes toimunud pärast ülalnimetatud Olavi Kärna käsiraamatu ilmumist.

1.2.1. FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJA

Füüsilisest isikust ettevõtja vorm on ettevõtjana tegutsemiseks kahtlemata kõige mugavam. FIEna on ennast lihtne registreerida, sellena on lihtne tegutseda. Seisuga 01.07.2012 on ennast Äriregistris FIEna registreerinud 33578 ettevõtjat, nendest 1917 on märkinud tegevusalaks „Kunst, meelelahutus ja vaba aeg“. Kui minna veelgi detailsemaks ning teha tegevusalade klassifikaatori EMTAK liigituse järgi päring tegevusalaga „Kontsertide lavastamine ja esitamine, muusikaline loometegevus jms“, siis saame 560 ettevõtjat. Ning kui lisada siia veel FIE-d, kes on registreerinud endid tegevusalal „Kunstialane loometegevus“ (neid on kokku 709) ning kelle hulgas on samuti päris suurel hulgal muusikuid, siis saame kokku päris arvestatava hulga samas valdkonnas tegutsevaid inimesi, kellega on võimalik vahetada vajadusel kasvõi kõikvõimalikke praktilisi FIE-kogemusi.

Kas FIEna on võimalik tegutseda ka ülalkäsitletud riigi või kohaliku omavalitsuse etendusasutuses (kontsertasutuses), st et siis ei sõlmi inimene mitte töölepingut, vaid esitab oma töö eest FIE-arve? Üldine praktika on siiski olnud see, et põhikoosseisus tegutsedes seda eriti ei aktsepteerita. Loomulikult ei ole mingit takistust selleks, et ennast FIEna registreerinu ei võiks etendusasutuses tegutseda töölepingu alusel – sellist piirangut ei ole. Kuid FIE ja

² Olavi Kärna. Pisiettevõtja käsiraamat. Tallinn, 2009

kontsertasutuse suhe on praktikas olnud kindlasti mõeldav nendel juhtudel, kui FIE osaleb kontserdil või salvestusel koosseisuvälise muusikuna, nõ „lisajõuna“. Kontsertasutuste koosseisude puhul on FIEde teema küll teatud perioodidel üleval olnud, kuid ilmselt lähtuvad kontsertasutused siiski Etendusasutuste seaduse § 2 lõike 1 punkti 2 järgides sellest tõlgendusest, et igal juhul peavad kontsertasutuse põhikoosseisu muusikud olema kontsertasutusega töölepingulises suhtes.

FIEde teema on oluline ka seoses sellega, et Loovisikute ja loomeliitude seaduse § 3 lõike 2 alusel kantakse vabakutseline loovisik Äriregistrisse samade sätete alusel, nagu kantakse Äriregistrisse FIE. Oluline on siiski juhtida tähelepanu, et Loovisikute ja loomeliitude seadus ei nimeta vabakutselist loovisikut sõnaselgelt FIEks ega ettevõtjaks, kuid laiendab neile siiski FIEga seonduva reeglistiku ja ka Äriregistri statistikas ei kajastata vabakutselisi loovisikuid FIEdest eraldi. Seetõttu ei ole päris selge, kui suur hulk loovisikuid on kandnud endid Äriregistrisse kui vabakutselised loovisikud ja kui suur hulk kui nõ tavalised FIEde. Nagu öeldud, siis ega praktilises tegevusreeglistikus siiski nende vahel vahet ei ole.

Äriseadustikus on FIEde kohta üpriski vähe sätteid. Esitame need järgnevalt ka siin käsiraamatus (ilma et neid refereeriks või ümber jutustaks), kuid kuna seadusi ikka vahest ka muudetakse (ning FIEde puhul jõustusid olulised muudatusi viimati 01.01.2009), siis enne konkreetseid toiminguid soovitan teil elektroonilisest Riigi Teatajast kontrollida, kas nad kehtivad jätkuvalt samas redaktsioonis. Paragrahvinumbrid jäävad üldjuhul aga ka redaktsioonide muutmise korral samaks.

§ 1. Ettevõtja

Ettevõtja on füüsiline isik, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid ning kaupade müük või teenuste osutamine on talle püsivaks tegevuseks, ning seaduses sätestatud äriühing.

§ 3. Füüsilisest isikust ettevõtja

- (1) Füüsilisest isikust ettevõtjaks võib olla iga füüsiline isik.
- (2) Füüsilisest isikust ettevõtja peab enne tegevuse alustamist esitama avalduse enda kandmiseks äriregistrisse.
- (3) Füüsilisest isikust ettevõtja võib äriregistri pidajale teatada oma ettevõtte tegevuse peatamisest ette, märkides ajavahemiku, millal ettevõtte ei tegutse. Füüsilisest isikust ettevõtja, kelle ettevõtte tegevus tulenevalt tegevusala iseloomust on hooajaline, võib äriregistri pidajale teatada ettevõtte tegevuse algus- ja lõppkuupäeva. Ettevõtte tegevuse algus- ja lõppkuupäeva võib teatada ka ajutise tegutsemise korral.

§ 4. Ettevõtja tegevusalad

- (1) Ettevõtja võib tegutseda tegevusaladel, millel tegutsemine ei ole seadusega keelatud.
- (2) Seaduses võib sätestada tegevusalasid, milleks on vaja tegevusluba või millel võib tegutseda üksnes teatud liiki ettevõtja.
- (5) Ettevõtja teatab äriregistrisse kandmisel kavandatud põhitegevusala, samuti teatab tegevusalade muutumisest. Äriühing, kes peab äriregistrisse esitama majandusaasta aruande, näitab lõppenud aruandeaasta tegevusalad ja uude aruandeaastasse kavandatud tegevusalad oma majandusaasta aruandes ega teata eraldi nende muutumisest. Tegevusalast äriregistrisse teatamisel või majandusaasta aruandes näitamisel kasutatakse Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatorit.

(6) Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori kehtestab justiitsminister määrusega. Justiitsminister võib määrata, millist klassifikatsioonitaset tuleb tegevusalast äriregistrisse teatamisel ja majandusaasta aruandes näitamisel kasutada.

§ 7. Ärinime mõiste

Ärinimi ehk firma on äriregistrisse kantud nimi, mille all ettevõtja tegutseb.

§ 8. Füüsilisest isikust ettevõtja ärinimi

(1) Füüsilisest isikust ettevõtja ärinimi peab sisaldama ettevõtja ees- ja perekonnanime ning ei või sisaldada äriühingule viitavat täiendit ega lühendit.

(3) Kui füüsilisest isikust ettevõtja võõrandab teisele füüsilisele isikule ettevõtte, võib omandaja senise ärinime all edasi tegutseda võõrandaja kirjalikul nõusolekul.

(4) Kui füüsiline isik omandab ettevõtte pärimise teel, võib omandaja senise ärinime all edasi tegutseda.

(5) Kui muutub füüsilisest isikust ettevõtja ärinimes sisalduv nimi, võib senise ärinime all edasi tegutseda.

(6) Füüsilisest isikust ettevõtjal võib olla mitu ärinime juhul, kui neid nimesid kasutatakse erinevate ettevõtete kohta.

§ 11. Ärinime eristatavus

(1) Füüsilisest isikust ettevõtja ärinimi peab olema selgesti eristatav teistest sama registripidaja tööpiirkonnas äriregistrisse kantud ärinimedest.

(3) Kui äriregistrisse on ärinimena või selle osana kantud sama füüsilise isiku ees- ja perekonnanimi, mille registrisse kandmist taotletakse, peab kande taotleja oma ärinime täiendite lisamise või ärajätmisega selgelt eristatavaks muutma.

§ 75. Äriregistrisse kandmise avaldus ja äriregistrisse kantavad andmed

(1) Füüsilisest isikust ettevõtja kantakse äriregistrisse tema avaldusel või seaduses sätestatud muul alusel. Avalduses märgitakse käesoleva paragrahvi 2. lõikes nimetatud andmed ning sellele lisatakse isiku sidevahendite andmed (telefoni ja faksi numbrid, e-posti ja Interneti kodulehe aadress jms) ning teave kavandatud põhitegevusala kohta.

(2) Füüsilisest isikust ettevõtja kohta kantakse äriregistrisse:

1) ettevõtja ärinimi ning ettevõtte asukoht ja aadress, samuti ettevõtte majandusaasta algus ja lõpp;

2) ettevõtja nimi ja isikukood;

3) muud seaduses sätestatud andmed.

§ 77. Raamatupidamine

Füüsilisest isikust ettevõtja korraldab oma raamatupidamise lähtuvalt raamatupidamise seadusest.

§ 78. Vastutus

Füüsilisest isikust ettevõtja vastutab oma kohustuste eest kogu oma varaga.

Kõigepealt mõningaid kommentaare seoses FIE asutamisega.

Loomulikult on võimalik teha Äriregistrisse kandmise avaldus notari juures, tasudes ka sellega seonduva notaritasu, kuid minu soovitus on kindlasti kasutada Ettevõtjaportaali, st

kanda FIE registrisse e-Äriregistri kaudu. Ettevõtjaportaali leiate Internetist aadressilt <https://ettevotjaportaal.rik.ee/>. Ettevõtjaportaali saate siseneda kas ID-kaardiga või mobiil-ID-ga.

Portaal on väga lihtne ja loogiliselt üles ehitatud, seal on piisavalt kättesaadavad ka abistavad juhendid. Seetõttu ei ole põhjust siinkohal FIE asutamisavalduse detailidel ka peatuda. Juhul kui mingid vajalikud andmed jäävadki esialgu sisestamata, siis annab portaal sellest kohe teatega märku ning te ei saa oma avaldust enne ära esitada, kui kõik vajalik on portaali sisestatud.

Sisestatava tegevusala kohta – kasutada tuleb EMTAKi klassifikatsiooni. Muusikute puhul oleks loogiline, kui märgite tegevusala koodiks 90012 „Kontsertide lavastamine ja esitamine, muusikaline loometegevus jms“ (see on EMTAKi struktuurses hierarhias järgmiselt: Alljaotus R. Kunst, meelelahutus ja vaba aeg > 90. Loome-, kunsti- ja meelelahutustegevus > 9001. Lavakunst > 90012. Kontsertide lavastamine ja esitamine, muusikaline loometegevus jms). Nagu eespool aga ka nimetatud, on paljud muusikud registreerinud endid tegevusala koodi 90031 „Kunstialane loometegevus“ all. Kindlasti ei peaks siin seda valikut üle tähtsustama ning on selge, et muusiku tegevuse jaoks sobivad mõlemad tegevusala koodid.

Ärinime kohta – oluline on teada, et ärinimi ei pea sisaldama lühendit „FIE“ ega sõnu „füüsilisest isikust ettevõtja“. Piisab täiesti inimese ees- ja perekonnanimest ning kui vaadata FIEDena registreeritud muusikute ärinimesid, siis rõhuv enamused ongi oma ees- ja perekonnanimega piirdunud.

FIENA Äriregistrisse kandmise eest tuleb tasuda ka riigilõiv (Ettevõtjaportaal suunab teid selle tegemiseks internetipanka pärast seda, kui muud andmed on sisestatud; maksekorraldus on juba eeltäidetud, nii et pole muud raskust kui ülekanne teha). Riigilõivu suurus on 12,78 eurot nii tava- kui kiirmenetluses.

Registrikanded tehakse Äriregistris väga ruttu (isiklik kogemus, mis seondub küll osaühingu registreerimisega läbi Ettevõtjaportaali, on selline, et osaühing kanti registrisse vähem kui kahe tunniga). Kiirmenetluses tehakse kanne hiljemalt järgmisel tööpäeval pärast avalduse esitamist läbi Ettevõtjaportaali, tavamenetluses viie tööpäeva jooksul arvates avalduse saabumisest Äriregistrisse.

FIENA tegutsemiseks ei pea te omama selleks eraldi arveldusarvet pangas, samuti ei pea te esitama eraldi majandusaasta aruandeid, nagu teevad äriühingud. FIE aastatulud ja –kulud peate iga-aastaselt deklareerima E-vormil koos oma tavalise tuludeklaratsiooniga, mille esitate hiljemalt 31. märtsiks. Raamatupidamislikult võite pidada kassapõhist arvestust, mis on oluliselt lihtsam kui tekkepõhine arvestus (mida teatud tingimuste esinemise korral tuleb aga siiski pidama hakata).

Ülal juba nimetatud Olavi Kärsna poolt väljaantud käsiraamatus on FIENA tegutsemisega (kuidas korraldada raamatupidamist, millised on kulud, mida võite ettevõtlustuludest maha arvata, milline on maksustamine jne) seonduvat puudutatud põhjalikult ja selgesti arusaadavalt tervelt 115 leheküljel. Seetõttu piirdugem siinkohal vaid näidisloeteluga nendest kuludest, millede mahaarvamine tuludest on täielikult või osaliselt võimalik – ruumid, mööbel, töövahendid (muusikuid huvitavad siinkohal kindlasti instrumentidega seotud kulud), sidevahendid, tööriided ja jalanõud (muusikuid huvitavad siinkohal kindlasti

esinemisriietusega seotud kulud), ajakirjandus ja erialane kirjandus (viimase alla on kindlasti paigutatavad ka noodid), kontoritarbed, koolituskulud jne jne. Igauhega nendest seondub aga oma spetsiifika ning lisaks ülalnimetatud käsiraamatule anname sellekohaseid kirjandusviiteid ka käsiraamatu III peatükis, mis puudutab maksustamist.

Väga põhjalik informatsioon FIE-le sisaldub ka Maksu- ja Tolliameti veebilehel.³ Seal on mitmeid erinevaid rubriike, mis asjasse puutuvad, milledesse pääseb käesoleva käsiraamatu koostamise ajal esilehelt (Ärikliendile > FIE-le)

1.2.2. OSAÜHING

Praegusel ajal on ühemehe-osaühingut asutada pea sama lihtne kui registreerida ennast füüsilisest isikust ettevõtjaks. Kui veel paar aastat tagasi pidi osaühingu asutamisel maksma sisse 40 tuhande krooni väärtuses osakapitali, siis juba mõnda aega on võimalik asutada osaühingut ka ilma sissemaksid tegemata. Mida see enesest täpsemalt õiguslikult kujutab, saate lugeda nt ülevaatliskust infomaterjalist Justiitsministeeriumi kodulehelt.⁴

Päris üks ja sama aga sisuliselt FIEks olemine ja OÜna tegutsemine siiski kindlasti ei ole. Alates juba sellest, et osaühing on juriidiline isik, mida aga FIE ei ole. Osaühingu vorm sobib nendele, kes soovivad oma ettevõtlus- ja eraviisilisi finantsasju teineteisest lahus hoida. Loomulikult on osaühingul rohkem seadusest tulenevaid kohustusi (nt iga-aastane majandusaasta aruannete esitamine), aga teatud juhtudel ka võimalusi.

Kui pöörduda taas Äriregistri statistika poole, siis tegutseb kõigest 01.07.2012 seisuga registreeritud ca 123 tuhandest osaühingust kunsti, meelelahutuse ja vaba aja tegevusaladel 2709 OÜ-d. Nendest tegevusalal „Kontsertide lavastamine ja esitamine, muusikaline loometegevus jms“ 413 ja tegevusalal „Kunstialane loometegevus“ 560. Seega on neid küll mõnevõrra vähem kui samade valdkondade FIEsid, kuid ometigi päris märkimisväärne hulk.

Osaühinguid puudutab Äriseadustikus palju paragrahve, milledest üldisemad on seadustiku alguses ning spetsiifilisemad on paragrahvid 135-220.

Nii nagu FIE registreerimine, on ka osaühingu asutamine kõige lihtsam läbi Ettevõtjaportaali, mida olen kirjeldanud eespool, seonduvalt FIE registreerimisega. Erinevalt FIEst peate osanikuna kinnitama ka põhikirja. Enne seda tuleb teil aga otsustada, kas asutate OÜ, tehes sissemakse (osakapitali miinimumsumma on 2500 eurot), või asutate OÜ sissemakset tegemata. See tuleb kajastada ka põhikirjas. Ettevõtjaportaal annab teile ette tüüp-põhikirja projekti, kus tuleb täita vajalikud lüngad.

Riigilõiv osaühingu Äriregistrisse kandmisel on tavamenetluses 140,60 eurot, kiirmenetluses 185,34 eurot.

Tegutsedes ise muusikavaldkonnas osaühingu vormis on minu soovitusel kindlasti a) liituda e-maksuametiga, mis võimaldab teil olla jooksvalt kursis kõige sellega, mis teie suhtlemises

³ www.emta.ee

⁴ www.just.ee/14571

Maksu- ja Tolliametiga toimub, samuti esitada selle kaudu MTA-le deklaratsioone; b) leida võimalused osta kelleltki raamatupidamisteenust, kuna see annab kindluse, et kogu teie finantstegevus saab deklaratsioonidesse ja majandusaruandesse kirja õigesti ja seadusele vastavalt. Kolmas soovitus, mis aga sõltub konkreetsetest finantsnäitajatest ja tegevustest, seondub käibemaksukohustuslaseks registreerimisega. Peate hindama, kas see on otstarbekas ning kui otsustate registreerida, siis tehniliselt on see juba üpriski lihtne protseduur.

Osahingu igapäevategevuses puutute kindlasti kokku ka erisoodustuste ja erisoodustusmaksu temaatikaga. Sellest aga siis veidi pikemalt käsiraamatu III peatükis.

Asjassepuutuvad õigusaktid:

- Äriseadustik
- Raamatupidamise seadus

Kasulikud veebilehed (konkreetsed materjalid on viidatud peatüki tekstis):

- Ettevõtjaportaali - <https://ettevotjaportaali.rik.ee/>
- Justiitsministeerium – www.just.ee
- Maksu- ja Tolliamet – www.emta.ee (Äriklendile > FIE-le, samuti äriühinguid puudutavad rubriigid)

Kirjandust:

Olavi Kärnsa. Pissettevõtja käsiraamat. Tallinn, 2009

1.3. LOOVISIKUTE JA LOOMELIITUDE SEADUS

Loovisikute ja loomeliitude seadus väärneb kindlasti ka selles käsiraamatus äranimetamist, kuivõrd ka muusikud võivad saada vabakutselise loovisiku staatuse ning muusikud on koondunud erinevatesse loomeliitudesse. Olen pidanud seaduse ümberjutustamisest mõistlikumaks seda varianti, et käsiraamatu tekstile on lisatud seaduse kehtiv terviktekst, milles on iga paragrahvi kommentaariks lõigud nendest seletuskirjadest, kuidas selgitasid eelnõu autorid vastavaid sätteid Riigikogule. Seaduse tekst on 30.08.2012 kehtivas redaktsioonis.

Täiendavalt seaduse tekstile ja selle selgitusele olgu aga siinkohal toodud veidi statistikat. Nimelt – nagu ka eespool märgitud, siis on vabakutselistel muusikutel võimalik registreerida endid Äriregistris samade reeglite järgi nagu füüsilisest isikust ettevõtjad. Neid puudutav statistika on toodud alljaotuses 1.2.1. Küll aga on vabakutselisel loovisikul tulenevalt Loovisikute ja loomeliitude seadusest võimalik ka oma ärinimes kasutada täiendit „vabakutseline loovisik“. Seda on siiski läbi ajaloo teinud vaid neli loovisikut, nendest kaks on tänaseks Äriregistrist kustutatud ja kaks niisiis kasutavad oma ärinimes seda täiendit praegusel ajal. Lisaks on registrisse kantud ka kaks loovisikute ühendust – üks Hiiumaal ja üks Pärnus.

Loomeliitusid muusikavaldkonnas on Kultuuriministeerium käesoleva käsiraamatu koostamise seisuga tunnustanud kolm – Mittetulundusühing Eesti Esitajate Liit (tunnustatud 11.04.2005), Eesti Heliloojate Liit (tunnustatud 27.06.2005) ja Eesti Interpreetide Liit (tunnustatud 01.07.2005).

Asjassepuutuv õigusakt:

Loovisikute ja loomeliitude seadus

Kasulikud veebilehed:

Kultuuriministeerium – www.kul.ee

Mittetulundusühing Eesti Esitajate Liit – www.eel.ee

Eesti Heliloojate Liit – www.helilooja.ee

Eesti Interpreetide Liit – www.interpreet.ee

1.4. MANAGERID (MÄNEDŽERID). ESINDAJAD. AGENDID

Manageride (mänedžeride), esindajate ja agentide olemasolu muusikakollektiivis tegutseval artistil, kes ei ole solist, kindlasti tavapärane ei ole, kuna selleks pole enamasti vajadust. Küll aga on see kindlasti praktiline, kui tegemist on laiema haardega dirigentidega ja solistidega ning kindlasti ka muusikakollektiividega tervikuna.

Kui peate vajalikuks palgata endale manager, esindaja või agent, siis tuleb kindlasti sõlmida ka sellekohane leping, mis on vajalik teie ja manageri, esindaja või agendi vaheliste õiguslike suhete reguleerimiseks, ning et asi oleks üheselt selge ka kolmandate isikute jaoks, siis vormistada volikiri, milles on kirjas, millistes küsimustes manager, esindaja või agent teid esindada võib.

Tegemist on õiguslikult väga oluliste dokumentidega, millede koostamisse ei maksaks kergekäeliselt suhtuda. Samas on keeruline anda siin universaalseid juhiseid, mismoodi see leping ja volikiri peavad välja nägema. Tänapäeva elektroonilise suhtlemise ajastul võib see volikiri iseenesest olla teie poolt allkirjastatud ka digitaalselt, kuid kui otsustate notariaalse volikirja tegemise kasuks, siis saate kindlasti vajalikku õiguslikku abi notarilt. Lepingu ja digitaalallkirjaga volikirja tekstide koostamiseks on aga kindlasti mõistlik pöörduda kvalifitseeritud juristi poole.

Enne manageri, esindaja või agendi palkamist peab teil olema kindlasti ka selge ettekujutus sellest, kas piirdute ühe niisuguse koostööpartneriga või sõlmitte samalaadseid lepinguid koguni mitme erineva isikuga. Võiks eeldada, et managerina tegutseb siiski üks inimene, kuid esindajaid või agente võib tõepoolest olla mitu. Sellise süsteemi puhul võib olla teile kontsertide hankimise ja muu muusikalise tegevuse seisukohalt küll mitmeid positiivseid tulemusi, kuid ometigi tähendaks sellise süsteemi loomine ja koordineerituna käigushoidmine päris arvestatavaid jõupingutusi. Mida rohkem muutujaid ühes valemis on, seda ettearvamatum võib kohati olla tulemus. Ning seda ka õigusliku keerukuse mõttes.

Manageri, esindajat või agent on võimalik palgata mitmes erineva juriidilises vormis. Kui tegutsete ise muusikuna aktsiaseltsina, osaühinguna või FIE-na, siis saate sõlmida temaga nt töölepingu, käsunduslepingu, töövõtulepingu või agendilepingu. Nendest kolme viimatinimetatu puhul ei pea teie lepingupartner tingimata olema konkreetne füüsiline isik, vaid võib olla ka juriidiline isik. Millist lepingut millisel puhul sõlmida, see oleneb juba väga

paljuste juriidilistest nüanssidest, lepingu sisust ja eesmärkidest, mis vajab igakordset konkreetset õiguslikku analüüsi ja läbirääkimisi. Seetõttu olgu siinkohal viidatud vaid Võlaõigusseaduse vastavatele peatükkidele (töölepingu puhul on lepingu sõlmimise aluseks mõistagi Töölepingu seadus) – käsunduslepingut reguleeritakse VÕS 35. peatükis (§-d 619-634), töövõtulepingut 36. peatükis (§-d 635-658) ja agendilepingut 38. peatükis (§-d 670-691). Ning kui eelnevalt oli juttu ka esindamisest ja volikirjast, siis omad õiguslikud alused on loomulikult nende jaoks – vt Tsiviilseadustiku üldosa seaduse §-d 115-131.

Nagu ülalpool ka nimetatud, siis manageride, esindajate ja agentide palkamine ei ole muusikute jaoks tavapärase tegevuse. Seetõttu jääb ka käesolevas käsiraamatus sellega seonduv vaid õiguslike viidete tasandile, lootuses, et iga konkreetse asjassepuutuva lepingu sõlmimisel on muusikul võimalik kasutada juba pädeva juristi abi. Õnneks on mõlema ülalnimetatud seaduse puhul ilmunud ka seaduste kommenteeritud väljaanded.⁵

Kui siiski välja tuua mõningaid olulisi momente, mis kindlasti peavad lepingus reguleeritud olema, siis on nendeks esmajoonel selle manageri, esindaja või agendi tööülesanded ja volituste maht. Need peavad olema fikseeritud väga selgelt, sh kindlasti ka see, kuidas toimub praktiline infovahetus ja kooskõlastamine teie ja manageri/agendi vahel, et ei tekiks sellist olukorda, kus olete otsekontaktide kaudu saanud kontserdile end ära lubanud, kuid mingi suhtlemislünga tõttu on sedasama teinud samaks ajaks teie manager. Ning, nagu ka eespool kirjutatud, kui olete oma huve palganud esindama koguni mitmeid erinevaid inimesi või agentuure, siis võib selliste segaduste esinemissagedus kasvada hüppeliselt.

Manageri, esindaja või agendi tööülesannetest ja volituste mahust sõltub mõistagi ka tema tasu. Loomulikult tuleb ka tasu suurus ja maksmise korda puudutav fikseerida lepingus väga selgelt. Ning enesestmõistetavalt on väga oluline sätestada lepingus, milline on selle kehtivuse tähtaeg. Kui peate oluliseks, siis on mõeldav kirjutada sinna sisse ka eraldi sätted, mis puudutavad konkurentsipiiranguid (sh nt seda, kas teie manager või agent võib olla ka mõne teise muusikuga samalaadsetes lepingusuhetes) või teie tegutsemisalase teabe konfidentsiaalsena hoidmist (sh pärast lepingutähtaja lõppu).

Asjassepuutuvad õigusaktid:

- Võlaõigusseadus
- Töölepingu seadus
- Tsiviilseadustiku üldosa seadus

Kirjandust:

- Paul Varul, Irene Kull, Villu Kõve, Martin Käerdi. Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2009
- Paul Varul, Irene Kull, Villu Kõve, Martin Käerdi. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2010

⁵ Paul Varul, Irene Kull, Villu Kõve, Martin Käerdi. Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2009; Paul Varul, Irene Kull, Villu Kõve, Martin Käerdi. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2010.

II. LEPINGUD

Ei ole mõistagi mingi uudis, et Eesti on piisavalt väike ning sinne muusikute ja kontsertorganisatsioonide ring samuti. See võib ilmselt mõnes muusikus tekitada väikese ebalusegi, et kui ta kutsutakse muusikaprojektis osalema, siis kas tingimata tuleks soovida sellega seonduvalt ka kirjaliku lepingu sõlmimist või mitte – omad inimesed ju ning kuidas sa siis teist ei usalda.

Loomulikult on siinkohal muidugi lihtne soovitada, et leping tuleks siiski kõikvõimalike arusaamatuste vältimiseks teha. Siis on ikkagi selged mõlema poole õigused ja kohustused, ootused ja lootused. Mõistagi vormistavad vajalikke lepinguid riigi ja munitsipaalkontsertasutused, samuti Kultuurkapital. Ka erakontsertagentuurides pööratakse õigusliku dokumentatsiooni vormistamisele ja korrasolekule üha suuremat tähelepanu.

On selge, et kui tegemist on niisuguse muusikakollektiiviga, mis tegutseb püsivalt mõne eraõigusliku kontsertasutuse juures, mis põhineb tihti nõ sõpruskonnal ning kus muusikakollektiivi liikmed tegutsevad kõik kas FIE või osühingu vormis, siis lepinguid sõlmima ei pea, vaid esitatakse kontsertasutusele arveid, nii nagu tavad on kujunenud. Kui aga teil kontsertasutusega püsiv koostöökogemus puudub, siis tasub kindlasti ilma igasuguse valehäbita esitada küsimusi lepingu sõlmimise teemadel.

Leping ei ole ju ainult ühepoolne, muusikupoolsest huvist (sh saada ka tasustatud) lähtuv dokument. Ka kontsertasutusel peaks olema ju huvi saada kindlustunne, et tema poolt projektis osalema kutsutud muusik ikkagi kohustub osalema proovides ning lõpuks ka kontserdil või salvestusel.

Käesolev käsiraamat ei sisalda lepingute näidisvorme. Mul on neid küll tegelikult olemas, nii oma isiklikust osalemisest erinevates muusikaprojektides kui ka saaduna mitmelt kontsertasutuse juhilt, kellega käsiraamatu koostamise raames suhtlesin, kuid universaalset tüüpvormi, mis kõikvõimalikele muusikaprojektidele sobiks, oleks siiski liig keeruline ja vastutusrikas välja pakkuda. Loomulikult olen nii mina kui kindlasti kõik juristid valmis nii muusikuid kui kontsertasutusi just nendele sobivate lepinguvormide koostamise juures konsulteerima.

2.1. TÖÖVÕTULEPING

Enne töövõtulepingu juurde asumist tuleks tegelikult juba ennatlikult vastata ühele võimalikule küsimusele. Nimelt võib selliseks küsimuseks olla – miks käsiraamatus ei käsitleta käsunduslepinguga seonduvat? Kasutatakse ju käsunduslepinguid mullegi teadaolevalt mõnedes kontsertasutustes.

Nii töövõtulepingut kui käsunduslepingut reguleeritakse Võlaõigusseaduses, peatükis „Teenuste osutamise lepingud“. Võlaõigusseaduse kommenteeritud väljaandes on pühendatud suurt tähelepanu selgitustele, mis puudutavad töövõtulepingu ja käsunduslepingu sisulist ja

õiguslikku eristamist.⁶ Usun, et need õigusteoreetikute poolsed selgitused on siinkohal asjakohased: „Nii käsundusleping kui töövõtuleping on peamised teenuste osutamise lepingud. Seetõttu on kõige olulisem käsunduslepingu eristamine töövõtulepingust. Nagu juba märgitud, on esmaseks eristavaks tunnuseks asjaolu, et käsunduslepingu kohaselt peab käsunditajaja oma kohustusi nõuetekohaselt täitma, ta peab tegutsema eesmärgi saavutamise nimel. Kui aga eesmärk jääb saavutamata, ei ole see käsundisaaja kohustuse rikkumine. Töövõtuleping on suunatud tulemuse saavutamisele; kui eesmärki ei ole saavutatud, on tegemist töövõtja kohustuse rikkumisega, tulemuse saavutamise käik ei ole aga tähtis. Tähelepanu tuleb pöörata muidugi sellele, et ka käsunduslepingu puhul peetakse silmas teatud eesmäärke, nagu ka töövõtulepingu puhul. Erinevus on vaid selles, et käsunduslepingu puhul ei ole eesmärgi saavutamata jäämine rikkumine, töövõtulepingu puhul aga on. /.../ Töövõtulepingu puhul kohustub töövõtja: a) valmistama või muutma asja või b) saavutama muu kokkulepitud tulemuse. Seega on töövõtulepinguga tegemist, kui võib öelda, et teenuse osutaja kohustub **midagi ära tegema**, see „midagi“ on tulemusena piiritletav.“

Loomulikult võib paljude jaoks olla mõttekonstruktsioonina keeruline (ja ehk vastuvõetamatugi), et kontserdi andmine on õiguslikult samastatud „millegi ära tegemisena“ (ilmselt on üheks nõ häirivaks faktoriks seegi, et töö(ette)võtuleping assotsieerub ilmselt paljudel ehitustöövõtuga, kus tõepoolest valmib kividest kraana ja kellu kaasabil aja jooksul midagi vahetult käega katsutavat). Ning ega ei käsundusleping ega töövõtuleping kumbki ei olegi õiguslikult konstrueeritud sellisena, et ta muusikalise tegevuse seisukohalt kõigile kriteeriumidele vastaks, kuid minu hinnangul on siiski töövõtuleping lähedasem sellele, kuidas me võiksime näha prooviperioodi ja kontsertide või salvestuse õiguslikku vormistatust.

Kui kellelgi on siiski sügavam huvi ka käsunduslepingu kohta rohkem teada saada, siis seda puudutav on sätestatud Võlaõigusseaduse §-des 619-634.

Nüüd aga töövõtulepingu juurde. Töövõtulepingut puudutavad sätted asuvad Võlaõigusseaduse §-des 635-657. Töövõtuleping on defineeritud järgmiselt: „Töövõtulepinguga kohustub üks isik (töövõtja) valmistama või muutma asja või saavutama teenuse osutamise muu kokkulepitud tulemuse (töö), teine isik (tellija) aga maksma selle eest tasu.“

Töövõtuleping on seega tulemuse saavutamise ja ajaliselt piiritletud. S.t et muusik kohustub ennast muusikateose esitamiseks individuaalselt ette valmistama, seejärel osaleb kokkulepitud proovides ja kontsertidel, ning kontsertasutus kindlustab teda vajaliku noodimaterjaliga ning maksab projektis osalemise eest tasu.

Töövõtulepingu teksti võib koostada nii äärmuseni detailse kui ka äärmuseni lakoonilise. Üldiselt on minu soovitus teksti keerukusega mitte liigselt üle pingutada. Lepingusse ei maksa ümber kirjutada seadusesätteid, mis kehtivad niikuinii. Fikseerida tuleks aga kõik, mis oluline ja konkreetse muusikaprojekti puhul spetsiifiline.

Nii võiks näidisloetelu töövõtulepingus kokkulepitavatest küsimustest olla alljärgnev:

- muusiku ja kontsertasutuse andmed

⁶ Paul Varul, Irene Kull, Villu Kõve, Martin Käerdi. Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2009. Lk 4

- muusikaprojekt, milles muusik osaleb, ning kellena osaleb (solistina, koorilauljana, millise konkreetse instrumendi mängijana orkestris jms)
- proovide ja kontsertide ajad ja kohad
- muusiku kohustused (nt omandada enne proovide algust iseseisvalt häälepartii, osaleda kõigis proovides ja kontsertidel)
- kontsertasutuse kohustused (nt mingiks kuupäevaks teha muusikule kättesaadavaks noodimaterjal, tagada transport kontserdipaika ja tagasi, tagada majutus, kui tegemist on mitmepäevase turneega)
- muusikule makstava tasu suurus (see peab olema esitatud selgelt – kirja peaks olema pandud brutotasu ning juurde märgitud, millised maksud sellelt tasult arvestatakse ning et nende ülekandmine on kontsertasutuse kohustus) ning kuidas ja milliseks tähtjaks seda makstakse
- kontsertidega kaasnev raadio- või teleülekanne või salvestamine (nt Rahvusringhäälingu poolt)
- kui tegemist on solistikontserdiga, siis kuidas korraldatakse reklaam ja reklaammaterjalide trükkimine ja avaldamine
- kokkulepped lepingu täitmise takistuste kohta (nt mis saab siis, kui muusik peab proovist haiguse tõttu eemale jääma või kui kontserdiasutusest mittesõltuvatel põhjustel kontsert ära jääb)
- lepingupoolte vastutus (st et mis saab siis, kui üks või teine pool oma kohustusi ei täida)

Kas lepingus fikseeritakse mingeid eriti spetsiifilisi erisätteid (nt selle kohta, milline peab olema kontserdipaigas temperatuur, kas ja milline riietusruum tagatakse solistile, kas solistina esinev muusik kohustub teatud aja jooksul sama kontserdikavaga mitte üles astuma teiste kontsertasutuste poolt korraldatavatel kontsertidel jms) on muidugi lepingupoolte vahel kokkulepitav küsimus. Soovitav on muidugi mõlemapoolselt väga eksklusiivsetest liialdustest hoiduda ning pidada silmas kontserdipaiga ja Eesti muusikaturu reaalseid võimalusi.

Töövõtuleping tasub sõlmida kirjalikult ning tuleks ideaalina kirjutada mõlema lepingupoolte poolt alla enne seda, kui lepingus fikseeritud tegevused algavad. Loomulikult on mõeldav nii lepinguläbirääkimisi pidada, lepinguteksti kooskõlastada kui see ka alla kirjutada moodsate sidevahendite kaudu (allakirjutamine saaks niisiis toimuda digiallkirjadega).

Töövõtulepingus kokkulepitatud tasult arvestab kontsertasutus kõiki samu makse ja makseid, mida arvestatakse ka töölepingulise suhte puhul (st tulumaks, sotsiaalmaks, töötuskindlustusmaks, kogumispensioni makse).

Asjassepuutuv õigusakt:

Võlaõigusseadus

Kirjandust:

- Paul Varul, Irene Kull, Villu Kõve, Martin Käerdi. Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2009
- Olavi Kärsna. Töökindel töövõtuleping. Tallinn, 2009

2.2. STIPENDIUMILEPING

Järgnevalt käsitleten stipendiumidega seonduvat. Enim on muusikute kogemusi maksuvabade stipendiumidega, mida on võimalik taotleda Kultuurkapitalilt või nendelt ühendustelt, kes on kandud tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekirja.

Põhimõtteliselt on mõeldavad ka sellised stipendiumid, mis kuuluvad tulumaksuga maksustamisele. Alljaotuses 2.2.2 on viidatud ka ühele Maksu- ja Tolliameti juhendmaterjalile selles küsimuses, millega tutvudes saate kindlasti selgust, millistel tingimustel tuleb seoses stipendiumi maksmisega tasuda ka seadusest tulenevad maksud.

2.2.1. KULTUURKAPITALI POOLT MAKSTAV STIPENDIUM

Kultuurkapitaliga seonduv on meie käsiraamatus nimetatud kahes eraldi peatükis. Käesolevas peatükis tuuakse välja, millised võimalused on muusikul taotleda loominguks tegevuseks stipendiumi ning kuidas sõlmitakse vastav leping, käsiraamatu V osas on aga Kultuurkapital leidnud lühidat käsitlemist peatükis, mis puudutab kontsertide ja festivalide korraldamise finantseerimist.

Kultuurkapital tegutseb **Eesti Kultuurkapitali seaduse** alusel. Selle seaduse kohaselt on Eesti Kultuurkapital avalik-õiguslik juriidiline isik, kelle tegevuse eesmärk on kunstide, rahvakultuuri (see hõlmab kõnealuses seaduses rahvakunsti, sealhulgas traditsioonilisi (folkloorseid) rahvakunstialasid, seltsielu ning vabaharidust), kehakultuuri ja spordi ning kultuuriehitiste rajamise ja renoveerimise toetamine rahaliste vahendite sihipärase kogumise ja sihtotstarbelise jagamise kaudu. Kultuurkapitali stipendiumid üksikisikutele on võrdsustatud riiklike stipendiumidega, s.t et need ei ole maksustatud.

Kultuurkapitali ülesanneteks on toetada kunstide ja spordi edendamise, tutvustamise ja populariseerimise projekte, loominguks ühendusi, kultuuri- ja spordialaseid teadusuuringuid ning soodustada kunstide, rahvakultuuri ning kehakultuuri ja spordi arengut; toetada silmapaistnud kunsti- ja sporditegelasi, kunsti- ja sporditegelaste surma puhul nende perekondi; toetada mingil kultuuri- või spordialal andekaid ja arenguvõimelisi isikuid ning võimaldada neile enesetäiendamist; toetada kunsti- ja sporditegelaste mälestuse jäädvustamist; toetada riiklikult tähtsate kultuuriehitiste rajamist ja renoveerimist.

Kultuurkapitali struktuuris on kaheksa sihtkapitali, milledest muusikuid puudutavad kaks – helikunsti sihtkapital ja rahvakultuuri sihtkapital. Sihtkapitali tegevust korraldab sihtkapitali nõukogu, kuhu kuulub seitse vastaval kultuurialal tegutsevat isikut, kelle on esitanud selle kultuuriala ühendused. Nõukogu peamiseks ülesanneteks on eelkõige jaotada sihtkapitali käsutusse eraldatud raha ning jälgida sihtkapitali poolt määratud toetuste sihipärasest kasutamist.

Kultuurkapital vaatab taotlusi läbi neli korda aastas (I, II, III, IV jaotus). Taotluste esitamise tähtajad on 20. veebruar, 20. mai, 20. august ja 20. november. Kui taotluste esitamise viimane

päev satub riiklikule pühale või nädalavahetusele, siis on tähtjaks sellele järgnev esimene tööpäev.

Kultuurkapitalil on väga põhjalik ja hea struktuuriga veebileht⁷, mistõttu käesolevas käsiraamatus väga üksikasjalikult stipendiumide taotlemise tingimusi ja vorme ei käsitleta. Selle veebilehe kaudu on igapäev võimalik täita ja esitada oma taotlus Kultuurkapitalile elektrooniliselt.

Helikunsti sihtkapital toetab professionaalset muusikakultuuri, sh:

- eelistatult projekte, mis toimuvad taotluste esitamise tähtajale järgneval kvartalil;
- noorte muusikute koolitust, sh statsionaarset kõrgkooliõpet välismaal;
- noorte muusikute osavõttu rahvusvahelistest konkurssidest;
- loome- ja teadusalast tegevust, loovisikuid - interpreete, heliloojad, arranžeerijaid, muusikateadlasi jt., nende loomingulist tegevust ja enesetäiendamist stipendiumide ja auhindadega;
- eesti heliloomingu ja interpretatsioonikunsti jäädvustamist ja levitamist.

Helikunsti sihtkapital ei toeta

- taotlusi, millel puudub projekti sisuline kirjeldus ja/või detailne eelarve;
- aruandevõlglasi;
- taotlejaid, kes on varem kasutanud raha ebaotstarbekalt;
- amatöör- ja hobitegevust;
- alg- ja kesktasemel muusikaõpinguid Eestis ning välismaal;
- muusikainventari soetamist üksikisikutele.

Helikunsti sihtkapitali eristipendiumid on:

- aastane õpestipendium õpinguteks välismaa kõrgkoolis (3000 eurot; antakse välja kuus aastast õpestipendiumi);
- aastane loomestipendium (8000 eurot; antakse välja viis aastast loomestipendiumi);
- pooleaastane loomestipendium (3000 eurot; antakse välja viis pooleaastast loomestipendiumi);
- stipendium Eestis õppivale tudengile (500 eurot; antakse välja viis stipendiumi);
- pedagoogistipendium (800 eurot; antakse välja viis pedagoogistipendiumi);
- toetusprogramm loovisiku ja mäenedžeri koostöö algatamiseks (4000 eurot; antakse välja kaks aastast tegevustoetust).

Rahvakultuuri sihtkapital toetab:

- rahvakultuuri säilitamist ja arendamist, rahvusliku identiteedi hoidmist;
- regionaalset kultuurielu edendavaid sündmusi ja projekte
- rahvakultuurialaste koolituste ja täiendõppe korraldamist;
- kultuurilugu kajastavate materjalide väljaandmist;
- osalemist valdkonna tippsündmustel.

⁷ www.kulka.ee

Rahvakultuuri sihtkapital ei toeta:

- aruandevõlglasi, võlglasi ja korduvalt stipendiumi mittesihipäraselt kasutanud taotlejaid;
- taotluse esitamise tähtajaks toimunud projekte;
- jalanõude ostmist;
- ehitus-, remondi- või renoveerimistöid;
- akadeemilise hariduse omandamist Eestis;
- kommertsprojekte;
- vara soetamist üksikisikutele;
- litsentside ostmist ja liikmemaksude tasumist;
- toitlustamist;
- 10%-lise omaosaluse ja/või kaasfinantseeringuta projekte;
- puudulikult vormistatud ja vajalike lisadeta taotlusi.

Juhul kui olete taotlenud Kultuurkapitali sihtkapitalilt stipendiumi ning see stipendium on Teile ka määratud (nt loominguliseks tegevuseks mõne kontserdikava ettevalmistamisel), sõlmib Kultuurkapital teiega **stipendiumilepingu**. Stipendiumilepingu vorm on välja töötatud ja saadetakse teile Kultuurkapitali poolt ning teil on vaid sellesse oma andmete (pangakonto number) lisamise ja allakirjutamise vaev, misjärel saatke üks eksemplar tagasi Kultuurkapitalile.

Stipendiumilepingus on märgitud stipendiumi eesmärk ja selle suurus eurodes, samuti tähtaeg, mille jooksul Kultuurkapital kohustub selle stipendiumi saaja arvele kandma. Ühtlasi sisaldub seal ka punkt, et kui stipendiumi saaja teatud tähtajaks omalt poolt allakirjutatud lepingueksemplari Kultuurkapitalile ei tagasta, siis kaotab stipendiumi saaja õiguse talle eraldatud stipendiumile ja Kultuurkapitalil on õigus antud stipendium ümber jagada.

2.2.2. TULUMAKSUSOODUSTUSEGA ÜHENDUSTE NIMEKIRJA KUULUVA ÜHENDUSE POOLT MAKSTAV STIPENDIUM

Käsiraamatu V osas on juttu sellest, kuidas saab eraõiguslik (mittetulundusühinguna või sihtasutusena tegutsev) konsertagentuur või muusikakollektiiv taotleda enese kandmist tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekirja.

Juhul kui valitsus on teinud otsuse selline konsertasutus või muusikakollektiiv tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja kanda, siis avab see võimaluse maksta väga selgelt piiritletud juhtudel stipendiumi, mis tulumaksustamisele ei kuulu. Nimelt on Tulumaksuseaduses säte (§ 19 lõike 3 punkt 5), mille kohaselt ei maksustata tulumaksuga neid õppe- ja teadustöökse ning loominguliseks ja sporditegevuseks antavaid stipendiume, mis vastavad valitsuse poolt kehtestatud tingimustele.

Valitsuse poolt kehtestatud tingimused laienevad, nagu ülal öeldud, nendele mittetulunduslikele ühendustele, kes on kandnud tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja. Stipendiumide määramisel on aga järgmised nõuded ja piirangud:

- stipendiumi saaja ei või olla selle ühenduse asutaja, liige, ühendusega seotud isik ega temale annetusi teinud isik või sellise isiku asutaja, liige või seotud isik;
- stipendiumi maksmine peab ühendusele olema üheks põhikirjaliseks tegevuseks;

- stipendiumide taotlemine ja määramine peab toimuma avaliku konkursi alusel, kusjuures teave avaliku konkursi kohta avaldatakse vähemalt ühes kohalikus ajalehes või üleriigilise levikuga päevalehes või stipendiumit maksva ühenduse veebilehel.

Tean mitmeid selliseid kontsertagentuure, kes nendele tingimustele vastavad ning kes selliseid stipendiume maksavad. Vormistatud on stipendiumide maksmist erinevalt. Kuna esmalt tuleb kuulutada välja avalik konkurss, millel osalemiseks tuleb täita motiveeritud taotlus ning sellele järgneb ühenduse juhtorgani otsus, siis selline dokumentide jada moodustabki teatud ühendustes kokkuleppe, mille alusel stipendium välja makstakse. Teistes ühendustes lisandub eeltoodule aga täiendavalt veel ka stipendiumileping, kus sisuliselt fikseeritakse samad sätted, mis juba eelnevate protseduuride läbimisel on mõlema poole poolt aktsepteeritud.

Maksu- ja Tolliamet on oma kodulehel avaldanud seoses stipendiumidega ka ühe juhendmaterjali⁸, millega soovitan samuti tutvuda.

Ülalnimetatud tingimustele vastavatelt stipendiumidelt makse ei arvestata ega tasuta.

Asjassepuutuvad õigusaktid:

- Eesti Kultuurkapitali seadus
- Tulumaksuseadus
- Vabariigi Valitsuse 20.06.2000 määrus nr 196 „Õppe- ja teadustöökas ning loominguliseks ja sporditegevuseks antavate stipendiumide tulumaksust vabastamise tingimused“

Kasulikud veebilehed:

- Eesti Kultuurkapital – www.kulka.ee
- Maksu- ja Tolliamet – www.emta.ee

2.3. LEPING TEOSE SALVESTAMISEKS JA ESITAMISEKS RINGHÄÄLINGUS

Ringhäälingud (televisioon, raadio) püüavad oma võimaluste piires salvestada nii Eesti kui välismaiste heliloojate kõrgekvaliteedilist muusikat. Et nende teoste salvestamise ja kasutamise õiguslikud tingimused saaksid fikseeritud, selleks tuleb taas sõlmida vettapidavad lepingud.

Selline leping on aga otseselt seotud ka autoriõiguste küsimustega, millel peatutakse pikemalt käesoleva käsiraamatu IV peatükis. Samuti võib niisugune leping sisaldada ka sätteid, mida puudutame järgnevas, litsentsilepingut puudutavas alljaotuses.

Ringhäälingud ei kasuta sellel teemal liiga pikki ja keerulisi lepingutekste. Rahvusringhääling on välja töötanud nt Esitajalepingu vormi, mis koosneb järgmistest osadest – I. Lepingu ese. II. Autoriõigused. III. Tasu. IV. Vastutus. V. Lõppsätted.

⁸ www.emta.ee/index.php?id=31810

Üks võimalik lahendusviise sellises lepingus on alljärgnev.

Alajaotuses „Lepingu ese“ fikseeritakse, millisest esitusest käib jutt ning millal ja kus toimub selle salvestamine.

Alajaotuses „Autoriõigused“ märgitakse, et esitaja loovutab ERR-ile kõik temal lepingu tekkivad esitaja varalised õigused (kui esitaja on Eesti Esitajate Liidu liige, ei lähe need varalised õigused ERR-ile üle, kuna loa esitaja varaliste õiguste kasutamiseks saab ERR Eesti Esitajate Liidult) ning annab ERR-ile tähtajatu lihtlitsentsi (all-litsentsi andmise õigusega) esituse puutumatusel. ERR võib eelpoolnimetatud õigusi kasutada Eesti Rahvusringhäälingu seadusest tulenevate eesmärkide täitmiseks territoriaalse piiranguta.

Alajaotuses „Tasu“ fikseeritakse, milline on esitajale makstav summa ning milliseks tähtajaks tasu esitajale üle kantakse.

Alajaotuses „Vastutus“ on paar sätet, millest ühe kohaselt kohustub üks lepingupool hüvitama teisele lepingupoolele tema poolt tahtlikult või hooletuse tõttu tekitatud kahju ning teine punkt puudutab viivist, kui viivitatakse tasu maksmisega.

Alajaotuses „Lõppsätted“ on üldiselt traditsioonilised sätted (jõustumise kord, vaidluste lahendamine jms), kuid lepingu kehtivusaja osas on oluline, et kui iseenesest kehtib leping poolte lepingujärgsete kohustuste täitmiseni, siis lepinguga üleantud autoriõiguste ja autoriõiguste kaasnevate õiguste puhul on leping kehtiv nimetatud õiguste kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2.4. LITSENTSILEPING

Litsentsilepingu kohta on Võlaõigusseaduses eraldi, 18. peatükk (§-d 368-374). Tegemist on väga olulise lepinguliigiga, mis seondub vahetult autoriõigusega (seda käsitletakse meie käsiraamatu IV peatükis).

Võlaõigusseaduse § 368 avab litsentsilepingu mõiste: „Litsentsilepinguga annab üks isik (litsentsiandja) teisele isikule (litsentsisaaja) õiguse teostada intellektuaalsest varast tulenevaid õigusi kokkulepitud ulatuses ja kokkulepitud territooriumil, litsentsisaaja aga kohustub maksma selle eest tasu (litsentsitasu).“

Kui sellesse teksti paigutada ühe näidisenäite konkreetsed mõisted, siis tähendaks *litsentsiandja* esitajat, *litsentsisaaja* fonogrammitootjat ja *intellektuaalne vara* esitust.

Autoriõiguse seaduse § 48 lõige 1 on Võlaõigusseaduse § 368 suhtes üldnormiks, kuna mõiste *autorileping* hõlmab kahte lepinguliiki: autorilitsentsilepingut ja autori õiguste loovutamise lepingut. Võlaõigusseaduse § 368 ja teised seaduse 18. peatüki normid on kohaldatavad autorilitsentsilepingutele. Neid kohaldatakse ka siis, kui autorilitsentsilepingu üks pool on autoreid kollektiivselt esindav organisatsioon.⁹

⁹ Paul Varul. Irene Kull. Villu Kõve. Martin Käerdi. Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2007. Lk 336-337

Saab eristada liht- ja ainulitsentsilepingut (VÕS § 370). Lihtlitsentsilepingu puhul võib litsentsiandja ka ise lepingu esemeks olevat õigust kasutada või anda kasutusõiguse teistele isikutele peale litsentsisaaja. Ainulitsentsileping annab litsentsisaajale õiguse kasutada intellektuaalsest varast tulenevaid õigusi kokkulepitud ulatuses ja välistada teiste isikute ja litsentsiandja kasutusõiguse selles ulatuses.

Eesti Esitajate Liit on oma kodulehel¹⁰ selgitanud litsentsilepinguga seonduvat (esitaja ja fonogrammitootja näitel) järgnevalt:

„Loa andmisel võib esitaja endale jätta samasugused õigused, mille ta andis fonogrammitootjale, ning võimaluse anda samasugused õigused kolmandale isikule (lihtlitsents) või välistada teiste isikute ja litsentsiandja kasutusõiguse selles ulatuses (ainulitsents).

Lihtlitsentsi puhul võib esitaja seega salvestada sama esitus mitme erineva fonogrammitootja juures, ainulitsentsi korral võib neid salvestada/levitada ainult üks konkreetne fonogrammitootja (peale ainulitsentsi lepingu tähtaja lõppu võivad esitust salvestada ka teised fonogrammitootjad).

Ainulitsentsi lepingu puhul peaks esitajale makstav tasu olema oluliselt suurem, kui lihtlitsentsilepingu puhul, sest ainulitsentsi korral kaotab esitaja õiguse salvestada sama esitust mõne teise fonogrammitootjaga ja saada selle eest täiendavat tasu.

Lisaks peaks lepinguga ära reguleerima, kas esituse kasutamiseks loa saanud isik võib neid õigusi kolmandatele isikutele edasi anda (sublitsents) või ei. Eeldatakse, et litsentsilepingust tuleneva kasutusõiguse võib üle anda üksnes litsentsiandja nõusolekul. Litsentsiandja peab nõusoleku andma, kui seda võib temalt vastavalt hea usu põhimõttele oodata.

Litsentsi tähtaeg:

Kindlasti peab lepingus ära fikseerima litsentsilepingu tähtaja, mille pikkus oleneb poolte tahtest ja teostatavast projektist. Mõistlik oleks ühe aastane lepinguperiood, mis siis pikeneks, kui kumbki pool pole hiljemalt üks kuu enne lepingu lõppemist seda üles öelnud. Tähtajatatu litsentsilepingu võib kumbki lepingupool üles öelda, teatades sellest ette vähemalt üks aasta.

Litsentsi territoorium:

Vastavalt poolte kokkuleppele võib litsents kehtida ainult Eesti Vabariigis või näiteks ainult Euroopas või kogu maailmas. Kui litsentsi territooriumis on kokku lepitud, siis ei kehti see muudel territooriumidel.

Igal juhul peab esitajale säilima õigus saada õiglast tasu, kui kaubanduslikul eesmärgil avaldatud fonogrammi või selle reproduktsiooni (koopiat) kasutatakse raadios või televisioonis edastamiseks või muude tehniliste vahendite (sh plaadi-, kasseti- või CD-mängija jms) kaudu üldsusele suunamiseks.

¹⁰ www.eel.ee

Mis puutub teistesse varalistesse õigustesse (esituse heli ja kujutise eraldi kasutamine, esituse salvestise otsene või kaudne, ajutine või alaline reprodutseerimine, salvestise levitamine üldsusele, esituse salvestise rentimine ja laenutamine) ja nende kasutamisse, siis selles osas võivad pooled sõlmida kokkuleppeid vastavalt oma tahtele.

Esituse heli ja kujutise eraldi kasutamine:

Kui esitaja soovib, võib ta anda loa oma esituse heli või kujutise eraldi kasutamiseks (sellisel juhul võib esitaja poolt esitatud tracki kasutada koos teiste trackidega, kusjuures tulemuseks võib olla hoopis teistsugune teos (näiteks remix), kui algselt salvestati).

Esituse salvestise otsene või kaudne, ajutine või alaline, osaline või täielik reprodutseerimine mis tahes vormis või viisil:

Kui salvestatud esitustest toodetavate (levitatavate) helikandjate maht fikseeritakse lepingus, siis edaspidist tootmist tuleks käsitleda reprodutseerimisena. Vastavalt esitaja ja Eesti Esitajate Liidu (EEL) vahel sõlmitud liikmelepingule teostab sellistel juhtudel reprodutseerimisõigust (st. kogub tasu ja maksab välja) EEL.

Salvestise levitamine üldsusele:

Levitamine Autoriõiguse seaduse tähenduses on autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti (st. esituse salvestise) originaali või koopia üldsusele kättesaadavaks tegemine müümise või muul viisil omandiõiguse üleandmise teel. Seega on salvestise levitamisel üldsusele oluline kokku leppida kogused ja formaadid (CD, MC jne), millistes salvestist levitatakse (mida suurem on kogus, seda suurem peaks olema makstav tasu).

Esituse salvestise rentimine ja laenutamine:

Rentimine autoriõiguse seaduse tähenduses on teose, selle koopia või käesolevas seaduses nimetatud muu resultaadi andmine ajutiseks kasutamiseks otsese või kaudse varalise või ärilise kasu saamise eesmärgil.

Laenutamine autoriõiguse seaduse tähenduses on teose, selle koopia või käesolevas seaduses nimetatud muu resultaadi andmine ajutiseks kasutamiseks üldsusele avatud asutuse kaudu otsese või kaudse varalise või ärilise kasu saamise eesmärgita.

Kas lubada oma esituse salvestise rentimist ja laenutamist või mitte ja kui suur peaks olema selle eest makstav tasu, jääb esitaja (või poolte) otsustada.

Litsentsitasu suurus:

Milline peaks olema esitajale makstava litsentsitasu eelkõige sellest, kuidas on reguleeritud poolte vahel järgmised asjaolud (st. mida rohkem fonogrammitootja õigusi saab, seda suurem peaks olema tasu):

1. kas tegemist on liht või ainulitsentsiga;
2. kas fonogrammitootjal on sublitsentside andmise õigus;
3. litsentsi territooriumist;
4. kas esituse heli ja kujutist võib eraldi kasutada;
5. reprodutseerimisõigusest;
6. levitatava salvestise tiraažist ja formaatidest (üks olulisem tasu suurust mõjutav tegur);
7. salvestise rentimise ja laenutamise õigusest;
8. esitaja populaarsusest (st. eeldatavast müügiedust).

Lõplik litsentsitasu suurus jääb siiski poolte otsustada (näiteks. autoritele kogutakse helikandja käibemaksuta väljamüügihinnast 9,009%, Soomes on esitajate vahel jaotamisele mineva tasu suurus minimaalselt 5% helikandja väljamüügihinnast).“

Litsentsitasuga seonduvalt tuleb teil kindlasti pidada silmas ka seda, mis on sätestatud Tulumaksuseaduses (§ 16 jm) – litsentsitasu maksustatakse tulumaksuga. Sellel teemal on oma kodulehel avaldanud juhendmaterjali „Autoritasu (litsentsitasu) maksustamine ka Maksu- ja Tolliamet:¹¹

„1. Autoriõigus

Autoriõigusega seonduvaid küsimusi reguleerib autoriõiguse seadus (edaspidi AutÕS). Autoriõigus tekib kirjandus-, kunsti- ja teadusteostele. Teose autoril tekib kirjandus-, kunsti- ja teadusteose loomisega autoriõigus sellele teosele. Autoriõiguse sisu määravad isiklikud õigused ja varalised õigused. Autori isiklikud õigused on autori isikust lahutamatud ning ei ole üleantavad. Autori varalised õigused on üleantavad, kas üksikute õigustena või õiguste kogumina, kas tasu eest või tasuta (AutÕS § 4, § 11 lõiked 1–3).

Teose kasutamist teiste isikute poolt ei lubata teisiti, kui autori poolt oma varaliste õiguste üleandmise (loovutamise) korral või autori poolt antud loa (litsentsi) alusel, välja arvatud AutÕSi IV peatükis ettenähtud juhtudel, kui teose kasutamine on lubatud autori nõusolekuta (AutÕS § 46 lõige 1). Autori ja teost kasutada sooviva isiku vahel sõlmitakse autorileping. Autorilepingu võib sõlmida juba olemasoleva teose kasutamiseks või uue teose loomiseks ja kasutamiseks. Olemasoleva teose kasutamise korral kohaldatakse autorilepingule litsentsilepingu alusel võlaõigusseaduses litsentsilepingu kohta sätestatud (AutÕS § 48 lõige 3). Uue teose loomise ja kasutamise korral kohaldatakse autorilepingule võlaõigusseaduses töövõtu kohta sätestatud (AutÕS § 48 lõige 4).

2. Autoritasu (litsentsitasu) maksustamine

2.1 Olemasoleva teose kasutada andmise või kasutamise õiguse võõrandamise eest saadav tasu

Tulumaksuseaduse (edaspidi TuMS) järgi maksustatakse tulumaksuga kirjandus-, kunsti- või teadusteoste (sealhulgas kino- või videofilm, raadio- või teleaate salvestise või arvutiprogrammi) autoriõiguse kasutada andmise või nende kasutamise õiguse võõrandamise eest saadud tasu litsentsitasuna (TuMS § 16 lõige 2). Eelkõige maksustatakse nimetatud sätte alusel tasu, mis autor saab olemasoleva teose kasutamise korral (nimetatud AutÕS § 48 lõikes 3). TuMS § 16 lõikes 2 nimetatud litsentsitasu maksustatakse brutopõhimõttel, mis tähendab, et kulusid ei saa tulust maha arvata. Juba olemasoleva teose puhul on kulud tehtud varem ning autor saab nn passiivset tulu. Tasu väljamaksmisel peetakse TuMS § 41 punkt 7 alusel tulumaks kinni ning sotsiaalkindlustusmaksetega litsentsitasu ei maksustata.

NB! Litsentsitasu maksustatakse eespoolkirjeldatud korras ning sellist tasu ei maksustata ostu-müügilepingu alusel vara võõrandamisest saadud tuluna.

¹¹ www.emta.ee/index.php?id=25794

2.2 Uue teose loomise ja selle kasutamine eest saadav tasu

Tulumaksuseaduse järgi maksustatakse füüsilise isiku iseseisvast majandus- või kutsetegevusest, sh loomingulisest tegevusest, saadud tulu ettevõtlustuluna (TuMS § 14 lõige 2). Kui teose autori ning selle kasutaja vahel on sõlmitud autorileping uue teose loomiseks ja kasutamiseks (nimetatud AutÕS § 48 lõikes 4) ning isik on teose loonud iseseisvalt, kellestki sõltumatult, teose loomise käigus on tehtud kulusid, näiteks ostetud vahendeid, makstud teenuste eest, riskid on olnud isiku kanda vms, siis on sellel tegevusel ettevõtluse tunnused ning tasu maksustatakse ettevõtlustuluna. Ettevõtlustulu maksustatakse netopõhimõttel, st ettevõtlustulust saab maha arvata ettevõtlusega seotud kulu. Ettevõtluse netotulu maksustatakse tulu-, sotsiaalmaksu ning kohustusliku kogumispensioni maksega kogumispensionide seadusega sätestatud korras, kui FIE on kohustatud isik. Kui teose autor on FIEna äriregistrisse kantud, siis ei pea teose kasutaja tulumaksu kinni pidama (TuMS § 40 lõike 2 punkt 3) ega sotsiaalkindlustusmaksuid maksma. FIE maksab nimetatud maksud ise. FIE soovil võib tema ettevõtlustulu hõlmata ka TuMS §-s 16 nimetatud litsentsitasu (TuMS § 14 lõige 4). Kui teose autor ei ole registreeritud FIE, siis maksustatakse uue teose loomise eest saadud tasu (nimetatud AutÕS § 48 lõikes 4) brutotuluna kui võlaõigusliku töövõtulepingu alusel saadud tasu (TuMS § 13 lõige 11). Teose kasutaja peab võlaõigusliku töövõtulepingu alusel makstud tasult tulumaksu kinni pidama (TuMS § 41 punkt 3). Võlaõigusliku töövõtulepingu alusel makstud tasu maksustatakse ka sotsiaalmaksu, töötuskindlustusmaksu ning kohustusliku kogumispensionimaksuga kogumispensionide seadusega sätestatud korras, kui väljamakse tehakse kohustatud isikule.“

Litsentsilepingul peatume ka käsiraamatu autoriõigust puudutavas osas.

Asjassepuutuvad õigusaktid:

- Võlaõigusseadus
- Autoriõiguse seadus
- Tulumaksuseadus

Kasulikud veebilehed:

- www.autor.ee
- Eesti Esitajate Liit – www.eel.ee
- Maksu- ja Tolliamet – www.emta.ee

Kirjandust:

- Paul Varul, Irene Kull, Villu Kõve, Martin Käerdi. Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2007
- Kairi Kurisoo, Viive Kaur, Pirjo Ant. Intellektuaalne omand. Tallinn, 2009

2.5. SALVESTUSLEPING

Seda lepinguliiki võiks nimetada ka „plaadistuslepinguks“ (plaadilepinguks), kuigi tehnoloogia tormiline areng juba ammu ei piira helikandjat, kuhu salvestatakse, vaid klassikalise CD- vm plaadiga.

Meie käsiraamatu alljaotuses 2.3 käsitletud lepingust eristab salvestuslepingut see, et salvestamise tulemusena valmib selline materialiseeritud kujul helikandja, mida on võimalik iseseisva esemena kasutada ja turustada, aga miks mitte ka helifail, mida on võimalik alla laadida ja turustada. Päris ammendavat definitsiooni oleks siin ilmselt keeruline anda.

Siinjuures võiks salvestuslepingu jaotada tegelikult kaheks, lähtudes teineteisele järgnevatest etappidest. Üks on helisalvestamine kui tegevus, mille tulemusena valmib nõ mastersalvestus. Teine etapp on sellest mastersalvestusest helikandjate tootmine. On mõeldav, et mõlemad etapid toimuvad ühe ja sama koostööpartneriga ning siis on ilmselt mõistlik sõlmida selle kohta ka üks salvestusleping, kuid on mõeldav ka variant, et helisalvestus tehakse ühe koostööpartneriga ja helikandjaid toodab teine koostööpartner. Sellisel puhul saab mõistet *salvestusleping* kasutada vaid esimese etapi kohta ning helikandjate tootmise kohta tuleks sõlmida veidi teistsuguse pealkirjaga leping.

Salvestusleping peab sisaldama andmeid teoste kohta, mida salvestatakse, kes salvestab (st nii kes esitab teoseid kui ka kes on salvestuse ülesvõtja poolsed tegijad), millal ja kus salvestab, mis täpselt selle salvestamise tulemusena valmib ja milliseks tähtjaks. Ning loomulikult ka finantspool. Kui tegemist on vaid ülalnimetatud esimese etapiga, siis sõltub finantspool tegelikult ju sellest, kelle kätte mastersalvestus jääb. Kui salvestaja on vaid heli ülesvõtja, kes annab pärast salvestamist mastersalvestuse muusikakollektiivile üle, siis on selge, et muusikakollektiivil lasub kohustus salvestajale tasu maksta. Kui aga järgneb ka see teine etapp, et heli ülesvõtja kasutab mastersalvestust helikandjate tootmiseks ja saab sellelt tulu, siis on vastastikuste tasude maksmise või tasaarvelduste teema juba keerulisem ning see tuleb täpselt fikseerida. Helikandjate tootmisega ja turustamisega seonduvalt on miljon küsimust, mis tuleb lahendada, alates sellest, milline on helikandjate tiraaž kuni selleni, kuidas korraldatakse helikandjate transporti kauplustesse, kas muusik saab plaadimüügil ka rojalteid ning milline on plaatide kogus, mis tiraažist muusikule üle antakse.

Kõiki neid aspekte arvestav ja sisaldav salvestusleping on ilmselt üks keerulisemaid, mida muusik või muusikakollektiiv võib oma tegevuse jooksul üldse sõlmida. Ning kuigi plaadifirmadel on mõistagi oma tüüplepingud olemas, siis peate tutvuma nendega väga tähelepanelikult ning vajadusel asjatundjatelt või teistelt muusikutelt, kellel plaadistustega kogemusi, nõu küsima. Kindlasti ei ole põhjust plaadistuse ees kartma lüüa, kui sellega seotud leping tundub liiga keeruline, kuid loomulikult tuleb lepingutingimuste kokkuleppimisel olla hoolikas ja asjatundlik.

Lisaks salvestamisele ja helikandjate tootmisega ning turustamisega seonduvale tuleb kindlasti lahendada ka kõik autoriõigusega seotud küsimused. Nendest on pikemalt juttu nii käsiraamatu eelmises alljaotuses, litsentsilepingu juures, kui ka IV osas.

2.6. LEPING NOODIMATERJALI RENTIMISE KOHTA

Olukord, kus muusika autor teeb oma loomingut esitajatele kättesaadavaks päris tasuta, on küll teoreetiliselt võimalik, kuid siiski pigem väga haruldane.

Tavapärane on see, et heliloojatel on oma nõ ihukirjastused, kas siis Eestis või väljaspool Eestit, ning nendel kirjastustel on tavaliselt ainuõigus selle helilooja teoseid trükkida. Heliloojate kirjastuslepingute kohta on ilmunud väga ülevaatlik ja hea materjal Eesti Autorite Ühingu veebilehel (www.eau.org > Kirjastamine).

Loomulikult tuleb noodikirjastusi mõista, kes eelistavad nootide müümisele nende väljarentimist esitajatele. See annab ühelt poolt püsivama tulu ning teisalt ka kontrollimehhanismid selle üle, kus ja millal ja milliste koosseisudega keegi midagi esitab (ning kui nt noodikirjastus saab teada, et kusagil maailmas on esitatud sellist teost, mille esitamiseks oleks pidanud esitaja rentima noodid kirjastuselt, kuid ta ei ole seda teinud, siis võib see esitaja arvestada ka kirjastusepoolse järelepärimisega, et kust esitaja selle noodi sai, mida ta kontserdil kasutas).

Kui olete otsustanud esitada selliseid teoseid, millede ettekandmiseks peate rentima kirjastusest noodid, siis on soovitatav aegsasti selle kirjastusega ühendust võtta. Kirjastustel on kindlasti erinevad nõuded ja tingimused, sh selle kohta, millist informatsiooni seoses nootide kasutamisega peate neile esitama.

Nootide renditasu arvestus sõltub päris paljudest asjaoludest – kes teost esitab, kus esitab, kui suure koosseisuga, milline on kontsertsaali suurus, pileti hind, kui pikk teos on, kas tegemist on esiettekandega või mitte jne. Nootide rentimisel peate arvestama ka kulleri kuludega, milledega need noodid teieni ning pärast kirjastusse tagasi jõuavad.

Kui olete saanud ise noodid kirjastuselt rendile, siis kindlasti ei ole lubatud teil omakorda neid edasi rentida kellelegi teisele.

2.7. TEISED LEPINGUD JA DOKUMENDID

Loomulikult ei saa muusiku tegevust puudutavate lepingute loetelu olla ammendav. Käesolevas peatükis on leidnud lepingutest käsitlemist vaid kõige olulisemad ja enimkasutatavamad. Kui muusik esineb näiteks palju väljaspool Eestit, siis seondub sellega kindlasti ettearvamatu hulk lepinguid ja muid dokumente, mis on olulised ja vajalikud selle teise riigi kontserdikorraldaja jaoks.

Üks küsimus, mida ma orkestrantidele ja kontsertasutuste juhtidele, kellega käsiraamatu koostamise raames suhtlesin, esitasin, oli see, kas Eestis on põhimõtteliselt võimalik kindlustusfirmas kindlustada ka muusikainstrumente. Nagu vastustest aru sain, siis kindlustusfirmad seda praegu paraku ei tee. Selge see, et risk on ilmselt liiga suur. Kui seda siiski aga tegema hakatakse, siis lisandub kindlasti üks selline leping muusiku lepingukausta nagu kindlustusleping. Kuivõrd aga hetkel see teema (nagu ilmselt ka veelgi eksootilisem teema nagu laulja hääle või häälepaelte või instrumentalisti käte kindlustamine) aktuaalne ei

ole, siis piirdun hetkel vaid viitega, et kindlustuslepingute teemat käsitleb põhjalikult Võlaõigusseaduse 4. osa.

Teema aga, millega instrumentalistid kindlasti päris tihti kokku puutuvad, on muusikainstrumentidega välisriigis käimine. Kokkupuutepunktid seonduvad nii transpordiga (eeskätt lennutranspordi spetsiifikaga) kui üldse pillide välismaale viimise ja sealt tagasitoomisega. Selle kohta, millistel tingimustel võib muusikainstrumenti võtta lennukisalongi ning millistel tingimustel tuleb see anda pagasisse, saate kindlasti kõige pädevamat infot lennufirmade kodulehtedelt.

Nii on näiteks lennufirma *Estonian Air* kodulehel pagasit käsitlevas rubriigis „Eripagas“ juttu tšello transpordist: „Tšellot võib transportida lennuki salongis. Boeingu pardal on maksimaalsed lubatud mõõdud 150x35x50 cm ja CRJ-i pardal 135x35x40 cm. Kaal ei tohi ületada 75 kg. Tšellole tuleb osta eraldi pilet.“

Kultuuriväärtuste väljaveo, ekspordi ja sisseveo seadus loeb sellisteks kultuuriväärtusteks, millede Eestist väljaviimiseks (ka ajutiseks väljaviimiseks) on tarvis väljaveoluba, ka Eestis enne 1950. aastat valmistatud muusikainstrumente. Väljaveoloa taotlemine toimub Muinsuskaitseametis, nii et kõige parema informatsiooni, kuidas seda luba taotleda, saate Muinsuskaitseameti kodulehelt.¹²

Kas mõne välisriigi tollieeskirjad näevad ette ka mingi eraldi dokumendi (pillipass vms) vormistamist, kui selles riigis käite kontserti andmas, seda saate loomulikult teada vastava välisriigi esindusest Eestis.

Asjassepuutuvad õigusaktid:

- Kultuuriväärtuste väljaveo, ekspordi ja sisseveo seadus
- Võlaõigusseadus

Kasulikud veebilehed:

- Muinsuskaitseamet – www.muinas.ee
- Estonian Air – www.estonian-air.ee

¹² www.muinas.ee

III. MAKSUSTAMINE. HAIGESTUMINE. PENSION

3.1. MAKSUSTAMINE ERINEVATE ÕIGUSLIKE TEGUTSEMISVORMIDE PUHUL

3.1.1. MAKSUSTAMINE TÖÖTAMISEL TÖÖLEPINGU ALUSEL

Kui muusik töötab kontsertasutuses töölepingu alusel, siis ei pea ta ise maksude pärast muretsema. Tulenevalt maksuseadustest deklareerib tööandja – kontsertasutus – kõik maksud, mis töötasu pealt tuleb maksta (tulumaks, sotsiaalmaks, töötuskindlustuse makse, kogumispensioni II samba makse) ning kannab need edasi vastavate institutsioonide arveldusarvetele.

Maksumäärad 2012. aastal on järgmised:

- Tulumaksu kinnipidamise määr on 21%.
- Maksuvaba tulu on 144 eurot kuus (rakendamiseks peab olema väljamakse saaja avaldus).
- Sotsiaalmaksu määr on 33%.
- Töötuskindlustusmakse määrad on töötajale 2,8%, tööandjale 1,4%.
- Kogumispensioni makse määr on 2% kõikidele isikutele, kes on liitunud (kohustatud liituma) kohustusliku kogumispensioniga. Kohustusliku kogumispensioniga liitumist saab kontrollida Pensionikeskuse veebilehelt kogumispensioni päringute alajaotisest: <http://www.pensionikeskus.ee/?id=651>.

Tulenevalt Töölepingu seadusest (§ 28 lõike 2 punkt 12) on tööandja kohustatud andma töötajale andmeid temale arvatud ja makstud või maksmisele kuuluva töötasu kohta, kui töötaja neid andmeid nõuab. Seega on muusikul õigus kontsertasutuse juhi käest neid andmeid saada.

Maksude teemaga ei puutu kontsertasutuses töötav muusik kokku rohkem kui iga-aastase tuludeklaratsiooni esitamisel. Maksu- ja Tolliamet on deklaratsioonide koostamise ja esitamise teinud juba seda sedavõrd lihtsaks (eeldusel, et teete seda e-maksuametis), et eeltäidetud deklaratsioonil on kõik andmed juba olemas ning kui te midagi parandamist väärivat sealt ei leia, siis saate tuludeklaratsiooni ilma suuremate ajakuludeta ära esitada.

3.1.2. FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJA MAKSUSTAMINE

FIE-de maksustamise teemadel on ilmunud terve hulk põhjalikke materjale ja käsiraamatuid. Mingid detailid nendes võivad teatud aja möödudes loomulikult aeguda, kuid põhimõtted on üldiselt jäänud samaks. Tõstaksin, nagu käsiraamatu I peatükiski, esile Olavi Kärna poolt koostatud raamatut¹³, kus mitme olulise teema puhul FIEsid puudutavas osas on eraldi käsitletud ka neid momente, mis seonduvad vabakutseliste loovisikutega.

¹³ Olavi Kärna. Pisiettevõtja käsiraamat. Tallinn, 2009

Teisalt on ülevaatliku materjali pealkirjaga FIE ABC ilmutanud oma kodulehel Maksu- ja Tolliamet.¹⁴ Need juhised on kindlasti väga olulised, saamaks ettekujutust maksuhalduri seisukohtadest FIEdega seotud küsimustes. Teine pluss on nende ajakohasus, võrreldes ka ülalnimetatud Olavi Kärnsa käsiraamatuga, mis ajas enesestmõistetavatel põhjustel detailides veidi vananeb.

Juhendmaterjal FIE ABC MTA kodulehel (käesoleva käsiraamatu koostamise päeva seisuga) koosneb järgmistest alljaotustest:

- Ettevõtluse alustamine ja ülevaade FIE kohustustest
- FIE maksukalender
- FIE maksukohustused
- FIE maksukohustused tööandjana
- Ettevõtluse tulud ja kulud
- FIE ja käibemaks
- FIE ja raamatupidamine
- Isiklik vara ja ettevõtluses kasutatav vara
- Ettevõtluse peatamine ja lõpetamine

Selle MTA materjali ainetel toon järgnevalt esile mõned kõige olulisemad seisukohad. Detailides saate aga vastused niisiis ülalnimetatud käsiraamatust ja juhenditest.

Sotsiaalmaks¹⁵

Üldpõhimõtted

- FIE maksab sotsiaalmaksu oma ettevõtlusest saadud tulult, millest on tehtud tulumaksuseaduses lubatud ettevõtlusega seotud mahaarvamised, arvestades sotsiaalmaksuseaduses (edaspidi SMS) kehtestatud alam- ja ülempiiri.
- FIE sotsiaalmaksuga maksustamise periood on kalendriaasta, sest maksustatav ettevõtlustulu selgitatakse välja füüsilise isiku tuludeklaratsiooni alusel üks kord aastas.
- Sotsiaalmaksu määr on 33%.
- Alates 2007. aastast arvatakse sotsiaalmaks ettevõtlustulust maha tekkepõhiselt, jagades ettevõtlustulu pärast kulude mahaarvamist 1,33-ga. Seetõttu ei saa FIE makstud sotsiaalmaksu ega sotsiaalmaksu avansilisi makseid deklareerida tuludeklaratsiooni vormil E oma ettevõtluskuludena.
- Aasta kestel on FIE kohustatud maksma sotsiaalmaksu avansilisi makseid. Avansiliste maksete arvestamise aluseks olev sotsiaalmaksu kuumäär (SMSi § 21 ja 2012. aasta riigieelarve seaduse § 2 lg 10) on 278,02 eurot. Tasub tähele panna, et aasta kestel tasumisele kuuluvate sotsiaalmaksu avansiliste maksete kohta maksuteadet ei väljastata, kuna see kohustus tuleneb otseselt seadusest. Maksumaksjal on võimalus

¹⁴ www.emta.ee/index.php?id=4495

¹⁵ 2012. aasta sotsiaalmaksu kohta on MTA avaldanud veel ka ühe eraldi juhendmaterjali - www.emta.ee/index.php?id=29165

oma sotsiaalmaksu avansiliste maksete summat teada saada e-maksuametist/e-tollist või Maksu- ja Tolliameti piirkondlikust keskusest.

Sotsiaalmaksu deklareerimine, arvestamine ja tasumine

Sotsiaalmaks arvutatakse maksustamisperioodil ettevõtlusest saadud tulu alusel. Ettevõtlustulu deklareeritakse üks kord aastas tuludeklaratsiooni (vormil E), mis tuleb Maksu- ja Tolliametile esitada koos füüsilise isiku tuludeklaratsiooniga (vormiga A) hiljemalt maksustamisperioodile järgneva aasta 31. märtsiks.

Aasta lõpliku sotsiaalmaksukohustuse arvutab Maksu- ja Tolliamet vormil E näidatud andmete alusel ja saadab FIE-le maksuteate juurdemaksmisele kuuluva sotsiaalmaksu kohta hiljemalt 30 päeva enne maksu tasumise tähtaega (1. oktoobrit). Kui sotsiaalmaksu juurde maksta ei pea, siis Maksu- ja Tolliamet maksuteadet ei väljasta. Maksuteatel näidatud sotsiaalmaksusumma peab FIE tasuma Maksu- ja Tolliameti pangakontole hiljemalt 1. oktoobriks.

Sotsiaalmaksu avansiliste maksete tasumine

FIE peab neli korda aastas maksta sotsiaalmaksu avansilisi makseid (v.a juhul, kui ta on riikliku pensioni saaja või alustab/lõpetab tegevuse kvartali jooksul või tema eest maksab sotsiaalmaksu tööandja või riik).

Sotsiaalmaksu avansilisi makseid makstakse jooksva kvartali eest, iga kvartali viimase kuu 15. kuupäevaks (I kvartali eest 15. märtsiks, II kvartali eest 15. juuniks, III kvartali eest 15. septembriks ja IV kvartali eest 15. detsembriks). Sotsiaalmaksu maksmise aluseks olev kuumäär kehtestatakse igaks aastaks riigieelarvega.

2012. aasta sotsiaalmaksu kuumäär on 278,02 eurot, millelt tekib ühe kvartali sotsiaalmaksu kohutuseks 275,24 eurot (3 x 278,02 x 33%), maksukohustus tasutakse eurosendi täpsusega. 2012. aasta avansiliste maksete aasta summa on 1100,96 eurot (4 x 275,24).

Abi sotsiaalmaksu avansiliste maksete arvestamisel

Sotsiaalmaksu avansilise makse summa arvestamisel saab abi maksu- ja tollikeskuste teeninduskohtadest või e-maksuametist/e-tollist.

Tulumaks

Üldpõhimõtted

- FIE maksab tulumaksu oma ettevõtlusest saadud tulult, millest on tehtud seadusega lubatud ettevõtlusega seotud mahaarvamised. Ettevõtlustulust lubatud mahaarvamisi saab teha ainult FIE-na äriregistraris registreeritud füüsiline isik.
- Tulumaksuga maksustatakse ka ettevõtluse peatamise ajal või pärast ettevõtlusega tegelemise lõpetamist ettevõtlusest laekunud ettevõtlustulu.
- Tulumaksuga maksustamise periood on kalendriaasta.
- Tulud maksustatakse tulu saamise maksustamisperioodil kehtinud maksumääraga.

- Tulumaksumäär 2012. aastal on 21%.
- Makstud tulumaksu (sh tulumaksu avansilisi makseid) FIE oma ettevõtlustulust maha arvata ei saa.
- FIE, kes sai eelmisel maksustamisperioodil ettevõtlustulu, on kohustatud maksma tulumaksu avansilisi makseid.

Tulu deklareerimine, tulumaksu arvutamine ja tasumine

FIE deklareerib oma ettevõtlusest saadud tulu üks kord aastas vormil E, mis tuleb esitada koos füüsilise isiku tuludeklaratsiooni vormiga A Maksu- ja Tolliametile hiljemalt maksustamisperioodile järgneva aasta 31. märtsiks (e-maksuameti/e-tolli vahendusel on võimalik tuludeklaratsiooni esitada alates 15. veebruarist).

FIE on kohustatud tuludeklaratsiooni esitama ka juhul, kui maksustamisperioodi ettevõtlustulu jäi alla maksuvaba tulu, ettevõtlusest tulu ei saadud või majandustegevus puudus.

Deklaratsiooni järgi juurdemaksmisele kuuluva tulumaksu arvutab Maksu- ja Tolliamet vormil E näidatud ettevõtlustulu alusel ja saadab FIE-le maksuteate juurdemaksmisele kuuluva tulumaksu kohta hiljemalt 30 päeva enne maksu tasumise tähtaega, s.o maksustamisperioodile järgneva aasta 1. oktoobrit, ja FIE peab tasuma maksuteatel näidatud summa hiljemalt 1. oktoobriks.

Samaks tähtjaks tagastab Maksu- ja Tolliamet ka enammakstud tulumaksu.

Tulumaksu avansiliste maksete tasumine

Ettevõtlusega alustav FIE ei pea esimesel maksustamisperioodil tulumaksu avansilisi makseid tasuma.

Tulumaksu avansilisi makseid peab tasuma FIE, kes sai eelmisel maksustamisperioodil ettevõtlustulu (tulumaksuseaduse § 47 lg 1).

Tulumaksu avansilised maksed tasutakse võrdsete summadena, alates tuludeklaratsiooni esitamise tähtpäevale (31. märtsile) järgnevast kvartalist, iga kvartali kolmanda kuu 15. kuupäevaks (s.o hiljemalt 15. juuniks, 15. septembriks ja 15. detsembriks) Maksu- ja Tolliameti pangakontole.

Tulumaksu avansiliste maksete suurus arvestatakse eelmise tegevusaasta maksustatava ettevõtlustulu alusel.

Ühel tähtjal maksmisele kuuluva tulumaksu avansilise makse suuruseks on 1/4 eelmise tegevusaasta ettevõtlustulult arvestatud tulumaksu summast, st näiteks 2012. aastal makstakse avansiliste maksetena kokku $\frac{3}{4}$ 2011. aasta ettevõtlustulult arvestatud tulumaksu summast.

Ühe tähtaja avansilise tulumaksu summa leitakse järgnevalt: eelmise maksustamisperioodi ettevõtlustulu tuludeklaratsiooni vormil E deklareeritud ettevõtluse maksustatav tulu (st tulu pärast sotsiaalmaksu kuluga korrigeerimist) korrutatakse eelmisel maksustamisperioodil kehtinud tulumaksumääraga ja jagatakse neljaga.

Näide

FIE 2011. aasta ettevõtluse maksustatav tulu oli 70 000 krooni ($70\,000 / 15,6466 = 4473,82$ eurot) ja tulumaksumäär oli 21%.

2012. aastal on ühe avansilise makse suuruseks seega:

$4473,82 \times 0,21 : 4 = 234,88$ eurot.

Tulumaksu avansiliste maksete tasumise tähtajad ja summad

II kvartali eest 15. juuniks 234,88 eurot

III kvartali eest 15. septembriks 234,88 eurot

IV kvartali eest 15. detsembriks 234,88 eurot

Kokku aastas 704,64 eurot

FIE ei pea tulumaksu avansilisi makseid tasuma:

- ettevõtluse esimesel maksustamisperioodil (tegevusaastal);
- kui ühe kvartali (tähtaja) makse suurus ei ületa 64 eurot;
- kui eelmisel maksustamisperioodil puudus ettevõtluse maksustatav tulu (eelmise perioodi tuludeklaratsiooni vormi E real 12 on null);
- kui ettevõtlus on registreeritud ajutise või hooajalisena;
- kui ettevõtlus on peatatud.

Maksu- ja Tolliametil on õigus vähendada tulumaksu avansilisi makseid või vabastada FIE nende tasumisest, kui tema prognoositav ettevõtlustulu on eelmise maksustamisperioodi tulust oluliselt väiksem ning kui FIE esitab selle kohta põhjendatud taotluse. Taotluses on tarvis märkida ettevõtlustulu vähenemise konkreetsed põhjused ning lisada arvandmed prognoositava ettevõtlustulu kohta.

Taotlus tuleks esitada soovitatvalt 30 päeva enne avansilise makse tasumise tähtaja saabumist. Taotluse esitamisel tuleb arvestada sellega, et maksuhaldur teeb otsuse avansiliste maksete vähendamise või nendest vabastamise kohta ainult eelseisvate tähtaegade osas, seega otsust ei tehta nende tähtaegade osas, mis on juba saanud või möödas.

Kohustusliku kogumispensioni makse

Üldpõhimõtted

Kui FIE on kohustusliku kogumispensioniga (II pensionisambaga) liitunud, peab ta maksma enda eest kohustusliku kogumispensioni makset.

Makse tasutakse üks kord aastas ja makse summa arvutab Maksu- ja Tolliamet FIE ettevõtlustulu deklaratsioonil (vormil E) deklareeritud eelmise tegevusaasta maksustatava tulu alusel ning väljastab FIE-le hiljemalt 30 päeva enne makse tasumise tähtpäeva (1. oktoobrit) maksuteate tasumisele kuuluva summa kohta.

FIE on kohustatud maksuteatel märgitud tasumisele kuuluva summa kandma Maksu- ja Tolliameti pangakontole hiljemalt 1. oktoobriks.

FIE enda eest tasutud kohustusliku kogumispensioni makset ei ole lubatud ettevõtlustulust maha arvata ja seda ei näidata vormil E ettevõtluse kuluna, vaid kajastatakse vormi A tabelis 9.8 („Töötuskindlustusmaksed ja kohustusliku kogumispensioni maksed”).

2012. aasta 1. jaanuarist sotsiaalmaksuga maksustatavate väljamaksete tegemisel kõikidele kogumispensioniga liitunud isikutele peab väljamakse tegija kinni pidama kohustusliku kogumispensioni makse 2%-lises määras.

Töötuskindlustusmaksed

FIE ei pea enda eest töötuskindlustusmaksed maksma.

Kui FIE on tööandja, peab ta töötajale tehtud väljamaksetelt maksma töötuskindlustusmaksed ja see on FIE ettevõtlusega seotud kulu.

Käibemaksukohustuslasena registreerimine

Kui FIE maksustatav käive kalendriaasta algusest arvates on ületanud 16 000 eurot, siis peab ta end nimetatud suuruses käibe tekkimise päevast Maksu- ja Tolliametis käibemaksukohustuslasena registreerima. FIE võib end käibemaksukohustuslasena registreerida ka enne kohustusliku 16 000 euro ületamist.

Kui FIE ei ole end õigeaegselt käibemaksukohustuslasena registreerinud, siis registreeritakse ta tagasiulatuvalt. Sellisel juhul tuleb FIE-l neile klientidele, kellele ta on esitanud arved pärast 16 000 euro suuruse käibe ületamist, välja kirjutada uued arved, mis sisaldavad ka käibemaksu.

Käibemaksukohustuslasest FIE peab:

- esitama Maksu- ja Tolliametile käibedeklaratsiooni (vormi KMD) maksustamisperioodile (kalendrikuule) järgneva kuu 20. kuupäevaks;
- kandma samaks tähtpäevaks käibemaksu Maksu- ja Tolliameti pangakontole;
- esitama Maksu- ja Tolliametile ka ühendusesisese käibe aruande (vormi VD) maksustamisperioodile (kalendrikuule) järgneva kuu 20. kuupäevaks, kui käibemaksukohustuslane, s.t FIE, müüb kaupa või osutab teenuseid teiste Euroopa Liidu riikide käibemaksukohustuslastele.

3.1.3. OSAÜHING JA MAKSUD

Osaühingu poolt (antud juhul pean käsiraamatus silmas muusikut, kes tegutseb nõ ühemehe-osaühinguna) maksmisele kuuluvateks maksudeks on käibemaks, kui OÜ on käibemaksukohustuslane, ning juhatuse liikme tasudelt makstavad maksud, kui olete otsustanud maksta endale juhatuse liikme tasu (tasuda tuleb kindlasti tulu- ja sotsiaalmaksu ning kogumispensioni makset; töötuskindlustusmaksu sellisel puhul maksta ei tule). Nende reeglid on üldiselt selged ja teada.

Mis aga on tavapäraselt leidnud vähem käsitlemist, on erisoodustuste ja erisoodustusmaksu temaatika. Kui alustada taas kirjandussoovitustega, siis lisaks juba eelpool korduvalt nimetatud Olavi Kärnsa käsiraamatule tasub erisoodustustega seondult tutvuda nii Tulumaksuseaduse kommentaaridega kui ka paari just spetsiifiliselt erisoodustuste teemal ilmunud raamatuga.¹⁶

Erisoodustustel tuleb peatuda ka nt seoses välislahetuste päevarahadega, mida ühemehe-OÜ juhatause liikmest muusik saab endale maksta. Tulumaksuseaduse § 13 lõike 3 punktist 1 tulenevalt on välislahetuse päevaraha maksuvaba piirmäär 32 eurot. Valitsus on kehtestanud sellega seondult ka detailsema määruse¹⁷, milles on sätestatud ka välislahetuse päevaraha alammäär – 22,37 eurot. Kui välislahetuse päevaraha makstakse suuremas summas kui on eelpoolnimetatud piirmäär, siis kuulub see piirmäära ületavas osas erisoodustusmaksuga maksustamisele.

Erisoodustuste teema on kahtlemata laiem, kuid siinkohal toon järgnevalt õigusaktide väljavõtted ning MTA poolt antud juhendmaterjalid kahe olulisema teema – eluasemekulude katmine ja sõidukitega seotud kulude katmine – kohta.

A. Tööandja eluruum või juhatause liikmele kuuluva eluruumiga seotud kulude katmine

See, et ühemehe-OÜ-le kuulub eluruum, on pigem vist hüpoteetiliselt laadi. Küll aga saab olla teemaks see, kui OÜ katab oma juhatause liikme (ehk muusiku) eluruumiga seotud kulud.

Asjassepuutuvad Tulumaksuseaduse sätted:

- 1) tööandja poolt antud eluruumi puhul TuMS § 48 lg 4 p 2 ja lg 7;
- 2) juhatause liikmele (muusikule) kuuluva eluruumiga seotud kulude katmise puhul TuMS § 48 lg 4 p 1.

[§ 48. Tulumaks erisoodustustelt

(1) Tööandja maksab tulumaksu töötajale tehtud erisoodustuselt.

(2) Tööandjaks lõike 1 tähenduses on residendist juriidiline või füüsiline isik, samuti riigi- või kohaliku omavalitsusüksuse asutus ning mitteresident, kellel on Eestis püsiv tegevuskoht (§ 7) või kellel on Eestis töötajad.

(3) Töötajaks lõike 1 tähenduses on töölepingu alusel töötav isik, avalik teenistuja (§ 13 lõige 1), juhtimis- või kontrollorgani liige (§ 9), samuti füüsiline isik, kes müüb tööandjale kaupu pikema aja jooksul kui kuus kuud. Töötajaks lõike 1 tähenduses loetakse ka töövõtu-, käsundus- või muu võlaõigusliku lepingu alusel töötavat või teenust osutavat füüsilist isikut.]

(4) Erisoodustus on igasugune kaup, teenus, loonustasu või rahaliselt hinnatav soodustus, mida antakse lõikes 3 nimetatud isikule seoses töö- või teenistussuhtega, juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmeks olekuga või pikaajalise lepingulise suhtega, olenemata erisoodustuse andmise ajast. **Erisoodustus on muu hulgas:**

1) eluasemekulude täielik või osaline katmine;

¹⁶ Toomas Villems. Erisoodustused. Näited ja kommentaarid. Tallinn, 2009; Ranno Tingas, Marko Saag. Erisoodustus. Tallinn, 2006; Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega. III kd. Kommentaarid. Tartu, 2012.

¹⁷ Vabariigi Valitsuse 25.06.2009 määrus nr 110 „Töölähetuse kulude hüvitiste maksmise kord ning välislahetuse päevaraha alammäär, maksmise tingimused ja kord“

2) sõiduki või muu tööandja vara tasuta või soodushinnaga kasutada andmine töö-, ameti- või teenistusülesannete või tööandja ettevõtlusega mitteseotud tegevuseks;

(6) Tööandja tehtud erisoodustuseks loetakse ka need lõikes 4 nimetatud soodustused, mida tööandja annab lõikes 3 nimetatud isiku abikaasale, elukaaslasele või otse- või küljjoones sugulasele või mida annab tööandjaga samasse kontserni kuuluv isik. Töötajal on kohustus teatada tööandjale erisoodustuse saamisest eelmises lauses nimetatud isikult.

(7) Erisoodustuse hinna määramisel lähtutakse üldjuhul erisoodustusena antud kauba või teenuse turuhinnast. Lõike 4 punktis 6 nimetatud alammäär ei või olla kõrgem kui kahekordne Euroopa Keskpannga põhirefinantseerimisoperatsioonidele kohaldatav intressimäär. Erisoodustuse hinna määramise kord kehtestatakse rahandusministri määrusega.

Rahandusministri õigusakt:

Rahandusministri 13.01.2011 määrus nr 2 „Erisoodustuse hinna määramise kord“

§ 2. Tööandja muu vara kasutamine

(1) Kui erisoodustuseks on tööandja omandis või valduses oleva vara (välja arvatud sõiduauto) tasuta või soodushinnaga kasutada andmine töö-, ameti- või teenistusülesannete või tööandja ettevõtlusega mitteseotud tegevuseks, loetakse erisoodustuse hinnaks selle vara rendile andmise turuhind või rendile andmise turuhinna ja soodushinna vahe.

(2) Kui erisoodustuseks on asja, väärtpaberi, varalise õiguse või teenuse, mille realiseerimine (osutamine) on tööandja põhitegevuseks või üheks põhitegevustest, tasuta üleandmine, siis loetakse erisoodustuse hinnaks müügihind, millega sarnane asi, väärtpaber, varaline õigus või teenus realiseeritakse (osutatakse) samas koguses ning samal ajal kolmandatele, tööandjaga mitteseotud isikutele.

(3) Kui erisoodustuseks on tööandja lõikes 2 nimetatud asja, väärtpaberi, varalise õiguse või teenuse tasuta üleandmine, siis loetakse erisoodustuse hinnaks asja, väärtpaberi, varalise õiguse või teenuse osutamise turuhind või bilansiline maksumus (põhivara puhul jääkmaksumus) juhul, kui see on turuhinnast kõrgem või turuhinda ei ole võimalik usaldusväärselt määrata.

(4) Kui erisoodustuseks on tööandja asja, väärtpaberi, varalise õiguse või teenuse müük turuhinnast madalama hinnaga, siis loetakse erisoodustuse hinnaks asja, väärtpaberi, varalise õiguse või teenuse turuhinna või bilansilise maksumuse (põhivara puhul jääkmaksumuse), kui see on turuhinnast kõrgem või turuhinda ei ole võimalik usaldusväärselt määrata, ja müügihinna vahe.

(5) Kui erisoodustuseks on asja, väärtpaberi, varalise õiguse või teenuse vahetus turuhinnast madalama arvestusliku väärtusega, loetakse erisoodustuse hinnaks asja, väärtpaberi, varalise õiguse või teenuse turuhinna ja vahetusel aluseks võetud arvestusliku väärtuse vahe. Kui vahetatavate asjade, väärtpaberite, varaliste õiguste või teenuste arvestuslikud väärtused erinevad vastavatest turuhindadest, loetakse erisoodustuse hinnaks nende turuhindade vahe.

(6) Kui erisoodustuseks on asja, väärtpaberi, varalise õiguse või teenuse ostmine turuhinnast kõrgema hinnaga, loetakse erisoodustuse hinnaks asja, väärtpaberi, varalise õiguse või teenuse turuhinna ja ostuhinna vahe.

B. Osahingule kuuluva sõiduauto kasutamine juhatuse liikme (muusiku) poolt ametiülesannetega mitteseotud sõitudeks

On selge, et vahetegemine sõitudel, mis muusikul on ametiülesannetega seotud ja millised mitte, pole just liiga lihtne, kuid nagu allpool ka näha, siis on vähemalt põhjust seda üritada.

Asjassepuutuvad Tulumaksuseaduse sätted:

[§ 48. Tulumaks erisoodustustelt

(1) Tööandja maksab tulumaksu töötajale tehtud erisoodustuselt.

(2) Tööandjaks lõike 1 tähenduses on residendist juriidiline või füüsiline isik, samuti riigi- või kohaliku omavalitsusüksuse asutus ning mitteresident, kellel on Eestis püsiv tegevuskoht (§ 7) või kellel on Eestis töötajad.

(3) Töötajaks lõike 1 tähenduses on töölepingu alusel töötav isik, avalik teenistuja (§ 13 lõige 1), juhtimis- või kontrollorgani liige (§ 9), samuti füüsiline isik, kes müüb tööandjale kaupu pikema aja jooksul kui kuus kuud. Töötajaks lõike 1 tähenduses loetakse ka töövõtu-, käsundus- või muu võlaõigusliku lepingu alusel töötavat või teenust osutavat füüsilist isikut.]

(4) Erisoodustus on igasugune kaup, teenus, loonustasu või rahaliselt hinnatav soodustus, mida antakse lõikes 3 nimetatud isikule seoses töö- või teenistussuhtega, juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmeks olekuga või pikaajalise lepingulise suhtega, olenemata erisoodustuse andmise ajast. **Erisoodustus on muu hulgas:**

2) sõiduki või muu tööandja vara tasuta või soodushinnaga kasutada andmine töö-, ameti- või teenistusülesannete või tööandja ettevõtlusega mitteseotud tegevuseks;

(6) Tööandja tehtud erisoodustuseks loetakse ka need lõikes 4 nimetatud soodustused, mida tööandja annab lõikes 3 nimetatud isiku abikaasale, elukaaslasele või otse- või küljjoones sugulasele või mida annab tööandjaga samasse kontserni kuuluv isik. Töötajal on kohustus teatada tööandjale erisoodustuse saamisest eelmises lauses nimetatud isikult.

(8) Tööandja sõiduauto töö-, ameti- või teenistusülesannete või tööandja ettevõtlusega mitteseotud tegevuseks tasuta või soodushinnaga kasutada andmise erisoodustuse hinna ülempiir on 256 eurot kuus iga nimetatud tegevuseks kasutatud sõiduauto kohta. Selle erisoodustuse hind määratakse vastavalt sõiduauto erisoodustusena kasutamisele rahandusministri kehtestatud korras peetava arvestuse alusel. Arvestuse puudumise korral võetakse maksustamisel aluseks hinna ülempiir.

Rahandusministri õigusakt:

Rahandusministri 13.01.2011 määrus nr 2 „Erisoodustuse hinna määramise kord“

§ 1. Tööandja sõiduauto kasutamine

(1) Kui erisoodustuseks on tööandja omandis või valduses oleva sõiduauto tasuta või soodushinnaga kasutada andmine, loetakse erisoodustuse hinnaks 256 eurot kuus iga töö-, ameti- või teenistusülesannete või tööandja ettevõtlusega mitteseotud tegevuseks kasutatud sõiduauto kohta, välja arvatud lõikes 3 sätestatud juhul.

(2) Lõikes 1 nimetatud sõiduauto tasuta või soodushinnaga kasutada andmisel võib pidada arvestust, milles näidatakse:

1) sõiduauto omaniku või valdaja nimi või nimetus ja isiku- või registrikood;

2) sõiduauto riikliku registreerimismärgi andmed;

3) kuupäev ja sõiduauto spidomeetri alg- ja lõppnäit iga sõidukorra puhul;

4) sõidu eesmärk iga töö-, ameti- või teenistusülesannete või tööandja ettevõtlusega seotud sõidukorra puhul.

(3) Lõikes 2 sätestatud tingimustele vastava arvestuse olemasolu korral võetakse lõikes 1 nimetatud erisoodustuse hinna arvutamisel aluseks töö-, ameti- või teenistusülesannete või tööandja ettevõtlusega mitteseotud tegevuseks sõidetud ühe kilomeetri kohta:

1) sõiduauto puhul vanusega üle 5 aasta ja silindrite töömahuga kuni 2000 cm³ (kaasa arvatud) 0,20 eurot;

2) muudel juhtudel 0,30 eurot.

(4) Sõiduauto soodushinnaga kasutada andmisel loetakse selle erisoodustuse hinnaks lõike 3 alusel arvatud hinna ja soodushinna vahe.

(5) Kui lõike 3 alusel arvatud erisoodustuse hind ületab 256 eurot, loetakse erisoodustuse hinnaks 256 eurot ühe töö-, ameti- või teenistusülesannete või tööandja ettevõtlusega mitteseotud tegevuseks kasutatud sõiduauto kohta.

Maksu- ja Tolliameti juhendmaterjali:

Erisoodustuse tekkimine tööandja sõidukitelt

Vastavalt tulumaksuseaduse (edaspidi *TuMS*) § 48 lõikele 4 loetakse erisoodustuseks igasugust kaupa, teenust, loonustasu või rahaliselt hinnatavat soodustust, mida antakse töötajale seoses töötamisega tööandja juures. Muuhulgas on erisoodustuseks ka sõiduki tasuta või soodushinnaga kasutada andmine.

Erisoodustuse maksustamise eesmärgiks on maksustada võrdselt töötajale nii rahaliselt kui mitterahaliselt antavad hüved. Oluline on märkida, et erisoodustusena maksustatakse just töötaja rahaline tulu, mitte tööandja kulu. Seega võib mõnikord juhtuda, et tööandja polegi (otsest) kulutust teinud, kuid erisoodustus on siiski antud ja maksukohustus tekkinud.

Mida loetakse sõidukiks?

Tööandja sõidukiks loetakse tööandja valduses olevat sõidukit – olgu see siis tööandja omandis, soetatud liisingulepingu alusel, renditud, kasutuses (tasuta) kasutusvalduse lepingu alusel vmt. Oluline on asjaolu, et sel ajal kui sõiduk antakse töötaja käsutusse, on see tööandja omandis või valduses.

Kuna *TuMS* ei käsitle eraldi, mida loetakse sõidukiks, lähtutakse sõiduki mõiste sisustamisel õigusaktidest, kus nimetatud mõiste sätestatud on. Vastavalt liiklusseadusele on sõiduk teel liiklemiseks ettenähtud või teel liiklev liiklusvahend, mis liigub mootori või muul jõul. Seega ei oma erisoodustuse tekkimisel vahet asjaolu, mis konkreetset tüüpi/kategooriaga sõidukiga tegu on. Kas tegu on sõiduautoga, veoautoga, bussiga, ATV-ga, mootorrattaga, traktoriga jne – juhul kui tööandja lubab tema omandis või valduses olevat sõidukit töötajal tasuta või soodushinnaga kasutada töötaja erasõitudeks, tekib erisoodustus ning ühtlasi ka maksukohustus.

Tööandja sõiduautode (M1 ja M1G kategooria sõidukite) puhul on seadusandja maksukohustuse arvutamiseks kehtestanud erireeglid. Põhjuseks on asjaolu, et tööandja sõiduauto töötajale kasutada andmine on väga levinud ning maksukohustuse arvutamine vara kasutada andmise üldreeglite kohaselt oleks maksumaksjale liialt koormav. See on ka põhjuseks, miks tööandja sõiduauto kasutamise puhul on sätestatud maksukohustusele ülempiir.

Tööandja sõiduauto erisoodustuse arutamise näiteid

Alljärgnevalt on toodud mõned erisoodustuse arutamise näited juhtudel, kui töötaja kasutab tööandja sõiduautot tasuta või soodushinnaga tööandja ettevõtlusega mitteseotud tegevuseks.

Rahandusministri 13.01.2011 määruse nr 2 „Erisoodustuse hinna määramise korra” (edaspidi määruse) § 1 reguleerib tööandja omandis või valduses (nt tööandja kasutab sõiduautot võlaõigusliku lepingu alusel vms) oleva sõiduauto (edaspidi tööandja sõiduauto) kasutamist. Juhul, kui seda sõiduautot kasutatakse tööandja ettevõtlusega mitteseotud tegevuseks, tekib erisoodustus ning leida tuleb erisoodustuse hind vastavalt eelmainitud määrusele.

Alates 2011. aastast on erisoodustuse hinna ülempiir 256 eurot.

1. Töötaja kasutab tööandja sõiduautot ja sõiduauto kasutamise üle arvestust ei peeta.

Sõiduauto kasutamise üle ei peeta arvestust ning tööandja ei tõenda ka muude dokumentidega, et sõiduautot on kasutatud ainult ettevõtlusega seotud tegevuseks. Muu dokumendina ei ole piisav sõiduauto kasutamise kuludokument, sest kuludokument ei näita, et sõiduautot kasutati ainult töösõitudeks.

Tööandja poolt deklareeritav erisoodustuse hind on 256 eurot.

2. Sõiduauto kasutamise kohta peetakse nõuetekohaselt arvestust, millest selgub, et kõik sõidud on seotud tööandja ettevõtlusega. Töötaja tööülesanded ja töö tegemise koht on tööandja poolt vormistatud.

Töötaja hüve ei saa ja tööandjal maksukohustust ei ole.

3. Sõiduauto kasutamise kohta peetakse arvestust, mille kohaselt on töötaja teinud erasõite 850 km kuus ja nende eest on töötaja tasunud tööandjale 0,30 EUR/km kohta.

Töötaja tasub erasõitude eest vastavalt määrusele $850 \times 0,30 = 255$ eurot.

Erisoodustust ei teki ning tööandjal maksukohustust ei ole.

4. Sõiduauto kasutamise kohta peetakse arvestust, mille kohaselt on töötaja teinud erasõite 300 km kuus ja nende eest on töötaja tasunud tööandjale 0,30 EUR/km kohta.

Töötaja tasub tööandjale oma sõitude eest vastavalt määrusele $300 \times 0,30 = 90$ eurot.

Erisoodustust ei teki ning tööandjal maksukohustust ei ole.

5. Töötaja kasutab tööandja sõiduautot, mille vanus on üle 5 aasta ja silindrite töömaht kuni 2000 m³. Kasutamise kohta peetakse arvestust. Arvestusest selgub, et erasõite on tehtud 800 km kuus ja nende eest on töötaja tasunud tööandjale 0,20 EUR/km kohta.

Töötaja tasub tööandjale erasõitude eest vastavalt määrusele $800 \times 0,20 = 160$ eurot.

Erisoodustust ei teki ning tööandjal maksukohustust ei ole.

6. Sõiduauto kasutamise kohta peetakse arvestust, mille kohaselt on töötaja teinud erasõite 1200 km kuus ja nende sõitude eest pole tööandja tasumist nõudnud. Tööandja sõiduauto on 2 aastat vana.

Tööandja arvutab erisoodustuse hinna vastavalt määrusele, $1200 \times 0,30 = 360$ eurot. Sellest summast kuulub deklareerimisele ja maksustamisele ainult 256 eurot, sest tulenevalt määrusest, kui määruse alusel arvatud erisoodustuse hind ületab 256 eurot, siis loetakse

erisoodustuse hinnaks 256 eurot ettevõtlusega mitteseotud tegevuseks kasutatud sõiduauto kohta.

7. Töötaja kasutab tööandja sõiduautot tööandja ettevõtlusega mitteseotud tegevuseks ja sõitude kohta ei peeta arvestust. Töötaja tasus tööandjale 256 eurot.

Tööandja tasub maksud erisoodustuse hinnalt, 256 eurot, kuna puudub arvestus ja ka muude dokumentidega ei ole sõiduauto tegelikku kasutust või soodushinda võimalik määrata. Töötaja tunnistab, et kasutab sõiduautot ettevõtlusega mitteseotud tegevuseks. Vastastikusel kokkuleppel tasub töötaja tööandjale erisoodustuse hinna 256 eurot.

Määruses ei ole sätestatud võimalust, et töötaja poolt 256 euro tasumisel, mis ei tulene arvestusest, erisoodustust ei tekiks.

8. Sõiduauto kasutamise kohta peetakse arvestust, mille kohaselt on erasõite 800 km kuus ja nende eest on töötaja tasunud tööandjale 128 eurot.

Vastavalt määrusele on erisoodustuse arvatud hind $800 \times 0,30 = 240$ eurot. Töötaja tasus sõitude eest 128 eurot, mis on tasunud soodushinna alusel ($128 : 800 = 0,16$ eurot). Deklareerimisele ja maksustamisele kuuluv erisoodustuse summa on 112 eurot, mis saadakse arvatud hinna ja soodushinna vahena ($240 - 128 = 112$ eurot).

9. Sõiduauto kasutamise kohta peetakse arvestust, mille kohaselt on töötaja teinud erasõite 400 km kuus ja on nende eest tööandjale tasunud 0,13 EUR/km kohta.

Erisoodustuse arvatud hind on $400 \times 0,30 = 120$ eurot. Töötaja on tasunud tööandjale sõitude eest soodushinnas $400 \times 0,13 = 52$ eurot. Arvatud hinna ja soodushinna vahe on 68 eurot ($120 - 52 = 68$ eurot). Tööandja deklareerib ning maksustamisele kuulub erisoodustusena 68 eurot.

10. Sõiduauto kasutamise kohta peetakse arvestust, mille kohaselt on erasõite 1200 km kuus ja mille eest töötaja on tasunud tööandjale 0,13 EUR/km kohta.

Erisoodustuse arvatud hind on $1200 \times 0,3 = 360$ eurot. Töötaja on tasunud soodushinda arvestades $1200 \times 0,13 = 156$ eurot. Erisoodustuse hinna ja soodushinna vahe on 100 eurot ($360 - 156 = 100$ eurot).

Siinkohal ei arvutata erisoodustuse summat arvatud hinna ja soodushinna vahelt, vaid erisoodustuse hinna ja soodushinna vahelt, sest juhul kui erisoodustuse hind ületab 256 eurot, loetakse erisoodustuse hinnaks 256 eurot.

NB! Käesolevates näidetes on tegemist erisoodustuse arvustamisega ainult tööandja omandis või valduses oleva sõiduauto kasutamiselt.

C. Isikliku sõiduauto kasutamine OÜ juhatuse liikme (muusiku) poolt ametiülesannete täitmisel

Võimalik on hüvitise saamine:

- 1) sõitude kohta arvestuse pidamise korral, või
- 2) sõitude kohta arvestuse puudumise korral.

Asjassepuutuvad Tulumaksuseaduse sätted:

§ 13 lg 3 p 2:

„(3) Tulumaksuga ei maksustata:

2) avalikule teenistujale, töötajale või juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmele makstavat hüvitist seoses isikliku sõiduauto kasutamise ja teenistus-, töö- või ametiülesannete täitmisel. Isikliku sõiduautona käsitatakse esimeses lauses nimetatud isiku kasutuses olevat sõiduautot, mis ei ole tööandja omanduses ega valduses. Ühele isikule makstava hüvitise maksuvaba piirmäär on sõitude kohta arvestuse pidamise korral 0,30 eurot kilomeetri kohta, kuid mitte rohkem kui 256 eurot kalendrikuus iga hüvitist maksva tööandja kohta ning arvestuse puudumisel 64 eurot kalendrikuus kõikide hüvitist maksvate tööandjate kohta kokku. Sõitude kohta arvestuse pidamise ja hüvitise maksmise korra kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega;“

§ 48 lg 4 p 5:

„[§ 48. Tulumaks erisoodustustelt

(1) Tööandja maksab tulumaksu töötajale tehtud erisoodustuselt.

(2) Tööandjaks lõike 1 tähenduses on residendist juriidiline või füüsiline isik, samuti riigi- või kohaliku omavalitsusüksuse asutus ning mitteresident, kellel on Eestis püsiv tegevuskoht (§ 7) või kellel on Eestis töötajad.

(3) Töötajaks lõike 1 tähenduses on töölepingu alusel töötav isik, avalik teenistuja (§ 13 lõige 1), juhtimis- või kontrollorgani liige (§ 9), samuti füüsiline isik, kes müüb tööandjale kaupu pikema aja jooksul kui kuus kuud. Töötajaks lõike 1 tähenduses loetakse ka töövõtu-, käsundus- või muu võlaõigusliku lepingu alusel töötavat või teenust osutavat füüsilist isikut.]

(4) Erisoodustus on igasugune kaup, teenus, loonustasu või rahaliselt hinnatav soodustus, mida antakse lõikes 3 nimetatud isikule seoses töö- või teenistussuhtega, juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmeks olekuga või pikaajalise lepingulise suhtega, olenemata erisoodustuse andmise ajast. Erisoodustus on muu hulgas:

5) isikliku sõiduauto kasutamise eest hüvitise maksmine § 13 lõike 3 punktis 2 sätestatud piirmäärasid ületavas osas (§ 13 lõike 3 punktid 2 ja 2¹, § 31 lõike 1 punkt 8);“

Vabariigi Valitsuse õigusakt:

Vabariigi Valitsuse 14.07.2006 määrus nr 164 „Teenistus-, töö- või ametiülesannete täitmisel isikliku sõiduauto kasutamise kohta arvestuse pidamise ja hüvitise maksmise kord“

/.../

§ 2. Hüvitise maksmise põhimõtted

(1) Isikliku sõiduauto kasutamise eest teenistus-, töö- või ametiülesannete täitmisel võib maksuvabalt maksta:

1) sõitude kohta peetud arvestuse alusel arvutatud, §-s 5 sätestatud hüvitist või

2) paragrahvis 6 sätestatud arvestuslikku hüvitist.

/.../

§ 3. Nõuded hüvitisele

(1) Maksustamisele ei kuulu hüvitis, mis ei ületa §-s 5 või §-s 6 sätestatud piirmäära ning mille kohta on vormistatud tööandja, asutuse juhi, juriidilise isiku pädeva organi või tema poolt volitatud isiku kirjalik otsus, käskkiri või korraldus, milles näidatakse:

1) hüvitist saava isiku ees- ja perekonnanimi;

2) sõiduauto riikliku registreerimismärgi andmed, kui ei peeta §-s 4 sätestatud arvestust;

- 3) sõidu eesmärk, kui ei peeta §-s 4 sätestatud arvestust;
- 4) hüvitise suurus;
- 5) sõidu kuupäev või periood, mille jooksul tehtud sõitude kulusid hüvitatakse.

(2) Otsusele, käskkirjale või korraldusele lisatakse:

- 1) sõiduauto kasutamise õigust tõendava dokumendi koopia;
- 2) paragrahvi 6 alusel hüvitise maksmise korral hüvitise saaja kinnitus, et muu isik temale või selle sõiduauto eest muule füüsilisele isikule § 6 alusel hüvitist ei maksa.

(3) Otsusele, käskkirjale või korraldusele ei ole lõikes 2 nimetatud koopiat või kinnitust vaja lisada, kui selles esitatavad andmed ei ole muutunud, võrreldes eelmisel korral esitatutega.

§ 4. Arvestuse pidamine

Kui sõiduauto kasutamise kulude hüvitamisel peetakse arvestust, siis näidatakse selles:

- 1) sõiduautot kasutava isiku ees- ja perekonnanimi;
- 2) sõiduauto riikliku registreerimismärgi andmed;
- 3) sõiduauto spidomeetri kaugusmõõdiku alg- ja lõppnäit iga teenistus-, töö- või ametiülesannete täitmisel tehtud sõidu korral;
- 4) kuupäev ja sõidu eesmärk iga teenistus-, töö- või ametiülesannete täitmisel tehtud sõidu korral.

§ 5. Hüvitise piirmäär arvestuse pidamisel

Paragrahvis 4 sätestatud arvestuse pidamisel ei maksustata hüvitist kuni 0,3 eurot ühe teenistus-, töö- või ametiülesannete täitmisel sõidetud kilomeetri kohta, kuid mitte rohkem kui 256 eurot kalendrikuus tehtud sõitude eest ühe hüvitist saava füüsilise isiku kohta. Kui füüsilisele isikule maksab käesoleva paragrahvi alusel hüvitist samas kalendrikuus tehtud sõitude eest mitu tööandjat, võib iga tööandja maksta maksuvabalt hüvitist kuni 256 eurot.

§ 6. Hüvitise piirmäär arvestuse puudumisel

Kui sõiduauto teenistus-, töö- või ametiülesannete täitmiseks kasutamise hüvitamisel §-s 4 sätestatud arvestus osaliselt või täielikult puudub, ei maksustata hüvitist 64 euro ulatuses kalendrikuus tehtud sõitude eest ühe hüvitist saava füüsilise isiku ja ühe sõiduauto kohta sõltumata sellest, mitme tööandja juures üks füüsiline isik teenistus-, töö- või ametiülesandeid täidab või mitme tööandja juures ühte sõiduautot kasutatakse.

Maksu- ja Tolliameti juhendmaterjali:

Summeeritud hüvitise väljamaksmine isikliku sõiduauto kasutamise eest

Vabariigi Valitsuse 14.07.2006 määrus nr 164 ei sätesta enam maksuvabastuse saamiseks isikliku sõiduauto töösõitudeks kasutamise eest makstud hüvitise igakuise väljamaksmise nõuet.

Seega ei maksustata hüvitist tehtud töösõitude eest arvestust pidamata 64 euro ulatuses ja arvestuse pidamisega 256 euro ulatuses ühe kalendrikuu kohta. See tähendab seda, et nimetatud hüvitisi saab maksta töötajale ka summeeritult ehk ühes kalendrikuus kassapõhiselt rohkem kui 64 eurot arvestuseta või 256 eurot arvestusega, kuid oluline on, et ühe kuu kohta ei arvestataks hüvitist üle ettenähtud piirmäära.

Kui kalendrikuu kohta tuleb arvestusliku hüvitise summa suurem kui piirmäär, siis arvestatakse erisoodustus iga kuu kohta eraldi ja erisoodustus tuleb deklareerida selles kuus, millal hüvitise väljamaksmine toimus.

Selleks, et selliselt makstud hüvitisele kohalduks maksuvabastus, on oluline, et tööandja oleks teinud otsuse hüvitise maksmise kohta ENNE hüvitise arvestama hakkamist ning selle väljamaksmist. Kui hüvitist makstakse arvestust pidamata, on vajalik ka töötaja kinnitus, et ta ei saa teiselt tööandjalt sama maksuvaba hüvitist (nende kuude kohta). Seega hüvitist makstakse summeeritult tagantjärele, mitte ette tulevaste kuude kohta.

MTA vastuseid küsimustele:

Kas isikliku sõiduauto kasutamisel töösõituteks tuleb arvestust pidada, kui hüvitust makstakse alates 64 eurost või 64,01 eurost?

Isikliku sõiduauto ametisõituteks kasutamise kulude hüvitise maksmine on reguleeritud Vabariigi Valitsuse 14.06.2006. a määrusega nr 164. Määruse kohaselt võib juriidilise isiku pädeva organi või tema poolt volitatud isiku kirjaliku otsuse alusel (milles näidatakse sõidu otstarve, hüvitise suurus ja sõidu kuupäev või periood, mille jooksul tehtud sõite hüvitatakse) ühes kalendrikuus arvestust pidamata maksta hüvitist kuni 64 eurot ühe hüvitist saava füüsilise isiku kohta. Seega arvestust tehtud sõitude kohta tuleb pidada alates 64,01 euro suuruse hüvitise maksmisest, kui ei soovita tasuda tulumaksu erisoodustustelt.

Töötaja või teenistuja isikliku sõiduauto parkimistasud. Kuidas neid käsitletakse maksustamise seisukohalt?

Vabariigi Valitsuse 14.06.2006. a määruse nr 164 alusel hüvitatakse isikliku sõiduauto kasutamise kulud töö- ja ametisõituteks määrukses sätestatud korras ja piirmäärades. Nimetatud määrusega hüvitatavate kulude loetelu ei kehtestata, seega määrukses toodud piirmäärades kajastuvad kõik isikliku sõiduauto kasutamisega seonduvad kulud, sh ka parkimistasud. Sarnane põhimõte kehtib ka tööandja sõiduauto kasutamise puhul, kus erisoodustuse hinnaks on 256 krooni kuus, olenemata ettevõtlusega mitteseotud sõitude tegelikest kulutustest.

Asjassepuutuvad õigusaktid:

- Maksukorralduse seadus
- Tulumaksuseadus
- Sotsiaalmaksuseadus
- Töötuskindlustuse seadus
- Kogumispensionide seadus
- Käibemaksuseadus
- Vabariigi Valitsuse 25.06.2009 määrus nr 110 „Töölähetuse kulude hüvitiste maksmise kord ning välislähetuse päevaraha alammäär, maksmise tingimused ja kord“
- Vabariigi Valitsuse 14.07.2006 määrus nr 164 „Teenistus-, töö- või ametiülesannete täitmisel isikliku sõiduauto kasutamise kohta arvestuse pidamise ja hüvitise maksmise kord“
- Rahandusministri 13.01.2011 määrus nr 2 „Erisoodustuse hinna määramise kord“

Kasulik veebileht (konkreetsed materjalid on viidatud peatüki tekstis):

Maksu- ja Tolliamet – www.emta.ee

Kirjandust:

- Toomas Villems. Erisoodustused. Näited ja kommentaarid. Tallinn, 2009
- Ranno Tingas, Marko Saag. Erisoodustus. Tallinn, 2006
- Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega. III kd. Kommentaarid. Tartu, 2012
- Kalle Kägi, Urmas Võimre. Käibemaks. Tallinn, 2007

3.2. MAKSUSTAMINE SEoses MUUSIKU ESINEMISTEGA VÄLISRIIGIS

Muusikute kontserdid ja salvestused teistes riikides on tavapärased ning sageli kaasneb selliste esinemistega ka tasude maksmine selliselt, kus need kuuluvad maksustamisele selles riigis. Kindlasti tuleb sealsetelt kontserdikorraldajatelt väga täpselt järele küsida (ning olulised momendid ka kontserdikorraldajaga sõlmitavas lepingus fikseerida), kas ja milliseid makse ning millises suuruses tasutakse.

Maksu- ja Tolliamet on oma veebilehel toonud esile mõningad soovitusel „välisriiki tööle suunduvale eestlasele“¹⁸, mis puudutavad küll juba veidi pikemaajalist tegevust teises riigis, kuid olgu need soovitusel ka siin toodud:

Kui töö kestab alla 6 kuu:

- Enne Eestist lahkumist uuri, kas palka maksab Eesti või sihtkoha riigi tööandja ja kuidas toimub töö eest tasumine.
- Üldjuhul jääb inimene Eesti residendiks kui ta töötab ja elab teises riigis alla 183 päeva.
- Uuri Maksu- ja Tolliametist, kas Eestil on sihtkohariigiga sõlmitud kahepoolne maksuleping ning millised on sinu võimalikud maksukohustused.
- Kohale jõudes uuri tööandjalt, kas ja kuidas toimub maksude maksmine palgalt (kas maks peetakse kinni või tuleb ise tasuda).
- Selgita välja, kas pead esitama deklaratsiooni ka sihtkohariigis.
- Hoia alles kõik tasu saamise või maksu maksmisega seotud dokumendid.
- Tagasi jõudes deklareeri saadud tulu vastaval vormil, vajadusel pea nõu oma kohaliku maksuhalduriga.

Kui töö kestab kauem kui 6 kuud:

- Enne lahkumist selgita välja, kas Eestil on sõlmitud kahepoolne topeltmaksustamise vältimise leping sihtkohariigiga.
- Kui Sa viibid teises riigis kauem kui 6 kuud võivad mõlemad riigid lugeda Sind oma residendiks.
- Kui Sinu elukoht Eestis säilib, loetakse Sind Eesti siseseaduste alusel Eesti residendiks ka Eestist eemaloldud aja vältel.
- Kui teine riik loeb Sind oma residendiks siis väljastab ta vastava tõendi.
- Kui riikide vahel on kehtiv maksuleping välditakse topeltresidentsust ning topeltmaksustamist maksulepingu alusel.

¹⁸ www.emta.ee/index.php?id=1523

- Kohale jõudes selgita, kuidas toimub töö tasustamine, kas Sul tekib maksukohustus teises riigis.
- Hoia alles ja vajadusel esita Maksu- ja Tolliametile sihtkoha riigis tasu saamise ja maksude tasumisega seotud dokumendid.
- Kui Sul tekib küsimusi, siis pöördu kohaliku maksuhalduri poole

Juhul kui välisriigis saadud tulu ei ole Eestis seaduse või välislepingu alusel maksust vabastatud, tasuvad Eesti residentid füüsilised isikud tulumaksu ka Eestis. Välisriigis tasutud tulumaks võetakse Eestis tulumaksu tasumisel arvesse.

Tulumaksuseaduse kommentaarides¹⁹ käsitletakse erisusi välismaalt saadud tulu maksustamisel, märkides, et välistulude (v.a palgatulu ja dividendid) maksustamisel kehtib tasaarvestusmeetod. „See meetod lähtub eeldusest, et välismaalt tulu saavat Eesti residentit tuleb kohelda võrdselt Eestis tulu saava Eesti residentiga. Välistulu liidetakse isiku Eestis maksustatavale tulule ja deklareeritakse tuludeklaratsioonis. Isiku kogutulult arvutatakse Eesti tulumaks ning sellest lahutatakse maha välismaal makstud või kinnipeetud tulumaks (§ 45). Tulumaksu arvestatakse iga riigi kohta eraldi (st kui mõnes riigis on tulumaksu tasutud Eesti määrast kõrgemas määras, siis tulumaksu ülejääki ei saa kasutada mõnest teisest riigist saadud tulude maksustamisel). Arvesse võetakse ainult kohustuslik tulumaks, näiteks kui Eesti residentil on maksulepingust tulenevalt õigus saada osa tulumaksust välisriigist tagasi, siis ei saa ta seda osa välismaa tulumaksust Eestis arvesse võtta. Samuti ei saa Eestis arvesse võtta välismaa tulumaksu siis, kui välismaal maksustatud tulu on Eesti seaduse kohaselt maksuvaba.“

Eesti Vabariik on sõlminud suure hulga riikidega (neid on käsiraamatu koostamise aja seisuga 48, sh nt Soome, Läti, Leedu, Rootsi, Prantsusmaa, Saksamaa, Ühendkuningriik) topeltmaksustamise vältimise lepingu. Tavapäraselt on nendes ka selline säte, mis puudutab muusikute tegevust vastavas riigis. Seetõttu on kindlasti soovitatav, kui enne esinemist välisriigis saate endale selgeks teha (informatsioon lepingutest on nii Maksu- ja Tolliameti kui Rahandusministeeriumi kodulehel), kas Eestil on selle riigiga topeltmaksustamise vältimise leping ning millised muusikuid puudutavad sätted selles lepingus on.

Üks teema, mis võib üles kerkida, on ka nn vormi E 101 / A1 küsimus. Nimelt – tööandja, kes soovib oma töötaja(d) lähetada Euroopa majanduspiirkonna (EMP) riiki, peab taotlema Sotsiaalkindlustusametilt vormi E 101 (lähetussertifikaadi, vorm A1) igale lähetatavale töötajale. Euroopa Komisjoni juurde loodud sotsiaalkindlustuse halduskomisjon on kehtestanud lähetussertifikaadi, millega lähetuses viibiv või mitmes riigis töötav inimene tõendab vastuvõtva riigi ametkonnale, et kõik sotsiaalkindlustusmaksed tasutakse tema eest koduriigis, kus talle samuti on tagatud kõik sotsiaalõigused ja -hüved. Kas sellist vormi on konkreetsel juhul, kui te siirdute välisriiki kontserte andma, tarvis, saate loodetavasti teada, kui suhtlete Sotsiaalkindlustusametiga.

Ning kontsertide puhul välisriikides peate eelnevalt ka välja uurima, milline viisa võimaldab konkreetses riigis anda selliseid kontserte, mille eest makstakse teile tasu.

¹⁹ Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega. III kd. Kommentaarid. Tartu, 2012. Lk 123-124

Asjassepuutuv õigusakt:

Tulumaksuseadus

Kasulik veebileht (konkreetsed materjalid on viidatud peatüki tekstis):

Maksu- ja Tolliamet – www.emta.ee

Sotsiaalkindlustusamet – www.ensib.ee

Kirjandust:

Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega. III kd. Kommentaarid. Tartu, 2012

3.3. HAIGESTUMINE. PENSION

Haigushüvitiste maksmine sõltub töövabastuse põhjusest.²⁰

Haigestumise, karantiini, olme- ja liiklusvigastuse ning viimase tagajärjel tekkinud tüsistuse või haigestumise korral kolme esimese päeva eest töötaja hüvitist ei saa. 4.–8. päevani maksab hüvitist tööandja, alates 9. päevast haigekassa. Hüvitise määraks on 70% arvatuna päevatulust – tööandja lähtub seejuures töötajale viimase kuue kuu jooksul makstud keskmisest töötasust, haigekassa töötaja eest eelneval kalendriaastal makstud sotsiaalmaksust.

Raseda haigestumise või vigastuse korral maksab hüvitist vaid haigekassa, tehes seda 2. päevast ja määraga 70%.

Kutsehaigestumise, tööõnnetuse (sh tööõnnetus liikluses ja tööõnnetuse tagajärjel tekkinud tüsistus või haigestumine) ning riigi või ühiskonna huvide kaitsmisel ja kuriteo tõkestamisel saadud vigastuse korral maksab hüvitist vaid haigekassa, tehes seda töövabastuse teisest päevast 100%-lise määraga.

Isiku kalendripäeva keskmise tulu arvutamisel lähtub haigekassa Maksu-ja Tolliameti andmetest.

Kui kindlustatu on olnud haige kauem kui 120 (tuberkuloosi korral 178) kalendripäeva, tuleb tema raviarstil hüvitise maksmise pikendamiseks või püsiva töövõimetuse otsuse tegemiseks saata hiljemalt 121. (tuberkuloosi korral 178.) päevaks arstliku ekspertiisi komisjoni taotlus.

Ekspertiisi vastava otsuse korral on kindlustatul õigus haigushüvitist saada kuni 182 järjestikust kalendripäeva (tuberkuloosi korral 240 kalendripäeva) ning kokku kuni 250 kalendripäeva kalendriaastas.

Haiguslehe võib arst vajadusel väljastada ka pikemaks ajaks kui hüvitise maksmise periood. Piirang on ainult hüvitise maksmise perioodil, mitte haiguslehe kestvusel.

Käesolevas alljaotuses on põhjust teha viide ka sellele, et Töötervishoiu ja tööohutuse seaduses sisalduvad sätted, mis puudutavad **kutsehaigusi ja tööga seotud haigusi** (§-d 23 ja

²⁰ Haigushüvitisi puudutav tekst pärineb Haigekassa kodulehelt www.haigekassa.ee

24). Muusikutest on eriti lauljate puhul risk, et töötamise jätkamine on võimatu, kuna hääleaparaat on saanud olulisi kahjustusi. Siis tulebki pöörduda ülalnimetatud ja muudegi seadusesätete poole.

Väljateenitud aastate pensionide seadus annab mitme kategooria muusikutele võimaluse saada riiklikku pensioni enne seda vanust, millal tavapäraselt pensionile jäädakse. Seaduses öeldakse: „Väljateenitud aastate pension määratakse nende kutsealade töötajatele ja spetsialistidele, kes teevad sellist tööd, millega kaasneb enne vanaduspensionini ikka jõudmist kutsealase töövõime kaotus või vähenemine, mis takistab sellel kutsealal või ametikohal töötamise jätkamist.“

Ning seadusest tulenevalt on õigus saada väljateenitud aastate pensioni „teatud kategooria artistidel, olenemata vanusest, 20–25-aastase loominguilise töö staaži korral riigi-, munitsipaal- või eraetendusasutuses, sihtasutusena tegutsevas etendusasutuses või rahvusoperis, sealhulgas vokaalsolistidel, kellel on vähemalt 25-aastane loominguilise töö staaž.“ Seaduse alusel on kehtestatud ka valitsuse määrus, kus täpsustakse, et see loominguilise töö staaž seisneb muusikute puhul vähemalt 25-aastases töötamises kas vokaalsolistina, puhkpillimängijana või koorilauljana.

Seaduse rakendussätetega on naistele kehtestatud üleminekuperiood – vokaalsolistidest on naistel kuni 2015. aastani õigus väljateenitud aastate pensionile järgmise loominguilise töö staaži olemasolul:

- 2012. aastal – 23 aastat
- 2013. aastal – 24 aastat
- 2014. aastal – 24 aastat

Asjassepuutuvad õigusaktid:

- Ravikindlustuse seadus
- Töötervishoiu ja tööohutuse seadus
- Väljateenitud aastate pensionide seadus
- Riikliku pensionikindlustuse seadus
- Vabariigi Valitsuse 16.07.1992 määrus nr 207 „Väljateenitud aastate pensionile õigust andvate kutsealade ja ametikohtade loetelu ning selle pensioni määramiseks vajaliku staaži arvutamise kord“

Kasulik veebileht:

Eesti Haigekassa – www.haigekassa.ee

IV. AUTORIÕIGUS

Autoriõigusega seotud küsimused on viimastel aastatel omandanud järjest suurema tähenduse. Kõikehaaravas internetimaailmas on üha keerulisem pidada kinni nendest reeglitest, mida siiani on püütud ja õnnestunud järgida. Nii Eestis kui kõigis teistes riikides toimuvad konverentsid, seminarid ja arutelud teemal „Kuhu liigud, autoriõigus?“

Ning ega vastus siiani ju selge ei ole. Kuid me näeme kasvõi laialdastest aruteludest ning poolt- ja vastumeeleavaldustest ACTA teemadel, et autoriõiguse küsimused ei ole inimestele kaugeltki mitte ükskõik, ei autoritele, nende loomingute vahendajatele ega lõpptarbijatele. Selle üle, et arutletakse, on aga põhjust vaid rõõmu tunda.

Käesoleva aasta suvel tuli arutusele Euroopa Komisjoni poolt väljatöötatud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi ettepanek selle kohta, kuidas rakendada autoriõigust ja autoriõigusega kaasnevat õigusi ning litsentsida muusikateoste internetiõigusi korraga mitmes liikmesriigis. Nagu Justiitsministeerium on selgitanud, taotletakse eelnõuga kaht eesmärki. „Esiteks soovitakse muuta läbipaistvamaks õiguste kollektiivse esindamise organisatsioonide tegevus, kehtestades reeglite nende organisatsioonide juhtimiseks, haldamiseks ja järelevalveks.

Teine eesmärk on soodustada muusikateoste õiguste piiriülest litsentsimist. Praegu on keeruline hankida litsentsi, mis lubaks müüa heliteoseid võrgu kaudu enam kui ühes liikmesriigis. See aga piirab inimeste ligipääsu laiale muusikavalikule.

Kõnealune direktiiv on osa Euroopa Liidu plaanitavatest meetmetest, mille eesmärk on muuta digitaalne sisu kasutajale kättesaadavamaks.“ Direktiivi ettepanekut asutakse arutama 2012. aasta sügisel.

Seega on autoriõiguse teemad aktuaalselt ülal mitmest erinevast vaatenurgast. Meie käsiraamat ise omapoolset panust sellesse diskussiooni praegu ei anna. Kuid käsiraamatu autorina ma nende teemadega igal juhul tegelen ning kuivõrd käsiraamat on mõeldud edaspidi pidevalt uuenema, paranema ja kaasajastuma, siis mõnest järgnevast tekstiversioonist on kindlasti juba võimalik lugeda uutest arengutest ka autoriõiguse valdkonnas.

Siinkohal aga, kuna autoriõiguse uute arengute eduka jälgimise eelduseks on senikehtivate üldpõhimõtete tundmaõppimine, siis järgnevalt olen toonud peamiselt Autoriõiguse seadusele tuginedes esile need sätted ja põhimõtted, mis meil autoriõiguses praegu kehtivad.

Häid autoriõiguse üldpõhimõtteid tutvustavaid veebilehti on meil tegelikult mitu – nii autor.ee kui ka autoreid esindavate organisatsioonide (Eesti Autorite Ühing, Eesti Esitajate Liit, Eesti Fonogrammitootjate Ühing) kodulehed annavad väga hea ülevaate sellest, mis autoriõigus on ning kuidas autor saab oma õigusi ja huve kaitsta. Aga olgu need põhitõed ka siis veel siin, meie käsiraamatus järgnevalt üle korratud.

4.1. AUTORIÕIGUSEGA KAITSTAVAD TEOSSED JA AUTORI ÕIGUSED

Autoriõiguse seadus on Eestis kehtivuselt üks vanemaid, olles vastu võetud 1992. aastal, mõned kuud põhiseadusest hiljem. Mõistagi on seda hiljem korduvalt kohendatud ning viidud kooskõlla terve rea Euroopa Liidu direktiividega. Üldpõhimõtted on aga siiski jäänud samaks.

Olles kaalunud, kas Autoriõiguse seaduse teksti oleks otstarbekam nõ oma sõnadega ümber jutustada või refereerida, siis jäin selle variandi juurde, et seaduse väljavõtete esitamine kõigi oluliste sätete sõnasõnalise esitamise näol on kõige parem. Seaduse tekst on, erinevalt paljudest muudest kehtivatest seadustest, ka juristihariduseta inimese jaoks tegelikult täiesti arusaadav ning ei oleks mõtet omalt poolt lisada sinna selliseid täiendeid, mis võiks selguse asemel tekitada hoopis ebaselgust. Küll aga püüdsin seadusesähteid lühendada selliselt, et siinkohal jääksid alles vaid need osad sätetest, mis puudutavad otseselt muusikuid.

Autoriõiguse seadust kohaldatakse teostele:

- 1) mille autoriks on Eesti Vabariigi kodanik või Eesti Vabariigis alaliselt elav isik;
- 2) mis on esmakordselt avaldatud Eesti Vabariigi territooriumil või mis on avaldamata, kuid asuvad Eesti Vabariigi territooriumil, sõltumata teoste looja kodakondsusest või alalisest elukohast;
- 3) mida tuleb kaitsta vastavalt Eesti Vabariigi välislepingule.

Autoriõigus tekib kirjandus-, kunsti- ja teadusteostele. Teoseks Autoriõiguse seaduse tähenduses loetakse mis tahes originaalset tulemust kirjanduse, kunsti või teaduse valdkonnas, mis on väljendatud mingisuguses objektiivses vormis ja on selle vormi kaudu tajutav ning reprodutseeritav kas vahetult või mingi tehnilise vahendi abil. Teos on originaalne, kui see on autori enda intellektuaalse loomingu tulemus.

Muusikavaldkonnas loetakse sellisteks teosteks, millele tekib autoriõigus:

- draama- ja muusikalised draamateosed
- muusikateosed tekstiga ja ilma tekstita
- tuletatud teosed, see on teose tõlge, algse teose kohandus (adaptsioon), töötlus (arranžeerimine) ja teose muu töötlus

Autoril tekib autoriõigus ka teose loomise vaheetappide resultaatile. Teose originaalne pealkiri (nimetus) kuulub kaitsmisele teosega võrdsel alustel.

Autoriõigus teosele tekib teose loomisega. Teos loetakse looduks hetkel, mil see on väljendatud mingis objektiivses, tajumist ja reprodutseerimist või fikseerimist võimaldavas vormis. Autoriõiguse tekkimiseks ning teostamiseks ei nõuta teose registreerimist, deponeerimist või muude formaalsuste täitmist.

Autoriõigus tekib nii avalikustamata kui ka avalikustatud (avaldatud, üldsusele suunatud) teostele. Üldsuseks loetakse määramata isikute ringi väljaspool perekonda ja lähimat tutvusringkonda.

Teos loetakse avaldatuks, kui teos või teose mis tahes vormis reprodutseeritud koopiad on autori nõusolekul antud üldsusele kasutamiseks koguses, mis võimaldab üldsusel sellega tutvuda või seda omandada. Teose avaldamiseks loetakse muu hulgas teose trükkis

väljaandmist, teose eksemplaride panemist müügile, jaotamist, laenutamist, rentimist ja muul viisil tasuta või tasu eest kasutada andmist.

Teose avaldamiseks ei loeta draamateose ja muusikalise draamateose ning muusikateose esitamist, audiovisuaalse teose demonstreerimist, kirjandusteose avalikku esitamist, kirjandus- ja kunstiteose edastamist raadios ja televisioonis või teose edastamist kaabelvõrgu kaudu, kunstiteose eksponeerimist ja arhitektuuriteose ehitamist, välja arvatud siis, kui see on salvestatud arvutisüsteemi, mis on üldsusele avatud (sellisel puhul loetakse teos avaldatuks).

Teos loetakse avalikult esitatuks, kui see on ette loetud, mängitud, tantsitud, näideldud või muul viisil ette kantud kas vahetult või kaudselt mis tahes tehnilise vahendi või protsessi vahendusel.

Teose autoril tekib teose loomisega autoriõigus sellele teosele. **Autoriõiguse sisu** moodustavad isiklikud õigused ja varalised õigused.

Autori isiklikud õigused on autori isikust lahutamatud ning ei ole üleantavad.

Autori varalised õigused on üleantavad kas üksikute õigustena või õiguste kogumina, kas tasu eest või tasuta.

Autori isiklikud õigused

Teose autoril on õigus:

- 1) esineda üldsuse ees teose loojana ja nõuda teose loomise fakti tunnustamist teose autorsuse seostamise teel tema isiku ja nimega teose mis tahes kasutamisel (õigus autorsusele);
- 2) otsustada, millisel viisil peab olema tähistatud autori nimi teose kasutamisel - kas autori kodanikunimega, autorimärgiga, varjunimega (pseudonüümiga) või ilma nimeta (anonüümselt) (õigus autorinimele);
- 3) teha ise või lubada teha teistel isikutel teoses endas, tema pealkirjas (nimetuses) või autorinime tähistuses mis tahes muudatusi ning õigus vaidlustada ilma autori nõusolekuta tehtud muudatusi (õigus teose puutumatusetele);
- 4) lubada lisada oma teosele teiste autorite teoseid (illustratsioonid, eessõnasid, järelsõnasid, kommentaare, selgitusi, uusi osasid jms) (õigus teose lisadele);
- 5) vaidlustada mis tahes moonutusi ja teisi ebatäpsusi teoses endas, selle pealkirjas või autorinime tähistamises ning autorile või tema teosele antud hinnanguid, mis kahjustavad autori au ja väärikut (õigus autori au ja väärikuse kaitsele);
- 6) otsustada, millal teos on valmis üldsusele esitamiseks (õigus teose avalikustamisele);
- 7) oma avalikustatud teost täiendada ja parandada (õigus teose täiendamisele);
- 8) nõuda teose kasutamise lõpetamist (õigus teos tagasi võtta);
- 9) nõuda oma autorinime kõrvaldamist kasutatavalt teoselt.

Autori varalised õigused

Autorile kuulub ainuõigus igal moel ise oma teost kasutada, lubada ja keelata oma teose samaviisilist kasutamist teiste isikute poolt ja saada tulu oma teose sellisest kasutamisest, välja arvatud Autoriõiguse seaduse IV peatükis ettenähtud (st teoste vaba kasutamise) juhud. Sealhulgas kuulub autorile õigus lubada ja keelata:

- 1) reprodutseerida oma teost (õigus teose reprodutseerimisele). Reprodutseerimiseks loetakse teosest või teose osast ühe või mitme ajutise või alalise koopia otsest või kaudset tegemist mis tahes vormis või mis tahes viisil;
- 2) levitada oma teost või selle koopiaid (õigus teose levitamisele). Levitamiseks loetakse teose või selle koopia omandiõiguse üleandmist või üldsusele kasutada andmist mis tahes viisil, sealhulgas rentimist ja laenutamist, välja arvatud arhitektuuriteose ja tarbekunstiteose rentimine ja laenutamine. Pärast autori poolt või tema loal teose koopia esmamüüki või omandiõiguse muul viisil üleandmist Euroopa Liidu liikmesriigis või Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga ühinenud riigis lõpeb käesolevas punktis nimetatud õigus ja teose koopiat võib Euroopa Liidu liikmesriigis või Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga ühinenud riigis edasi levitada autori nõusolekuta. Autorile kuulub ainuõigus lubada või keelata oma teose koopia rentimist ja laenutamist üldsusele ka juhul, kui õigus teose levitamisele on lõppenud, välja arvatud Autoriõiguse seaduse §-s 13³ (Teose ja teose helisalvestise kojulaenutamine raamatukogust) sätestatud juhud;
- 3) tõlkida oma teos (õigus teose tõlkimisele);
- 4) teha teosest kohandusi (adaptsioone), töötlust (arranžeringuid) ja teisi töötlust (õigus teose töötlemisele);
- 5) koostada ja välja anda oma teoste kogumikke ja süstematiseerida oma teoseid (õigus teoste kogumikele);
- 6) teost avalikult esitada kas elavas või tehniliselt vahendatud ettekandes (õigus avalikule esitamisele);
- 7) teost üldsusele näidata (õigus teose eksponeerimisele). Teose eksponeerimine tähendab teose või tema koopia näitamist kas vahetult või filmi, slaidi, televisiooni või mis tahes muu tehnilise vahendi või protsessi abil;
- 8) edastada teos raadio, televisiooni ja satelliidi kaudu ning taasedastada kaabellevivõrgu kaudu, samuti suunata teos üldsusele muude tehnikavahendite vahendusel, välja arvatud järgmises punktis nimetatud viisil (õigus teose edastamisele);
- 9) teha teos üldsusele kättesaadavaks sellisel viisil, et isikud saavad teoseid kasutada nende poolt individuaalselt valitud kohas ja ajal (õigus teose üldsusele kättesaadavaks tegemisele);
- 10) teostada oma arhitektuurne projekt seaduses ettenähtud korras;
- 11) teostada oma disaini-, tarbekunstiteose jms projekt.

Rentimine Autoriõiguse seaduse tähenduses on teose, selle koopia või Autoriõiguse seaduses nimetatud muu resultaadi andmine ajutiseks kasutamiseks otsese või kaudse varalise või ärilise kasu saamise eesmärgil.

Laenutamine Autoriõiguse seaduse tähenduses on teose, selle koopia või Autoriõiguse seaduses nimetatud muu resultaadi andmine ajutiseks kasutamiseks üldsusele avatud asutuse kaudu otsese või kaudse varalise või ärilise kasu saamise eesmärgita.

Autor teostab oma varalisi õigusi kas iseseisvalt või kollektiivse esindamise organisatsioonide (vt käsiraamatu alljaotus 4.3) kaudu.

Teose avalik esitamine võib toimuda ainult juhul, kui teose avalikku esitamist korraldab isik on saanud autorilt, tema õigusjärglaselt või autorit esindavalt kollektiivse esindamise organisatsioonilt eelnevalt loa (litsentsi) teose avalikuks esitamiseks. Kui teose avalikku esitamist korraldab üheaegselt mitu isikut, siis vastavalt isikute omavahelisele kokkuleppele taotleb loa üks nendest.

Eelpoolkirjeldatud kord kehtib ka juhul, kui teost kavatakse avalikult esitada tehnilise vahendi (plaadi-, kasseti- või CD-mängija jms) vahendusel üldsusele avatud kohas.

Teose edastamine raadio, televisiooni või satelliidi kaudu või taasedastamine kaabelvõrgu kaudu võib toimuda ainult juhul, kui teost edastav või taasedastav isik on saanud autorilt, tema õigusjärglaselt või autorit esindavalt kollektiivse esindamise organisatsioonilt eelnevalt loa (litsentsi) teose edastamiseks või taasedastamiseks.

Ülal, teose avaliku esitamise kohta ettenähtud kord kehtib ka juhul, kui eelmises nimetatud viisil edastatud või taasedastatud teost kavatakse avalikult esitada raadio, televisiooni, satelliidi või kaabelvõrgu vahendusel üldsusele avatud kohas või teha üldsusele kättesaadavaks sellisel viisil, et isikud saavad teoseid kasutada nende poolt individuaalselt valitud kohas ja ajal.

Raamatukogul on õigus autori, esitaja ja fonogrammitootja nõusolekuta koju laenutada teost ja teose helisalvestist, kuid nimetatud isikutel on õigus saada kojulaenutamise eest tasu.

Teose helisalvestise kojulaenutamine on lubatud juhul, kui helisalvestise Eestis levitamise algusest on möödunud neli kuud. Autoriõigusega kaasnevate õiguste omaja nõusolekul, mis on kirjalikus või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, võib nimetatud tähtaega lühendada.

Audiovisuaalse või helikunsti õppesuunal tegutsevat õppeasutust teenindaval raamatukogul on õigus audiovisuaalset teost ning teose helisalvestist õppe- ja teaduslikul eesmärgil koju laenutada kõigi kaasnevate õiguste omajate nõusolekuta ning eelmises lõigus nimetatud ajalise piiranguta.

Autorile, esitajale ja fonogrammitootjale väljamakstava tasu suuruse arvutamise aluseks võetakse eelarveaastas tasude maksmiseks eraldatud riigieelarvelised vahendid ja kalendriaastas rahvaraamatukogudes elektrooniliselt registreeritud laenutused.

Autori õigus saada autoritasu

Autoril on õigus saada tasu teose kasutamise eest teiste isikute poolt (autoritasu), välja arvatud kui Autoriõiguse seadus konkreetselt ei sätesta teisiti.

Autoritasu, sealhulgas rendi suurus, selle kogumise ja väljamaksmise kord, määratakse kindlaks autori ja teose kasutaja vahelise kokkuleppega (lepinguga) või autori volitusel autoreid esindava kollektiivse esindamise organisatsiooni või muu isiku ja teose kasutaja vahelise kokkuleppega. Kuni seda kokkulepet ei ole saavutatud, on teose kasutamine keelatud.

Kui pooled on autoritasu kokku leppinud, kuid kohustatud pool ei täida tähtpäevaks temal lasuvat kohustust osaliselt või täielikult, peab kohustatud pool teose kasutamise lõpetama, kui ei ole õigustatud poolega kokku lepitud teisiti. Siinkirjeldatu eiramine loetakse teose kasutamiseks ilma autori või tema õiguste omaja loata.

Kui autor on fonogrammitootjale üle andnud (loovutanud) õiguse või andnud loa (litsentsi) fonogrammi koopiit rentida või sellist õiguse üleandmist või loa andmist eeldatakse, jääb

autorile õigus saada sellise rentimise eest rendile andjalt õiglast tasu. Kokkulepe loobumise kohta õigusest saada õiglast tasu on kehtetu.

Autoriõigus teosele kuulub autorile või tema pärijale sõltumata sellest, kellel on omandiõigus sellele materiaalsele objektile, milles teos on väljendatud. Autori või tema pärija varaliste õiguste teostamise viis määratakse kindlaks autori või tema pärija ja omaniku vahelise kokkuleppega.

Teose vaba kasutamine

Autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta on lubatud õiguspäraselt avaldatud teost füüsilisel isikul reprodutseerida ja tõlkida isikliku kasutamise eesmärkidel tingimusel, et selline tegevus ei taotle ärilisi eesmärke. Autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta ei ole isikliku kasutamise eesmärkidel lubatud seaduses nimetatud teoseid, sh reprograafilisel viisil noote, reprodutseerida.

Teose kasutamine autori nõusolekuta ja tasu maksmiseta

Ilma autori nõusolekuta ja tasu maksmata on lubatud teoste ajutine või juhuslik reprodutseerimine, mis toimub tehnilise protsessi lahutamatu ja olulise osana ning mille eesmärk on vahendada teose edastamist võrgus kolmandate isikute vahel või teha võimalikuks teose või autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti seaduspärane kasutamine ning millel puudub iseseisev majanduslik eesmärk.

Autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta, kuid kasutatud teose autori nime, kui see on teosel näidatud, teose nimetuse ning avaldamisallika kohustusliku äranäitamisega on lubatud:

- 1) õiguspäraselt avaldatud teose tsiteerimine ja refereerimine motiveeritud mahus, järgides refereeritava või tsiteeritava teose kui terviku mõtte õige edasiandmise kohustust;
- 2) õiguspäraselt avaldatud teose kasutamine illustreeriva materjalina õppe- ja teaduslikel eesmärkidel motiveeritud mahus ja tingimusel, et selline kasutamine ei taotle ärilisi eesmärke;
- 3) õiguspäraselt avaldatud teose reprodutseerimine õppe- ja teaduslikel eesmärkidel motiveeritud mahus haridus- ja teadusasutustes, mille tegevus ei taotle ärilisi eesmärke;
- 4) päevasündmuste kajastamisel sündmuste käigus nähtud või kuulnud teose ajakirjanduses reprodutseerimine ja üldsusele suunamine motiveeritud mahus, vormis ja ulatuses, mis vastab päevasündmuste kajastamise vajadusele;
- 5) teose reprodutseerimine õigusemõistmise või avaliku julgeoleku tagamise eesmärgil ulatuses, mis vastab õigusemõistmise või avaliku julgeoleku tagamise eesmärkidele;
- 6) õiguspäraselt avaldatud teose reprodutseerimine, levitamine ja üldsusele suunamine puuetega inimeste huvides viisil, mis on otseselt seotud nende puudega, tingimusel et selline kasutamine ei taotle ärilisi eesmärke. Autori nõusolekuta ei ole lubatud reprodutseerida, levitada ja kättesaadavaks teha teost, mis on spetsiaalselt loodud puuetega inimeste jaoks;
- 7) õiguspäraselt avaldatud teose kasutamine karikatuuris, paroodias ja pastišis sel eesmärgil motiveeritud mahus.

Autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta on avalikul arhiivil, muuseumil või raamatukogul õigus oma kogusse kuuluvat teost reprodutseerida, selleks et:

- 1) asendada kadunud, hävinud või kasutamiskõlbmatuks muutunud teos;
- 2) teha koopia teose säilimise tagamiseks;

- 3) asendada mõne teise avaliku arhiivi, muuseumi või raamatukogu püsikollektsiooni kuulunud teos juhul, kui see on kadunud, hävinud või muutunud kasutamiskõlbmatuks;
- 4) digiteerida kogu säilitamise eesmärgil;
- 5) teha koopia füüsilise isiku jaoks Autoriõiguse seaduse §-s 18 nimetatud eesmärgil;
- 6) teha koopia kohtu- või riigiasutuse tellimisel Autoriõiguse seaduse § 19 punktis 6 nimetatud eesmärgil.

Autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta, kuid kasutatud teose autori nime või nimetuse, kui see on teosel näidatud, kohustusliku äranäitamiseega on lubatud teose avalik esitamine õppeasutustes vahetus õppeprotsessis nende asutuste õpetava personali ja õpilaste poolt ning tingimusel, et kuulajaskonna või vaatajaskonna moodustavad õpetav personal ja õpilased või teised isikud (lapsevanemad, eestkostjad, hooldajad jne), kes on otseselt seotud õppeasutusega, kus teost avalikult esitatakse.

Autori nõusolekuta ja täiendava autoritasu maksmiseta on raadiol ja televisioonil lubatud teha ajutine salvestis teosest, millele tal on eetrisseandmise õigus, tingimusel, et selline salvestis tehakse raadio ja televisiooni oma tehniliste vahenditega ja enda poolt kasutamiseks. Raadio ja televisioon on kohustatud sellise salvestise hävitama 30 päeva möödumisel selle tegemisest, kui selliselt salvestatud teose autoriga ei ole kokku lepitud teisiti.

Niisugune salvestis ei kuulu hävitamisele juhul, kui sellel on suur kultuurilooline väärtus. Nimetatud juhul kuulub salvestis säilitamisele raadio ja televisiooni arhiivis kui eranditult dokumentaalset iseloomu omav teos ilma selleks autorilt nõusolekut küsimata. Arhiivis säilitamisele kuuluvate teoste kohta teeb otsuse televisiooni- ja raadioteenuse osutaja, vaidluse korral aga riigiarhivaar.

Teose kasutamine autori nõusolekuta, kuid tasu maksmisega

Autori nõusolekuta on lubatud (see õigus ei laiene juriidilistele isikutele) reprodutseerida audiovisuaalset teost või teose helisalvestist kasutaja enda isiklikeks vajadusteks (teaduslikuks uurimistööks, õppetööks jms). Autoril, aga samuti teose esitajal ja fonogrammitootjal on õigus saada õiglast tasu teose või fonogrammi sellise kasutamise eest.

Eelmises lõigus nimetatud tasu maksavad salvestusseadmete ja salvestuskandjate tootja, importija, müüja, isik, kes toob salvestusseadmeid ja -kandjaid Euroopa Ühenduse tolliterritooriumilt Eestisse.

Tasu suurus on:

- 1) salvestusseadmete puhul kolm protsenti kauba väärtusest;
- 2) salvestuskandjate puhul kaheksa protsenti kauba väärtusest.

Tasu jaotatakse autorite, teoste esitajate ja fonogrammitootjate vahel, lähtudes teoste ja fonogrammidest kasutamisest.

Tasu teose reprograafilise reprodutseerimise eest

Autoril ja kirjastajal on õigus saada õiglast tasu teose reprograafilise reprodutseerimise eest Autoriõiguse seaduse § 18 1. lõikes ja § 19 punktis 3 nimetatud juhtudel. Autorile väljamakstava tasu suuruse arvutamise aluseks võetakse eelarveaastas tasude maksmiseks

eraldatud riigieelarvelised vahendid ja Eesti Rahvusraamatukogu rahvusbibliograafia andmebaasis registreeritud teoste nimetuste arv.

Teose autor

Autori isiklikud õigused ja varalised õigused kuuluvad algselt teose autorile, kui Autoriõiguse seadusega autori varaliste õiguste osas ei ole ette nähtud teisiti.

Teose autoriks on füüsiline isik või füüsilised isikud, kes on selle teose loonud. Juriidilisele isikule (sh riigile) kuulub autoriõigus vaid Autoriõiguse seadusega ettenähtud juhtudel.

Isiku, kes avaldab teose oma nime all või oma üldtuntud pseudonüümi või autorimärgi all, autorsust presumpeeritakse (eeldatakse), kuni pole tõendatud vastupidist. Tõendamiskohustus lasub autorsuse vaidlustajal.

Anonüümselt, pseudonüümi või autorimärgi all avalikustatud teose autoril on autoriõigus sellele teosele. Momendini, mil autor avab oma kodanikunime ja tõestab oma autorsust, teostab autori varalisi õigusi teose õiguspäraselt avaldanud isik.

Autoriõigus teosele, mille on loonud kaks või enam isikut oma ühise loomingulise tegevusega, kuulub selle autoritele ühiselt.

Ühise loomingulise tegevusega loodud teos võib moodustada ühe jagamatu terviku (ühisautorsus) või koosneda osadest, millest igaühel on samuti iseseisev tähendus (kaasautorsus). Teose osa loetakse iseseisvat tähendust omavaks, kui seda saab kasutada sõltumatult selle teose teistest osadest.

Autoriõiguse seadus sätestab ühisautorsusega ja kaasautorsusega tekkivad õiguslikud vahekorrad ka detailsemalt, kuid siinkohal sellel pikemalt ei peatu.

Isikul, kes oma loomingulise tegevuse tulemusena materjali valikul või süstematiseerimisel on loonud kogumiku (kogumiku koostajal), tekib autoriõigus sellele kogumikule.

Autoriõiguse kehtivuse tähtaeg

Autoriõigus kehtib autori kogu eluaja jooksul ja 70 aastat pärast tema surma, olenemata kuupäevast, millal teos on õiguspäraselt avalikustatud, (erandid on Autoriõiguse seaduse §-des 39–41). Kui teose päritolumaaks Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni artikli 5 lõike 4 tähenduses on kolmas riik ja teose autor ei ole Eesti kodanik või Eesti Vabariigis alaliselt elav isik, siis kehtib autoriõigus tähtaja jooksul, mille näeb ette päritolumaa seadus, kuid mitte üle eespool nimetatud tähtaja.

Autoriõigus teosele, mille on loonud kaks või enam isikut oma ühise loomingulise tegevusega, kehtib teisi autoreid üleelanud ühise autori eluajal ja 70 aastat pärast tema surma.

Autoriõigus teosele, mis on avalikustatud anonüümselt või pseudonüümi all, kehtib 70 aastat pärast selle teose õiguspäraselt avalikustamist. Kui selle tähtaja jooksul teose autor teeb üldsusele teatavaks oma kodanikunime või teose autorsuse seostamine teose loonud isikuga ei tekita enam kahtlusi, siis kohaldatakse tähtaja osas ülalkirjeldatud sätteid.

Autoriõigus kollektiivsele teosele ja töökohustuste täitmise korras loodud teosele kehtib 70 aastat pärast selle teose õiguspärast avalikustamist.

Isiku konkreetse teose autoriks olemist (teose autorsust), autori nime ning autori au ja väärikust kaitstakse tähtajatult. Autoriõiguse tähtaja lõppemisel ei ole lubatud teose pealkirja (nimetuse) kasutamine teise autori poolt samaliigilisel teosel, kui selline kasutamine võib kaasa tuua üldsust eksitava autorite samastamise.

Teost, mille suhtes autoriõiguse kehtivuse tähtaeg on lõppenud, võivad vabalt kasutada kõik isikud, järgides eelmises lõigus kirjeldatud ning muinsuskaitseaduse sätteid.

4.2. AUTORIÕIGUSEGA SEOTUD LEPINGUD

Teose kasutamist teiste isikute poolt ei lubata teisiti kui autori poolt oma varaliste õiguste üleandmise (loovutamise) korral või autori poolt antud loa (litsentsi) alusel, välja arvatud Autoriõiguse seaduse IV peatükis (teose vaba kasutamine) ettenähtud juhud. Autori poolt oma varaliste õiguste üleandmine või loa andmine teose kasutamiseks võib olla piiratud konkreetsete õiguste osas, samuti teose kasutamise eesmärgi, tähtaja, kasutamise territooriumi, ulatuse, viiside ja vahendite osas.

Teose kasutamiseks loa saanud isik võib lubada kolmandal isikul teost kasutada (anda all-litsentsi) ainult autori eelneval nõusolekul.

Autorileping

Autorileping on autori või tema õigusjärglase ja teost kasutada sooviva isiku vaheline kokkulepe teose kasutamiseks, mille alusel autor või tema õigusjärglane annab teisele poolele üle oma varalised õigused või loa teose kasutamiseks lepingu tingimustega ettenähtud ulatuses ja korras.

Autorilepingu võib sõlmida juba olemasoleva teose kasutamiseks või uue teose loomiseks ja kasutamiseks.

Olemasoleva teose kasutamise korral **litsentsilepingu** alusel kohaldatakse autorilepingule võlaõigusseaduses litsentsilepingu kohta sätestatud, kui Autoriõiguse seadusest ei tulene teisiti. Litsentsilepingu kohta vt käesoleva käsiraamatu alljaotus 2.4.

Uue teose loomise ja kasutamise korral kohaldatakse autorilepingule võlaõigusseaduses **töövõtu** kohta sätestatud, kui Autoriõiguse seadusest ei tulene teisiti,

Autorilepingus fikseeritakse:

- 1) teose kirjeldus (vorm, maht, nimetus jms);
- 2) üleantavad õigused, õigused, mille osas antakse luba, litsentsilepingu liik (liht- või ainulitsentsileping) ja all-litsentsi andmise õigus;
- 3) teose kasutamise viis ja territoorium;
- 4) autorilepingu kehtivuse tähtaeg ja teose kasutamise algustähtaeg.

Autoritasu maksmise viis (protsent teose müügihinnast, konkreetselt kindlaksmääratud summa, protsent teose kasutamisel saadavast kasumist vms), tasu suurus, selle väljamaksmise tähtaeg ja kord määratakse autorilepingus poolte kokkuleppel.

Autorileping peab olema sõlmitud kirjalikus vormis. Lihtlitsentsi andmine võib olla vormistatud ka kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Kirjalik või kirjalikku taasesitamist võimaldav vorm ei ole kohustuslik lihtlitsentsi andmise korral lepingute suhtes teose avaldamise kohta perioodilises väljaandes või teatmeteoses ning suuliste teoste ühekordse edastamise kohta raadios ja televisioonis ning kaabellevivõrgus

Autorilepingu kehtivuse tähtaeg määratakse poolte kokkuleppel.

Teose kasutamise algustähtaeg ei tohi ületada ühte aastat, alates autori poolt teose kasutajale üleandmise momendist, kui lepinguga ei ole ette nähtud teisiti.

Autorilepingu puhul uue teose loomiseks on autor kohustatud looma teose isiklikult, kui lepinguga ei ole ette nähtud teisiti. Teiste isikute kaasamine teose loomisele ja autorikollektiivi muutmine võivad toimuda vaid teose tellija eelneval nõusolekul.

Omandiõigus teose käsikirjale, eskiisile, joonisele, magnetlindile, arvutidisketile jms materiaalsele objektile, mille vahendusel teos reprodutseeritakse, läheb üle teose kasutajale ainult autorilepingus otseselt ettenähtud juhul. Kui autor võõrandab oma teose originaali või koopiat, siis ei tähenda see tema varaliste õiguste üleandmist või loa andmist teose kasutamiseks, kui lepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti.

Teose esitaja, fonogrammitootja ning televisiooni- ja raadioteenuse osutaja õigused (autoriõigusega kaasnevad õigused)

Teose esitajal, fonogrammitootjal, televisiooni- ja raadioteenuse osutajal, filmi esmasalvestuse tootjal, isikul, kes pärast autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemist esimesena õiguspäraselt avaldab või suunab üldsusele varem avaldamata teose, ja isikul, kes annab välja autoriõigusega mittekaitstava teose kirjanduskriitilise või teadusliku väljaande, on allpoolkirjeldatud õigused tema loodud resultaadile (autoriõigusega kaasnevate õiguste objektile).

Autoriõigusega kaasnevate õiguste teostamine ei piira autori või tema õigusjärglase autoriõiguse teostamist.

Levitamisena on järgnevalt silmas peetud autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti originaali või koopiat üldsusele kättesaadavaks tegemist müümise või muul viisil omandiõiguse üleandmise teel.

Teose esitaja, fonogrammitootja, televisiooni- ja raadioteenuse osutaja, filmi esmasalvestuse tootja, isik, kes pärast autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemist esimesena õiguspäraselt avaldab või edastab üldsusele varem avaldamata teose, ja isik, kes annab välja autoriõigusega mittekaitstava teose kirjanduskriitilise või teadusliku väljaande, võib järgnevalt kirjeldatud

varalised õigused üle anda (loovutada) või anda loa (litsentsi) autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti kasutamiseks.

Autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti kaitstust eeldatakse, välja arvatud juhul, kui autoriõigusaktidest tulenevalt esineb seda välistav ilmne asjaolu. Tõendamiskohustus lasub autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti kaitstuse vaidlustajal.

Isiku, kes on autoriõigusega kaasnevate õiguste objektile märgitud õiguste omajana, õigusi nimetatud objektile eeldatakse, kuni pole tõendatud vastupidist. Tõendamiskohustus lasub õiguste omaja isiku vaidlustajal.

Kui autoriõigusega kaasnevate õiguste objektile või selle pakendile on kantud tähis, mida saab otseselt seostada autoriõigusega kaasnevate õiguste omaja või tema õigusjärglasega, või sellist tähist kasutatakse muus seoses vastava autoriõigusega kaasnevate õiguste objektiga, eeldatakse tähisega seostatava autoriõigusega kaasnevate õiguste omaja õigusi vastavale objektile.

Siinkirjeldatavad sätted kehtivad teose esitaja suhtes juhul, kui:

- 1) teose esitajaks on Eesti Vabariigi kodanik või Eesti Vabariigis alaliselt elav isik;
- 2) teose esitus (lavastus) toimus Eesti Vabariigi territooriumil või
- 3) teose esitus (lavastus) on salvestatud fonogrammile, mida kaitstakse vastavalt järgmises tekstilõigus esiletoodule, või
- 4) teose esitus (lavastus), mis pole salvestatud fonogrammile, on võetud raadio- või telesaatesse, mida kaitstakse vastavalt ülejäärgmises tekstilõigus esiletoodule.

Siinkirjeldatavad sätted kehtivad fonogrammitootja suhtes juhul, kui:

- 1) fonogrammitootja on Eesti Vabariigi kodanik, Eesti Vabariigis alaliselt elav isik või Eesti Vabariigis asuv juriidiline isik või
- 2) helide esmakordne fikseerimine fonogrammil toimus Eesti Vabariigi territooriumil või
- 3) fonogramm avaldati esmakordselt Eesti Vabariigi territooriumil. Avaldamise all mõeldakse fonogrammi koopiade pakkumist üldsusele nõudlust rahuldavas koguses.

Siinkirjeldatavad sätted kehtivad televisiooni- ja raadioteenuse osutaja suhtes juhul, kui:

- 1) selle organisatsiooni asukoht on Eesti Vabariigi territooriumil või
- 2) teos edastatakse saatja kaudu, mis asub Eesti Vabariigi territooriumil.

Siinkirjeldatavaid sätteid kohaldatakse välisriikide kodanike ja juriidiliste isikute suhtes vastavalt rahvusvahelistele lepingutele, millega Eesti Vabariik on ühinenud.

Teose esitajaks Autoriõiguse seaduse tähenduses loetakse näitlejat, lauljat, muusikut, tantsijat, muud isikut või kollektiivi, kes näitleb, laulab, deklameerib, mängib muusikariistal või muul viisil esitab kirjandus-, kunsti- või rahvaloominguteoseid või juhendab teisi isikuid teoste esitamisel, aga samuti isikut, kes esitab estraadi-, tsirkuse-, nukuteatri- jms numbreid.

Teose esitajal tekivad teose esituse (interpretatsiooni) suhtes isiklikud ja varalised õigused.

Teose esitaja isiklikud õigused

Teose esitajale kuuluvad:

- 1) õigus esituse autorsusele;
- 2) õigus esitajanimele;
- 3) õigus esituse puutumatusel;
- 4) õigus esitaja au ja väärkuse kaitsele oma esituse suhtes.

Teose esitaja varalised õigused

Teose esitajal on ainuõigus ise kasutada, lubada kasutada ja keelata kasutada teose esitust ning saada poolte vahel kokkulepitud tasu sellise kasutamise eest, välja arvatud Autoriõiguse seadusega ja poolte kokkuleppega ettenähtud juhud.

Vaid teose esitaja nõusolekul on lubatud:

- 1) seni fikseerimata esituse salvestamine heliplaadile, heli- ja videolindile, filmile jms viisil;
- 2) esituse raadio, televisiooni või satelliidi vahendusel edastamine, välja arvatud juhud, kui edastamine toimub esituse salvestiselt või toimub esituse taasedastamine, milleks on loa andnud televisiooni- või raadioteenuse osutaja, kes esituse esmakordselt edastas;
- 3) esituse suunamine üldsusele mis tahes tehnilise vahendi abil väljaspool paika, kus esitus toimub, välja arvatud juhud, kui üldsusele suunamine toimub esituse salvestiselt või raadio või televisiooni vahendusel;
- 4) esituse salvestise üldsusele kättesaadavaks tegemine sellisel viisil, et isikud saavad esitust kasutada nende poolt individuaalselt valitud kohas ja ajal;
- 5) esituse heli ja kujutise eraldi kasutamine juhul, kui need on salvestatud koos ja moodustavad ühtse terviku;
- 6) esituse salvestise otsene või kaudne, ajutine või alaline, osaline või täielik reprodutseerimine mis tahes vormis või mis tahes viisil;
- 7) salvestise levitamine üldsusele;
- 8) esituse salvestise rentimine ja laenutamine. Rentimise õigus läheb üle audiovisuaalse teose produtsendile vastava individuaalse või kollektiivse lepingu sõlmimisel audiovisuaalse teose loomiseks, kui lepingus ei ole ette nähtud teisiti. Teose esitajal säilib õigus saada õiglast tasu.

Teose esitaja võib eelmises lõigus toodud õigusi teostada iseseisvalt või kollektiivse esindamise organisatsioonide kaudu.

Esituse kasutamiseks peab olema antud esitaja eelnev kirjalik nõusolek.

Kollektiivi poolt esitatud teose kasutamiseks peab olema kõigi selle kollektiivi liikmete nõusolek. Kollektiivi nimel võib anda loa ansambli juht, dirigent, koorijuht, lavastaja või muu isik, kes on selleks kollektiivi poolt volitatud.

Kui lepinguga ei ole ette nähtud teisiti, siis

- 1) luba teose esituse raadio või televisiooni kaudu edastamiseks ei anna televisiooni- ja raadioteenuse osutajale õigust esituse salvestamiseks ega teistele organisatsioonidele loa andmiseks teost edastada;
- 2) luba teose esituse raadio või televisiooni kaudu edastamiseks ja esituse fikseerimiseks ei anna televisiooni- ja raadioteenuse osutajale õigust salvestise reprodutseerimiseks;
- 3) luba teose esituse salvestamiseks ja salvestise reprodutseerimiseks ei anna õigust selle salvestise või tema koopia raadio või televisiooni kaudu edastamiseks.

Kui teose esitaja on üle andnud (loovutanud) õiguse või andnud loa fonogrammi, audiovisuaalse teose originaali või koopiat rentida või sellist üleandmist või loa andmist eeldatakse, jääb esitajale õigus saada sellise rentimise eest õiglast tasu. Kokkulepe loobumise kohta õigusest saada õiglast tasu on kehtetu.

Fonogrammi (helisalvestise) tootja Autoriõiguse seaduse tähenduses on füüsiline või juriidiline isik, kelle algatusel ja vastutusel toimub teose esitamisest lähtuva heli või muu heli esmakordne õiguspärane salvestamine.

Fonogrammitootjal on ainuõigus lubada ja keelata:

- 1) fonogrammi otsene või kaudne, ajutine või alaline, osaline või täielik reprodutseerimine mis tahes vormis või mis tahes viisil;
- 2) fonogrammi koopiade importimine;
- 3) fonogrammi levitamine üldsusele;
- 4) fonogrammi koopiade rentimine või laenutamine;
- 5) fonogrammide üldsusele kättesaadavaks tegemine sellisel viisil, et isikud saavad fonogrammi kasutada nende poolt individuaalselt valitud kohas ja ajal.

Tasu suurus, selle maksmise viisid ja kord fonogrammi kasutamise eest määratakse kindlaks fonogrammitootja ja kasutaja vahelise kokkuleppega.

Oma õiguste ja fonogrammidele salvestatud esitajate õiguste tagamiseks on fonogrammitootjal õigus oma ärilisel eesmärgil tehtud salvestisele või selle ümbrisele kanda sümboli (täht P ringis), millele on lisatud fonogrammi esmakordse avaldamise aasta. Nimetatud tähisele lisatakse fonogrammitootja nimi või nimetus ja salvestatud teoste peamised esitajad, kui need ei ole fonogrammil või selle ümbrisel otseselt fikseeritud.

Kui ärilisel eesmärgil avaldatud fonogrammi või selle reproduktsiooni kasutatakse üldsusele suunamiseks, siis on teose esitajal ja fonogrammitootjal õigus saada õiglast tasu.

Tasu maksab isik, kes ärilisel eesmärgil avaldatud fonogrammi üldsusele suunab. Tasu makstakse ühekordse maksena võrdsetes osades teose esitajale ja fonogrammitootjale, kui teose esitaja ja fonogrammitootja kokkuleppega ei ole ette nähtud teisiti.

Televisiooni- ja raadioteenuse osutajal on ainuõigus lubada ja keelata (need õigused ei laiene kaabellevivõrgu operaatorile, kes teostab kaabellevivõrgu vahendusel televisiooni- või raadioteenuse osutaja saate taasedastamise):

- 1) saate taasedastamine;
- 2) saate salvestamine;
- 3) saate salvestise otsene või kaudne, ajutine või alaline, osaline või täielik reprodutseerimine mis tahes vormis või mis tahes viisil;
- 4) saate üldsusele suunamine juhul, kui selline suunamine toimub kohas, mis on üldsusele avatud sisenemistasu eest;
- 5) saate salvestise üldsusele kättesaadavaks tegemine sellisel viisil, et isikud saavad saadet kasutada nende poolt individuaalselt valitud kohas ja ajal;
- 6) saate salvestise levitamine üldsusele.

Tasu suurus, selle maksmise viisid ja kord saate salvestise kasutamise eest määratakse kindlaks televisiooni- ja raadioteenuse osutaja ning kasutaja vahelise kokkuleppega.

Autoriõigusega kaasnevad õigused kehtivad 50 aastat:

- 1) teose esitaja suhtes – teose esmakordsest esitamisest arvates. Kui selle tähtaja jooksul toimub esituse salvestise õiguspärane avaldamine või õiguspärane üldsusele suunamine, kehtivad esitaja õigused 50 aastat pärast sellist avaldamist või üldsusele suunamist, olenevalt sellest, milline neist oli varajasem;
- 2) fonogrammitootja suhtes – fonogrammi esmakordsest salvestamisest arvates. Kui selle tähtaja jooksul toimub fonogrammi salvestise õiguspärane avaldamine, kehtivad fonogrammitootja õigused 50 aastat pärast fonogrammi esimest õiguspärast avaldamist. Kui esimeses lauses nimetatud tähtaja jooksul ei ole toimunud õiguspärast avaldamist ning fonogramm on õiguspäraselt üldsusele suunatud, kehtivad nimetatud õigused 50 aastat pärast fonogrammi esimest õiguspärast üldsusele suunamist;
- 3) televisiooni- ja raadioteenuse osutaja suhtes – saate esmakordsest edastamisest arvates, olenemata sellest, kas saade edastati või taasedastati traadi või õhu, kaasa arvatud kaabelvõrgu või satelliidi kaudu.

Teose esitaja autorsust, esitajanime ning esitaja au ja väarikust kaitstakse tähtajatult.

Teose esitaja, fonogrammitootja, televisiooni- ja raadioteenuse osutaja, filmi esmasalvestuse tootja, samuti isiku, kes pärast autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemist esimesena õiguspäraselt avaldab või suunab üldsusele varem avaldamata teose, ja isiku, kes annab välja autoriõigusega mittekaitstava teose kirjanduskriitilise või teadusliku väljaande, loata ning tasu maksmiseta on lubatud (vaid tingimusel, et see ei ole vastuolus tavapärase kasutamisega ega kahjusta põhjendamatult autoriõigusega kaasnevate õiguste omaja seaduslikke huve) teose esituse, fonogrammi, raadio- või telesaate ning nende salvestiste ja filmi kasutamine, sealhulgas reprodutseerimise teel:

- 1) füüsilistel isikutel oma isiklikeks vajadusteks, arvestades Autoriõiguse seaduse §-de 26 ja 27 sätteid ning tingimusel, et selline reprodutseerimine ei taotle mis tahes ärilisi eesmärke;
- 2) illustreeriva materjalina hariduslikel või teaduslikel eesmärkidel nende eesmärkidega motiveeritud mahus ja tingimusel, et selline kasutamine ei taotle mis tahes ärilisi eesmärke ning tingimusel, et märgitakse ära allikas, kui see on võimalik;
- 3) lühikeste väljavõtetenähtena lülitamiseks päevasündmuste ülevaatesse informatsiooniliste eesmärkidega motiveeritud mahus ning tingimusel, et märgitakse ära allikas, kui see on võimalik;
- 4) õiguspäraselt avaldatud kaasnevate õiguste objektist lühikeste väljavõtetenähtena (tsitaatidena) informatsiooni andmise eesmärgil ja nende eesmärkidega motiveeritud mahus ning järgides esituse, fonogrammi, raadio- või telesaate, filmi kui terviku mõtte õige edasiandmise kohustust ning tingimusel, et märgitakse ära allikas, kui see on võimalik;
- 5) televisiooni- ja raadioteenuse osutaja poolt ajutise salvestise tegemiseks ja selle reprodutseerimiseks oma tehniliste vahenditega ja oma saadete tarbeks esitusest, saatest või fonogrammist, mille edastamiseks ta on eelnevalt saanud õiguste omajalt loa või mille edastamine või taasedastamine tema poolt on seaduspärane muul alusel. Selline salvestis ja selle reprodutsioon (koopiad) tuleb hävitada 30 päeva möödumisel nende tegemisest, välja arvatud üks koopia, mida võib säilitada arhiivieksemplarina Autoriõiguse seaduse § 23 3. lõikes toodud tingimustel;
- 6) muudel juhtudel, mil teoste autorite õigusi on piiratud Autoriõiguse seaduse 4. peatükis (teose vaba kasutamine).

4.3. KOLLEKTIIVSE ESINDAMISE ORGANISATSIOONID

Autoritel, esitajatel, fonogrammitootjatel, televisiooni- ja raadioteenuse osutajatel ning teistel autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omajatel on **õigus asutada kollektiivse esindamise organisatsioone**. Kollektiivse esindamise organisatsioon peab olema mittetulundusühing.

Kollektiivse esindamise organisatsioonid teostavad ja kaitsevad oma liikmete varalisi ja isiklikke õigusi organisatsiooni põhikirjas ja liikmelepingus ettenähtud korras, sealhulgas:

- 1) annavad nõusoleku teose või autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti (esituse, fonogrammi, raadio- ja televisioonisaate või -programmi) kasutamiseks, sõlmides selleks kasutajaga vastava lepingu;
- 2) otsustavad autoritasu, litsentsitasu, esitajatasu või muu tasu suuruse, pidades vajaduse korral sellealaseid läbirääkimisi;
- 3) koguvad ja maksavad välja tasu teoste või autoriõigusega kaasnevate õiguste objektide kasutamise eest;
- 4) loovad ja käsutavad sihtasutusi Eesti autorite ning teose esitajate loometingimuste parandamiseks ja sotsiaalseks kindlustamiseks ning nende teoste tutvustamiseks välismaal;
- 5) kaitsevad ja teostavad autorite ning autoriõigusega kaasnevate õiguste omajate õigusi kohtus ja muudes institutsioonides;
- 6) arendavad muud tegevust autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste teostamise alal vastavalt autoritelt või autoriõigusega kaasnevate õiguste omajatelt saadud volitustele.

Kollektiivse esindamise organisatsioonid võivad vastava lepingu alusel või seaduses sätestatud juhtudel esindada ka oma liikmeks mitteolevaid autoreid ja autoriõigustega kaasnevate õiguste omajaid.

Ajal, mil autorite või autoriõigusega kaasnevate õiguste omajate esindamise õigus on kollektiivse esindamise organisatsioonil kas vastavalt seadusele või lepingule, ei saa autor või autoriõigusega kaasnevate õiguste omaja oma sellekohaseid õigusi ise teostada.

Autorite ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omajate õiguste ning seaduslike huvide ilmse rikkumise juhtudel on kollektiivse esindamise organisatsioonidel õigus esindada kõiki autoreid ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omajaid ilma volituseta.

Kollektiivse esindamise organisatsioonid esindavad välisriigi autoreid ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omajaid kas nendega vahetult sõlmitud lepingu, välisriikide kollektiivse esindamise organisatsioonidega sõlmitud kahepoolsete või mitmepoolsete kokkulepete või liikmelisuse alusel.

Kollektiivse esindamise organisatsioonide liikmete garantiid

Autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste ebaseaduslike või põhjendamatute piirangute ärahoidmiseks:

- 1) tuleb kõik otsused tasu (autoritasu, litsentsitasu, esitajatasu või muu tasu) ja sellest tasust organisatsiooni halduskulude katteks mahaarvatava protsendi (vahendustasu) suuruse, tasu kogumise, jaotamise ja väljamaksmise viiside, samuti kogutud tasu sotsiaalsetel, kultuurilistel, sihtasutuste loomise või muudel organisatsiooni liikmete ühishuvisid puudutavatel

eesmärkidel kasutamise kohta võtta vastu organisatsiooni liikmete üldkoosolekul või nende poolt volitatud liikmete poolt (volinike või juhatuse koosolekul);

2) tuleb kogutud tasu autorite ja autoriõigusega kaasnevate õigustega valdajate vahel jaotada võimalikult proportsionaalselt, sõltuvalt teose tegelikust kasutamisest, arvestades sellest maha organisatsiooni liikmete poolt ühiselt otsustatud protsendi halduskulude katteks ja muudeks punktis 1 ettenähtud eesmärkideks;

3) peab organisatsiooni liikmetel olema võimalus saada regulaarset ja täielikku informatsiooni organisatsiooni kogu tegevuse ja oma teose kasutamise ning selle eest saada oleva tasu kohta;

4) tuleb välisriikide autorite ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omajate suhtes kohaldada samu eeskirju, mis Eesti autorite ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omajate suhtes;

5) tuleb välisriikide kollektiivse esindamise organisatsioonidele, kellega on sõlmitud kahepoolsed või mitmepoolsed kokkulepped, anda nende nõudmisel kogu vajalik informatsioon nende riikide autorite ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omajate õiguste teostamise kohta Eestis.

Muusikavaldkonnaga seonduvalt saame Eestis rääkida järgmistest autorite, esitajate ja fonogrammitootjate esindusorganisatsioonidest:

Eesti Autorite Ühing (EAÜ)

Koduleht internetis: www.eau.org

Tegevuse kirjeldus kodulehelt:

EAÜ on asutatud 8. oktoobril 1991. Kuigi EAÜ asutajateks olid erinevate loomealade autorid, on käesoleval ajal peamiseks EAÜ liikmeteks heliloomingu ja kujutava kunsti teoste autorid ning muusikakirjastajad. Lisaks eelpool mainitule tegeleb EAÜ ka audiovisuaalautorite õiguste teostamisega.

Ühingu liikmed sõlmivad EAÜ-ga lepingu, millega annavad ühingule üle õigused oma teoste teatud viisil kasutamise osas. Vastavalt nendele lepingutele on EAÜ-l õigus esindada muusikaautoreid ja -kirjastajaid järgmistes valdkondades:

- Teoste avalik esitamine ja edastamine;
- Teoste reprodutseerimine ehk salvestamine;
- Tasu tühjade kassetide ning salvestusseadmete ja -vahendite sissetoomise ja tootmise eest.

Lisaks oma liikmetele on EAÜ-l õigus esindada ka teiste riikide autoreid ja kirjastajaid välisriikide autoreid esindavate organisatsioonidega sõlmitud vastastikuse esindamise lepingute alusel.

EAÜ on loodud eelkõige selleks, et autorid ei peaks jälgima kõiki nende teoste kasutajaid ning kasutajad ei peaks otsima tohutut hulka autoreid, kellelt teoste kasutamiseks luba küsida.

EAÜ ülesandeks on:

- Autoreilt saadud volituste alusel sõlmida lepinguid teoste kasutajatega (muusikaesitamislepingud sõlmitakse seoses muusika esitamisega kontsertidel, spordiüritustel, diskoteegis, ööklubis vm sarnases ettevõttes, kaupluses vm sarnases

kaubandus- ja teenindusettevõttes, restoranis, baaris, hotellis vm sarnases ettevõttes, kasiinos, piljardisaalis vms hasartmängukohas);

- Koguda autoreile tasu nende teoste kasutamises eest;
- Jagada kogutud raha autoritele;
- Välja maksta igale autorile kuuluv osa.

Teoste kasutajad saavad aga ühe lepingu alusel õiguse kasutada kõiki EAÜ poolt esindatud autorite teoseid. EAÜ tegutseb autorite ja teoste kasutajate vahel nagu vahendaja. See on lihtne ja mugav meetod, mis on maailmas kasutusel olnud pikki aastaid.

Eesti Esitajate Liit (EEL)

Koduleht internetis: www.eel.ee

Tegevuse kirjeldus kodulehelt:

EEL on asutatud 21. märtsil 2000. EEL on teose esitajaid esindav kollektiivse esindamise organisatsioon, mille peamiseks ülesandeks on teose esitajate varaliste õiguste teostamine, st esituse kasutamise (sealhulgas isiklikeks vajadusteks kasutamise) eest saada oleva tasu kogumine ja esitajatele väljamaksmine. Lisaks sellele on EEL aktiivselt kaastegev paljudes muudes esitajaid ja nende huve otseselt või kaudselt puudutavates valdkondades, osaleb autoriõiguslaste seadusandlike aktide muutmise ja täiendamise protsessides, tõkestab esituste ebaseaduslikku kasutamist ning vajadusel kaitseb oma liikmete huve kohtus ja muudes institutsioonides.

Vastavalt autoriõiguse seadusele tekivad teose esitajal esituse suhtes isiklikud ja varalised õigused. Kui kaubanduslikul eesmärgil avaldatud fonogrammi või selle reproduktsiooni (koopiat) kasutatakse raadios või televisioonis või muude tehniliste vahendite kaudu üldsusele edastamiseks, siis teose esitajal ja fonogrammitootjal on õigus saada fonogrammi kasutajalt õiglast tasu iga sellise edastamise eest.

Selleks, et EEL saaks esitaja varalisi õigusi teostada, tuleb poolte vahel sõlmida liikmeleping, kus sätestatakse, millised esitaja varalised õigused üle lähevad ja millised kohustused liidul tekivad.

Autoriõiguse seaduses on ära toodud valdkonnad, kus isik saab oma varalisi õigusi teostada ainult kollektiivse esindamise organisatsiooni kaudu. Nendest valdkondadest teostab EEL esitajate õigusi tasude kogumisel, mis on ette nähtud audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise isiklikeks vajadusteks kasutamise eest (nn tühja kasseti tasu) ning audiovisuaalsete teoste ja fonogrammide kasutamise (sealhulgas rentimise) eest.

Eesti Fonogrammitootjate Ühing (EFÜ)

Koduleht internetis: www.efy.ee

Tegevuse kirjeldus kodulehelt:

EFÜ asutati 9. märtsil 1998. EFÜ on mittetulunduslik fonogrammitootjate kollektiivse esindamise organisatsioon Eestis. EFÜ eesmärk on nii kohalike kui ka välismaiste fonogrammitootjate esindamine ning nende varaliste õiguste kollektiivne teostamine ja edendamine.

Fonogrammi avalikul esitamisel raadio, TV, CD-mängija vms vahendusel on teose autoril, esitajal ja fonogrammitootjal Autoriõiguse seaduse alusel õigus saada tasu. Ühingu on vahelülis, kes aitavad muusika kasutajatel täita seadusest tulenevat kohutust – maksta fonogrammide kasutamise eest tasu.

Fonogrammitootjad ja esitajad teostavad fonogrammi üldsusele suunamisel tekkivat tasu saamise õigust ühiselt, kuid autoritest eraldi. Teose ja fonogrammi avalikul esitamisel peab kasutaja seega sõlmima kaks lepingut – ühe Eesti Autorite Ühingu ja teise Eesti Fonogrammitootjate Ühingu/Eesti Esitajate Liiduga.

EFÜ sõlmib lepinguid õiglase tasu maksmiseks isikutega, kes fonogramme:

- üldsusele edastavad – so ringhäälinguorganisatsioonid;
- taasedastavad – so kaabellevivõrgu operaatorid;
- avalikult esitavad – so näiteks baarid, restoranid, pubid, diskoteegid, kauplused, hotellid, motellid, ilusalongid;
- muul viisil üldsusele suunavad.

Tasu maksmine toimub vastavalt väljakujunenud tariifidele. Fonogrammide avaliku esitamise eest tasu maksmiseks on võimalik pöörduda peale EFÜ Tallinnas asuva kontori ka piirkondlike esindajate poole.

Fonogrammi reprodutseerimise õigus kuulub üldjuhul samuti fonogrammitootjale. Autori nõusolekuta on teost lubatud reprodutseerida kasutaja enda isiklikeks vajadusteks. EFÜ-st on võimalik taotleda litsentsi fonogrammide kopeerimiseks juhul, kui fonogrammi koopiati kavatsetakse kasutada üldsusele edastamiseks või avalikuks esitamiseks.

EFÜ teeb koostööd välismaiste fonogrammitootjate esindusorganisatsioonidega, sh Rahvusvahelise Fonogrammitootjate Föderatsiooniga (IFPI).

4.4. AUTORIÕIGUS JA INTERNET

Nagu käesoleva peatüki sissejuhatuses ka märgitud, on autoriõiguse ja interneti (muusikute jaoks siis oluline nende loomingu ja esituste levik ja kasutamine internetis) vahekorra teema kütmas kirgi üha enam ning liikumas on mitmeid uusi algatusi nende küsimuste õiguslikuks reguleerimiseks.²¹ Kuna käesolev käsiraamat on kirjutatud eeldusel, et seda on võimalik pidevalt täiendada ja edasi arendada, siis saan juba järgmistes tekstiversioonides peatuda nendel teemadel pikemalt.

²¹ Selleleemaliste arutelude ühe näitena siinkohal lugemissoovitus ka ajakirja Vikerkaar nr 10-11/2011 numbriga, so sisuliselt erinumber teemal „Tähendustööstus, vabakultuur ja autoriõigus“, tutvumiseks

Siinkohal aga esitan lühidalt selle materjali, mis on praegu autoriõiguse ja interneti vahekorra teemadel avaldatud intellektuaalomandi infovõravas autor.ee, mida soovitan ka muude autoriõiguse teemaliste küsimuste puhul kindlasti külastada.

Autor.ee –s märgitakse internetiga seonduvalt:

Autoriõigusega kaitstavate teoste internetis avaldamiseks või kättesaadavaks tegemiseks peab olema õiguste omaja (näiteks autor, pärija, ettevõtte) luba. Fotode, graafika, jooniste, makettide, filmide, muusika, telesaadete, spordiülekannete internetis kättesaadavaks tegemine on lubatud ainult õiguste omaja loal. Internetis leiduvaid teoseid võib igaüks kasutada vaba kasutuse reeglite alusel: tsiteerida, refereerida, teha enda tarbeks internetis leiduvatest materjalidest koopiaid. Koopiaid ei ole lubatud teha arvutiprogrammidest (va teatud juhtumid). Internetis leidub mitmeid teoseid, mille puhul õiguste omajad on andnud nõusoleku neid kasutada piiranguteta või teatud piirangutega, nt *Creative Commons* ning vabatarkvara litsentsid.

Idee, internetiportaali kaudu vahendada üht või teist laadi tegevust või informatsiooni, ei ole kaitstav. Internetiportaali ei ole autoriõiguse või kaasnevate õiguste iseseisvad objektid. Autoriõigusega on kaitstav internetiportaali nt graafiline kujundus, originaalne tarkvara, internetimängud, originaalne tekst, tõlked ja andmebaasid. Autoriõigusega kaasnevate õigustega on kaitstav audiovisuaalne teos (film, reklaambännered, animatsioon). Kaubamärgina saab kaitsta domeeninime või portaali tähistust. Kodulehe autoriõiguse tähistamine ei oma õiguslikku tähendust. Autorsust eeldatakse, mis tähendab, et isik, kes on märgitud teose juurde autorina, loetakse autoriks senikaua kuni selline autorsus on vaidlustatud.

Internetiraadio puhul tuleb arvestada, et muusikateoste üldsusele kättesaadavaks tegemiseks peab luba küsima sõnade ja viisi autorilt, esitajalt ja fonogrammitootjalt. Fonogrammide ja esituste kaitse tähtaeg on 50 aastat alates fonogrammi avaldamisest; tähtaja möödudes on fonogrammid ja esitused kõigi jaoks vabalt kasutatavad. Sõnade ja viisi autoriõigused kehtivad pärast autori surma 70 aastat.

Kas vaba kasutus laieneb ka Interneti P2P failivahetusprogrammidele?

Kõikidele vaba kasutuse reeglitele kohaldatakse nn kolmeastmelist testi, mille üheks kriteeriumiks on, et vaba kasutus ei tohi põhjendamatult kahjustada autori seaduslikke huve. Eestis ei ole vastavasisulist arutelu veel toimunud. Euroopa ja muu maailma muusikatööstus on üsna ühesel seiskohal, et sellises ulatuses failivahetus nagu praegu internetis toimub, kahjustab tööstuse ja autorite huve. Seadusega on selgelt keelatud ilma autorilt luba küsimata autoriõigusega kaitstavate teoste interneti üleslaadimine (vt üldsusele kättesaadavaks tegemise õigus Autoriõiguse seaduse § 13 lg 1 p 9¹). Internetist muusika ja filmide allalaadimine (reprodutseerimine) on lubatud, kui see toimub õiguse omaja loal. P2P failivahetusprogrammide abil allalaadimise õiguspärasuse osas hetkel ühest vastust ei ole ning tuleb ära oodata esimesed vastavad kohtulahendid.

Asjassepuutuv õigusakt:

Autoriõiguse seadus

Kasulikud veebilehed:

- autor.ee
- Eesti Autorite Ühing – www.eau.org
- Eesti Esitajate Liit – www.eel.ee
- Eesti Fonogrammitootjate Ühing – www.efy.ee

Kirjandust:

Kairi Kurisoo, Viive Kaur, Pirjo Ant. Intellektuaalne omand. Tallinn, 2009

V. KONTSERTIDE JA FESTIVALIDE KORRALDAMINE

Eesti muusikaelu on meeldivalt suurel hulgal täidetud aktiivse kontserttegevuse ja muusikafestivalidega. On suurepäraseid kontsertide ja festivalide korraldajaid nii riigi-, munitsipaal- kui erakontsertasutuste näol. Käsiraamatu koostamise käigus olen mitmetega nendest suhelnud ning saanud hulgaliselt väärtuslikku informatsiooni nii õiguslike kui praktiliste küsimuste ja nende lahenduste kohta, nii et järgnevalt on sobiv koht seda informatsiooni veidi enam süstematiseeritud kujul lugejatega jagada.

5.1. KONTSERTASUTUSED JA –AGENTUURID

Mõisteid *kontsertasutus* ja *kontsertagentuur* võib käsiraamatu kontekstis käsitleda tegelikult sünonüümidenä. Oleme muidugi harjunud, et „asutus“ on midagi rohkem ametlikku, st et riigi ja kohalike omavalitsuste kontserdikorraldajaid võiks nagu nimetada rohkem „kontsertasutusteks“ ning erakontserdikorraldajad oleksid „kontsertagentuurid“. Selle peatüki tähenduses ei ole see vahetegemine tegelikult eriti oluline.

Lisaks kontsertasutuste ja kontsertagentuuride olemasolule tuleks siinkohal eraldi veel välja tuua ka (peamiselt) mittetulundusühingutena tegutsevad muusikakollektiivid, kes korraldavad ise enda kontserttegevust. Harvad on juhtumid, kui selle muusikakollektiivi kõik lauljad või instrumentalistid kuuluvad selle mittetulundusühingu liikmete hulka (sest üks ka MTÜ pidamisega seondub ju rida seadusest tulenevaid toiminguid ja bürokraatlikke nõudeid, nt igaaastane kohustuslik üldkoosolek, majandusaasta aruande kinnitamine jne), kuid tavalisem on see, et muusikakollektiivi tuumik (2-3-4 inimest; mittetulundusühingu asutamiseks on minimaalselt vajalik kaks inimest) on moodustanud selle MTÜ, mille juures siis see muusikakollektiiv tegutseb.

Kontsertasutuste ja –agentuuride ning muusikakollektiivide juriidilistest vormidest oli pikemalt juttu käsiraamatu I osas, puudutades neid nii Etendusasutuste seaduse kui ka muusikute töölepinguliste suhetega seoses. Seetõttu ei hakka ma neid juriidilisi vorme siinkohal uuesti põhjalikumalt analüüsima ning märgin vaid, et kontsertasutused (kontsertagentuurid) saavad olla nii riiklikud kui kohaliku omavalitsuse asutused, aga ka ükskõik millises eraõigusliku juriidilise isiku vormis (aktsiaselts, osühing, sihtasutus, mittetulundusühing, füüsilisest isikust ettevõtja).

Mis väärrib aga eraldi käsitlemist, ning seda ma järgnevas alljaotuses ka teen, on sellise mittetulundusühingu või sihtasutusena tegutseva kontsertagentuuri võimalused ja eelised, kes on kantud valitsuse poolt kinnitatavasse tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja.

5.2. KONTSERTAGENTUURI VÕI MUUSIKAKOLLEKTIIVI KUULUMINE TULUMAKSUSOODUSTUSEGA ÜHENDUSTE NIMEKIRJA

Juhul kui olete otsustanud oma kontsertorganisatsiooni või muusikakollektiivi asutada mittetulundusühinguna või sihtasutusena või olete mittetulundusühingu või sihtasutuse moodustanud muusikakollektiivi juurde, siis on kindlasti otstarbekas taotleda selle mittetulundusühingu või sihtasutuse kandmist tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekirja.²² Muusikavaldkonnas tegutsevaid mittetulundusühinguid ja sihtasutusi on sellesse nimekirja kantud kümneid.²³

Sellesse nimekirja kuulumine annab paremad võimalused annetusi saada ning teha mitmeid kulutusi maksuvabalt, samuti aga ka teatud riigipoolse tunnustuse, et mittetulundusühing või sihtasutus tegutseb avalikes huvides.

Käesolevas peatükis on olulisel määral kasutatud ja tsiteeritud neid juhendmaterjale, mis seoses tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirjaga on koostanud ning oma veebilehel avalikustanud Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit²⁴ (2012. a maikuu seisuga) ning Maksu- ja Tolliamet (MTA).

Milliseid võimalusi nimekirja kuulumine annab?

Annetused maksuvabalt

Nimekirja kuuluvale ühendusele tehtavad annetused on maksuvabad juriidilistele isikutele ning summad (või materiaalse annetuse puhul selle turuväärtuse) saab maha arvata ka eraisik oma maksustatavatest tuludest pärast teisi mahaarvamisi (elatised, koolituskulud, laenuintressid jms).

Eraisikule on see piirmäär 5% tuludest ja annetused deklareeritakse koos tuludega. Kui annetuse saaja on MTA-le andmed edastanud, kajastub see eeltäidetud tuludeklaratsioonis; kui mitte, võib MTA küsida dokumentaalset tõestust selle annetuse kohta, mis eraisik oma tuludeklaratsioonis kajastab.

²² Loe lähemalt ka Tulumaksuseaduse § 11

²³ Kehtiv nimekiri vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/317012011009>

²⁴ www.emsl.ee/sites/default/files/files/Abimaterjal%20tulumaksusoodustuse%20saamiseks.pdf

Juriidiline isik peab iga aasta lõpus valima, kas tema tehtud annetuste puhul arvestab ta piirmäära 10% eelmise majandusaasta kasumist või 3% sama aasta sotsiaalmaksuga maksustatavatest väljamaksetest.

Annetused deklareerib annetaja muidu igakuiselt vormil TSD lisa 5. Annetamisel nimekirja mittekuuluvale ühendusele ei saa eraisik annetust lihtsalt oma maksustatavatest tuludest maha arvata; firmad peavad selle pealt aga eraldi makse tasuma.

Maksuvabad kulud

Nimekirja liige saab vastavalt tulumaksuseadusele (TuMS) teha piiramatult kulutusi „seoses külaliste või äripartnerite toitlustamise, majutamise, transpordi või kultuurilise teenindamisega” (TuMs § 49). Teistele juriidilistele isikutele kehtib nende kulutuste osas piirmäär 32 eurot kalendrikuus + 2% samal kalendrikuul isikustatud sotsiaalmaksuga maksustatud väljamaksetest summeeritud arvestuse alusel.

Paraku tõlgendab MTA selle alla ka paljude ühenduste jaoks nõ projektikulused, mis tähendab, et enamasti peaks nimekirja mittekuuluv ühendus toitlustus-transpordimajutuskuludelt makse maksma, nii et sellest on saanud ühenduste jaoks üks põhilisi argumente nimekirja kuulumiseks, et normaalselt tegutseda ja vabatahtlikke kaasata.

Lisaks võib nimekirja kuuluv ühendus teha maksuvabalt järgnevaid kulutusi, kui vastav tegevus on tema põhikirjaline eesmärk:

- annetused ja kingitused teisele nimekirja kuuluvale ühendusele;
- füüsilisele isikule toimetulekuks osutatud materiaalne abi, sealhulgas rahaline abi Statistikaameti viimaste andmete kohase leibkonnaliikme kuukeskmise väljamineku ulatuses kalendrikuu kohta;
- noorte püsilaagris või noorte projektlaagris osalejale kingitud meened kuni 32 euro ulatuses laagris osaleja kohta;
- spordivõistlusel osalejale võistlusel kingitud meened kuni 32 euro ulatuses võistlusel osaleja kohta;
- reklaami eesmärgil üle antud kaup või osutatud teenus, mille väärtus ilma käibemaksuta on kuni 10 eurot.

Maksuvabad stipendiumid

Nimekirja kuuluv ühendus saab maksta maksuvabalt stipendiume õppe- ja teadustööks ning loominguliseks ja sporditegevuseks vastavalt valitsuse määrusele.²⁵

Stipendiumide maksmine peab olema märgitud põhikirjas ning väljamaksete jaoks võiks organisatsioon sõlmida igakordsed lepingud, raha kantakse saajale üle määratud summas, seda ei deklareeri kusagil maksja ega kajastu stipendium saaja tuludeklaratsioonis.

Stipendiumisaajad peavad olema leitud avaliku konkursi teel, kusjuures stipendiume ei tohi maksta:

²⁵ Vabariigi Valitsuse 20.06.2000 määrus nr 196 „Õppe- ja teadustööks ning loominguliseks ja sporditegevuseks antavate stipendiumide tulumaksust vabastamise tingimused“

- isikule, kes on stipendiumiandja asutaja, liige, ühinguga seotud isik või temale annetusi teinud isik või sellise isiku asutaja, liige või seotud isik;
- seoses ettevõtlusega, töö- või teenistussuhtega või juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmeks olekuga.

Põhjalikumalt on tulumaksusoodustusega ühenduste poolt makstavatel stipendiumidel peatunud käesoleva käsiraamatu peatükis 2.2.2 „Tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja kuuluva ühenduse poolt makstav stipendium“.

Tasuta õigusabi

Nimekirja kantud ühendusel on õigus taotleda tasuta riigi õigusabi “keskkonnakaitse või tarbijakaitse valdkonnas või riigi õigusabi andmiseks esineb muu ülekaalukas avalik huvi paljude inimeste seadusega kaitstud õiguste võimaliku kahjustamise vältimiseks.”²⁶

Milline ühendus nimekirja kantakse?

Nimekirja kandmiseks peab ühing vastama nõuetele, mis on kehtestatud Tulumaksuseaduse §-s 11:

- 1) tegutseb avalikes huvides, see tähendab mitte kitsa ringi isikute huvides;
- 2) on heategevuslik, see tähendab pakub sihtrühmale, mille toetamine tuleneb tema põhikirjast, kaupa või teenust peamiselt tasuta või muul kasumit mittetaotleval viisil või maksab sihtrühma kuuluvatele isikutele toetust;
- 3) ei jaga oma vara ega tulu ega anna materiaalselt abi või rahaliselt hinnatavaid soodustusi oma asutajale, liikmele, juhtimis- või kontrollorganite liikmele (TuMS § 9), ühingule annetusi teinud isikule või sellise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmele ega eelloetletud isikutega seotud järgmistele isikutele (TuMS § 8 lg 1 p 1): abikaasale, elukaaslasele, otsejoones (vanem, vanavanem, laps, lapselaps) või külgejoones (õde, vend) sugulasele. Eeltoodud nõudeid ei rakendata sotsiaalhoolekandega tegelevale ühingule, usulisele ühendusele ega juhul, kui seotud isik kuulub ühingu toetatavasse sihtrühma ega saa võrreldes teiste sihtrühma kuuluvate isikutega täiendavaid hüvesid või soodustusi;
- 4) ühingu lõpetamise korral antakse pärast võlausaldajate nõuete rahuldamist allesjäänud vara üle nimekirja kantud mittetulundusühingule või sihtasutusele, usulisele ühendusele, avalik-õiguslikule juriidilisele isikule, sh riigile või kohalikule omavalitsusüksusele või muus Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis (edaspidi *lepinguriik*) asutatud ühingule, kui on tõendatud, et isik vastab TuMS § 11 lõikes 2 sätestatud tingimustele ning et ei esine lõike 4 punktides 1, 3–5, 7 ja 8 nimetatud asjaolusid. Kui soovitakse vara anda muus lepinguriigis asutatud ühingule, mis on põhikirjas nimeliselt toodud, siis peab taotleja ise maksuhaldurile tõendama, et vara saaja vastab kõigile eelnimetatud nõuetele. Eeltoodut ei rakendata Eestis asutatud usulistele ühendustele ega muus lepinguriigis asutatud usulisele ühendusele, kui vara jaotus vastab kirikute ja koguduste seaduse §-le 27, mille kohaselt vara läheb kas kirikule või koguduste liidule või riigile;
- 5) ühingu halduskulud vastavad tema tegevuse iseloomule ja põhikirjalistele eesmärkidele;
- 6) ühingu töötajale ega juhtimis- või kontrollorgani liikmele (TuMS § 9) makstav tasu ei ületa samasuguse töö eest ettevõtluses harilikult makstavat tasu;

²⁶ Riigi õigusabi seaduse § 6 lg 3

- 7) peab tegutsema vastavuses põhikirjaga;
- 8) taotlusega esitatud dokumendid peavad vastama õigusaktides kehtestatud nõuetele;
- 9) põhitegevuseks ei või olla ettevõtlus, v.a kui vähemalt 90% ettevõtlustulust, millest on maha arvatud ettevõtlusega seotud kulud, kasutatakse põhikirjalistel eesmärkidel, st avalikes huvides ja heategevuslikult;
- 10) ei või tegeleda asutaja või annetaja kauba või teenuse reklaamimisega (v.a juhul kui reklaamiteenust osutatakse lepingu alusel turuhinnaga) või sihtrühma kuuluva isiku kutsealase tegevuse või ettevõtluse soodustamisega;
- 11) ei ole ajatamata maksuvõlga;
- 12) on tasunud maksusummad hilinemiseta;
- 13) on esitanud aruanded või deklaratsioonid õigusaktides ette nähtud tähtajal või korras;
- 14) ei ole lõpetamisel ega tema vastu pole algatatud pankrotiprotsessi;
- 15) ei või olla kutseorganisatsioon, ettevõtluse toetamise organisatsioon, ametiühing või poliitiline ühendus. Ühendust käsitatakse poliitilise ühendusena, kui ühendus on erakond või valimisliit või kui ühenduse põhieesmärk või põhitegevus on erakonna või valimisliidu või avalike ülesannete täitmiseks valitavale või nimetatavale ametikohale kandideeriva isiku heaks või vastu kampaaniate korraldamine või annetuste kogumine.

Ettevõtluseks TuMS § 11 tähenduses ei loeta:

- 1) põhikirjaliste eesmärkide täitmisega otseselt seotud tegevust (näiteks trükiste väljaandmine, koolitus, teabevahetus, ürituste korraldamine). Kui eelnimetatud tegevused on põhikirjas nimetatud tegevusvaldkondadeks, siis loetakse see tegevus üldjuhul ettevõtluseks;
- 2) tegevust sihtotstarbeliste annetuste realiseerimisel;
- 3) heategevusliku loterii või oksjoni korraldamist ning muid seda laadi tegevusi annetuste kogumiseks, kui selline tegevus ei ole ühingu põhitegevuseks (vt hasartmänguseadus § 44–46);
- 4) põhikirjalise tegevusega kaasneva finantstulu saamist.

Kuidas Maksu- ja Tolliamet tõlgendab nõudeid, et nimekirja kantav ühing peab tegutsema avalikes huvides ja olema heategevuslik?

Maksu- ja Tolliamet on mõlemas küsimuses koostanud ja oma veebilehel avalikustanud allpool esitatud juhendid.

Tegutsemine avalikes huvides²⁷

Mõiste “avalik huvi” on määratlemata õigusmõiste ja seega ammendavat definitsiooni ei ole olemas. Avalikule huvile lähedane mõiste on ühiskondlik huvi. Avalik tähendab, et tegutsetakse avatult publikule ja ei toimu (peamiselt) teabe varjamist. Avalikkus tähendab ka seda, et tegutsemisega on hõlmatud maksimaalselt lai isikute ring. Tegutsetakse ühiskonna kui terviku eesmärkide ja huvide täitmise ehk riigi huvides, aidates neid ühiskonna vaesemaid rühmi, kes ei suuda ise toime tulla.

Avalikes huvides tegutsevate isikute hulka ei kuulu ühingud, mille tegevuse eesmärk ei ulatu kaugemale selle liikmete või asutajate teatud erahuvide rahuldamisest.

²⁷ www.emta.ee/index.php?id=14383

Avalikes huvides tegutsemine tähendab mingile avalikule hüvele kaasaaitamist. Avalik hüve on see, millest on huvitatud riigi kui kogukonna liikmed tervikuna. Hüve on avalik siis, kui see puudutab enamiku ühiskonnaliikmete heaolu või suuremate sotsiaalsete gruppide hüve. Avalikes huvides tegutsev ühing võib oma ühiskondlikke tegevusi toetada majandustegevusest saadud tuluga, mis samas ei või olla ühingu peamiseks tegevuseks. Ühenduse tegevusega mitteseotud majandustegevus ei või kujuneda ebaausaks konkurentsiks mittetulundussektori ja ärisektori vahel.

Rahvusvahelise Mittetulundusõiguse Keskuse (ICHL) koostatud mudelsätete alusel tegutsevad avalikes huvides ühinged, mis toetavad või soodustavad tegevust mõnes järgmises valdkonnas:

- a) amatöörspord;
- b) kunst;
- c) füüsiliste või vaimsete puuetega isikute abistamine või kaitse;
- d) põgenike abistamine;
- e) heategevus;
- f) kodaniku- või inimõigused;
- g) tarbijakaitse;
- h) **kultuur**;
- i) demokraatia;
- j) ökoloogia või keskkonnakaitse;
- k) haridus, väljaõpe;
- l) rassilise, rahvusliku, usulise vm õiguslikule ettekirjutatud diskrimineerimisvormi kõrvaldamine;
- m) vaesuse kõrvaldamine;
- n) tervis või füüsiline heaolu;
- o) ajaloo säilitamine;
- p) humanitaar- või katastroofiabi;
- q) arstiabi;
- r) laste-, noorte- ja ebasoodsas olukorras olevate üksikisikute kaitse;
- s) vigastatud või kaitsetute loomade kaitsmine;
- t) valitsuse koormuse kergendamine;
- u) religioon;
- v) teadus;
- w) sotsiaalne ühtekuuluvus;
- x) sotsiaalne või majanduslik areng;
- y) ühiskondlik heaolu;
- z) igasugune muu tegevus, mille avalikke huve määratlev (ekspert)komisjon määratleb avalikku huvi toetava või soodustavana.

Ülaltoodud loetelu sisaldab praktiliselt kõiki avalikes huvides toimuva tegevuse valdkondi, kuid ükski loetelu ei saa olla ammendav, samuti võib see osutada konkreetse riigi eripärast (spetsiifilised vajadused, väärtused, traditsioonid) tulenevalt ka liiga mahukaks.

Tegurid, mida arvestatakse otsustamisel, kas ühing on loodud ja tegutseb peamiselt avalikes huvides, oleksid:

- a) mittetulunduslik organisatsioon toob märkimisväärset kasu
- 1) **üldsusele tervikuna** või

2) kasusaajate **sihtgrupile**, kus

- grupp on elanikkonna kui tervikuga võrreldes ebasoodsamas olukorras;

- sihtgrupile erilise kasu toomine on ühiskonna jaoks märkimisväärselt väärtuslik.

b) mittetulunduslik organisatsioon pakub olulisel määral kaupu ja teenuseid **omahinnaga** või alla omahinna;

c) kõik muud tegurid osutavad sellele, et mittetulunduslik organisatsioon on loodud ja tegutseb peamiselt avalikes huvides.

Faktorid, mida tuleks arvestada otsustamaks, et mittetulunduslik organisatsioon **ei ole loodud ega tegutse peamiselt avalikes huvides**:

a) mittetulundusliku organisatsiooni tegevus on suunatud kitsalt piiritletud grupile või muidu piiratud grupile, eriti sellisele, mis hõlmab mingil viisil organisatsiooni või selle isikkoosseisuga seotud isikuid;

b) mittetulundusliku organisatsiooni majandustegevuse olemus ja ulatus näitavad, et mittetulunduslik organisatsioon mitte lihtsalt ei arenda oma mittetulunduslikku tegevust, vaid on selle asemel loodud ja **tegutseb peamiselt kommertseesmärgil**;

c) mittetulunduslik organisatsioon **müüb regulaarselt kaupu või osutab teenuseid omahinnast kõrgema hinnaga**;

d) mittetulunduslik organisatsioon maksab põhjendamatut kompensatsiooni või **toob erilist kasu oma töötajatele** või teistele organisatsiooniga seotud isikutele.

Heategevuslik tegutsemine²⁸

Heategevust on defineeritud mitmeti:

1. Kodanikuühiskonna lühisõnastiku definitsiooni järgi on heategevus annetuste tegemine või vabatahtlik tegevus teiste inimeste heaolu parandamiseks.

2. Eesti Õigekeelsussõnaraamat defineerib heategevust kui eraalgatuslikku abi puudusekannatajatele.

3. TuMS § 11 lõike 2 punktis 2 on sätestatud, et ühing on heategevuslik, kui pakub sihtrühmale (mille toetamine tuleneb põhikirjast):

- kaupa või teenust peamiselt tasuta
- või muul kasumit mittetaotleval viisil
- või maksab sihtrühma kuuluvatele isikutele toetust

Selleks, et veenduda ühingu heategevuslikes eesmärkides, peab ühingu põhikirjast selguma sihtrühm, kellele heategevus on suunatud, ning heategevus peab väljenduma vähemalt ühes punktis 3 loetletud tegevusest.

Heategevuse eesmärgiks on toetada kogu ühiskonna abi vajavaid sihtrühmi - see tähendab neid, kes vajavad ühiskonna toetust.

Heategevusliku ühingu tegevusvaldkonnad ja sihtrühmad, kellele tegevus on suunatud, võivad tuleneda näiteks järgmistest tegevustest:

- vaesuse ennetamine või vähendamine
- hariduse edendamine

²⁸ www.emta.ee/index.php?id=32181

- religiooni edendamine
- tervise või elu päästmise edendamine
- kodakondsuse edendamine ja ühiskonna arendamine
- **rahvuskultuuri arendamine, säilitamine ja edasikandmine**
- amatöörspordi edendamine
- looduskeskkonna säilitamine, kaitsmine ja edendamine
- noorte, eakate, haigete, puuetega, finantsilistes raskustes vm ebasoodsas olukorras inimeste aitamine
- loomakaitse ja loomade heaolu edendamine
- teiste heategevuslike organisatsioonide edendamine

Ühing peab nimekirja taotlemisel tõendama, missugust kasu saab sihtrühm just tema töö tulemusena. See kasu peab olema tuvastatav ja selgitatav, aga ei pea olema mõõdetav või koguseliselt väljendatav. Heategevus võib olla suunatud mitte ainult konkreetsetele isikutele, vaid laiemalt heategevust vajavatele valdkondadele.

Heategevuseks on näiteks annetuste tegemine; heategevusliku tegevusvaldkonna edendamine; isikute toetamine, kes ise mingil põhjusel hakkama ei saa või on teistega võrreldes ebavõrdsemas olukorras, see tähendab nad vajavad kaitset, abi ning toetust ja ühingu tegevus võimaldab neil elada või tegutseda võrdväärselt teiste ühiskonna liikmetega; vabatahtlik tegevus teiste isikute heaolu parandamiseks jne. Samas tuleb märkida, et tegevuste loetelu, mida käsitletakse heategevusena, ei piirdu eeltoodud näidetega ning seda, kas mõni tegevus on heategevuslik, saab hinnata vaid lähtudes konkreetsetest asjaoludest iga juhtumi puhul eraldi.

Tulumaksuseaduse tähenduses on heategevuse mõiste tihedalt seotud nõudega, et ühingu tegevus, sealhulgas heategevus, peab toimuma avalikes huvides, mis on ka üheks põhitingimuseks nimekirja kuulumisel.

Tegurid, mida tuleks arvestada otsustamisel, kas ühing on heategevuslik:

- on olemas selge heategevusest kasusaav põhikirjas kajastatud sihtrühm
- heategevusliku tegevusega toetatakse põhikirjas loetletud valdkondi
- mittetulunduslik organisatsioon pakub kaupu ja teenuseid olulisel määral omahinnaga, alla omahinna või tasuta
- mittetulunduslik organisatsioon korraldab erinevaid heategevusüritusi (koolitusi, seminare, infopäevi, perepäevi, kultuuriüritusi jms) põhiliselt tasuta
- mittetulunduslik organisatsioon maksab stipendiume, toetusi, osutab materiaalset abi ühingu põhikirjas sätestatud isikutele - kes sellist heategevuslikku toetamist vajavad

Sageli ei tegutse ühing taotluse esitamise ajal veel eelnimetatud nõuete kohaselt, vaid planeeritakse seda teha tulevikus - see aga tähendab, et ühing ei ole veel heategevuslik. Samuti ei saa ühingu lugeda heategevuslikuks, kui aastas korraldatakse muude tegevuste hulgas vaid mõni heategevuslik üritus, tegevus või projekt ning selleks kulutatud aja ja tehtud kulude osatähtsus ühingu vastava aasta kuludes on ebaoluline või kui tegevuse eesmärk on suunatud ühingu liikmetele.

Soovitav on esitada taotlus nimekirja kandmiseks siis, kui ühingu tegevus tulenevalt eesmärkidest on peamiselt suunatud heategevusele ja ühing juba tegutseb avalikes huvides. Eeltoodud põhimõtte tuleneb ka TuMS § 11 lõike 2 punktidest 1 ja 2.

Kuidas sõnastada põhikirja?

Põhikirjas on oluline silmas pidada järgmist:

- lisaks ühenduse eesmärgile peaks olema ka lahti kirjutatud selle saavutamiseks tehtavad nõ heategevuslikud tegevused ning selgelt nende tegevuste sihtrühmad.
- põhikirjas ei tohiks olla võimalustki liikmetele varalisi soodustusi anda (vastavalt tulumaksuseadusele) – see loob soodsa pinnase MTA negatiivseks otsuseks, kuigi MTA vaatab ka ühenduse reaalselt tegevust; Kindlasti tuleks uutel organisatsioonidel kasutada seaduse sõnastust: *Ühing ei jaga oma vara või tulu ega anna materiaalselt abi või rahaliselt hinnatavaid soodustusi oma asutajale, liikmele, juhtimis- või kontrollorgani liikmele, temale annetusi teinud isikule või sellise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmele ega nimetatud isikutega seotud isikutele Tulumaksuseaduse mõistes.*
- põhikirjas ei tohi olla ka sageli esinevat lauset, et liikmetel on õigus küsida ühingu materiaalselt või moraalselt abi või kasutada tasuta või soodustingimustel ühingu vara, kuna seegi ei meeldi maksuhaldurile, isegi siis, kui tegu on ühingu tavapärase tegevusega ja liikmed kuuluvad ka ühingu sihtgruppi;
- põhikiri peab sisaldama sõnastust, et vara jagamisel ühingu lõpetamise korral peab see minema „teisele (sarnaste eesmärkidega) tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühingute nimekirja kantud ühendusele või avalik-õiguslikule juriidilisele isikule” (mõiste sisaldab ka riiki, omavalitsusi, ülikoole jne). Ei tohi märkida ühtegi muud võimalust või sõnastust, nt et „selle võimatuse korral lähtutakse seadusest” või loetelus “mõnele teisele”, mida mõned kasutavad – seda MTA ei aktsepteeri, kuna variant võimaldab vara jagada siis kellele tahes. Targem on seal ühtegi organisatsiooni nimeliselt mitte välja tuua, kellele vara läheb, kuna ühingu likvideerimise ajal ei pruugi nt teda enam olemas või nimekirjas olla ja siis on seaduse täitmine raske.

Kuidas nimekirja kandmist taotleda?

Tulumaksusoodustuse saamiseks tuleb esitada kas 15. jaanuariks või 15. juuliks Maksu- ja Tolliametile taotlusvorm TMIN koos asutamislepingu/otsuse koopiaga (kohtu registriosakond²⁹ faksib või meilib kinnitamata ära kirja küsimise peale tasuta. Kui mittetulundusühing on asutatud Ettevõtjaportaalis, on võimalik taotlusele lisada esmakandeavalduse ddoc.

Taotlust on lihtsaim esitada, saates see juhatuse liikme digiallkirjaga aadressile pohja@emta.ee.

Nimekirja muudetakse Vabariigi Valitsuse korraldusega järgmisest 1. jaanuarist või 1. juulist ehk kogu tsüklil toimub vaid kaks korda aastas.

²⁹ vt kontakte www.just.ee/4400

Kuidas vormistada ja sõnastada taotlust?

Maksu- ja Tolliamet on oma veebilehel avaldanud juhendid taotlusvormi TMIN täitmise kohta³⁰, milledega tasub kindlasti põhjalikult tutvuda. Järgnevalt need soovitusel, mis sisalduvad Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuse Liidu juhendmaterjalis, millele on juba eelnevalt viidatud.

Taotlusvormis TMIN küsib MTA lisaks organisatsiooni põhiantmetele muuhulgas:

- teie tegevuse kirjeldust eelmisel, käesoleval ja järgmisel aastal – siin on oluline avalikes huvides tegutsemise tõestamiseks kirjeldada oma sihtrühmi võimalikult laialt, ära näidata laiemale avalikkusele suunatud tegevused ja üritused jms; heategevusliku olemuse tõestamiseks tuleb selgitada, kuidas ja millist oma toodet/teenust pakute te väga soodsalt või tasuta või muul kasumit mittetaotleval viisil, nagu nõuab seadus. 2009. aastast hakkas MTA seadust tõlgendama palju rangemalt ja kuigi teile tundub, et teiesarnaseid ühinguil on nimekirjas sadu, lükkab MTA teie taotluse tagasi otsituna näiva ettekäändega „puudub arusaadav sihtrühm, keda toetatakse“, mis viitab, nagu MTA näeks nimekirja lisatavate hulgas edaspidi vaid klassikalisi heategevus- või sotsiaalvaldkonna organisatsioone. Selline tõlgendamine on meelevaldne, aga vabauhendused on selles vaidluses nõrgem pool ja ainus võimalus on otsused kohtus vaidlustada;
- lühiülevaadet tulevikuplaanidest (neid kahte seepärast, et paremini mõista, kelle huvides ja millega teie organisatsioon sisuliselt tegeleb või plaanib tegeleda, et hinnata avalikes huvides ja heategevuslikku tegevust). Maksuhaldur võib külastada ka teie kodulehekülge või lihtsalt guugeldada, nii et jälgige, et ka netis oleks kohane info;
- kindlasti pange kirja oma tegevuse see osa, mida saab pidada heategevuslikuks – kas teenused-üritused on tasuta või tasulised; kui viimast, siis palju nad maksavad, kas keegi saab soodustusi jne, kuna just see on maksuhalduri jaoks heategevuslikkuse peamine indikaator.
- ühingu põhivara ja investeringuid ning suuremaid saadud annetusi; ühenduse liikmete arvu ja nimekirja (seda peab pidama juhatus nagunii) ning liikmete varaliste kohustuste ja antud soodustuste kohta.
- küsimusele „Kas ühing annab rahaliselt hinnatavaid soodustusi, teeb kingitusi või annetusi, maksab abirahasid, toetusi, stipendiume või teeb muid sarnaseid väljamakseid“ tasub vastata jah, kuna seda punkti kipub maksuametnik pidama indikaatoriks, kas te olete ikka „heategevuslik“;
- infot töötajate ja neile ning juhtorgani liikmetele ja muude lepingute alusel makstud (töö)tasude kohta;
- eelmise ja jooksva aasta tulude ja kulude aruannet (umbkaudseltki eelarve, kui jooksvat aastat täpselt ei tea või olete äsja alustanud). MTA-le meeldite te rohkem, kui vähemalt plaanitegi mingeid selliseid kulutusi, mida nad saavad tõlgendada heategevuslikena.

Kõik need andmed peaksid olema hõlpsasti kättesaadavad raamatupidajalt, kuna küsitakse sisuliselt samu andmeid, mis tuleb esitada koos majandusaasta aruandega.

³⁰ www.emta.ee/index.php?id=29061 , www.emta.ee/index.php?id=14802

Ühenduse taotluse mitterahuldamine

Negatiivse otsuse korral annab MTA piirkondlik maksu- ja tollikeskus sellest teile kirjalikult koos põhjendusega teada (oluline, et MTA-s ja registris oleks teie toimiv postiaadress, mida saab muuta e-maksuametis ja Ettevõtjaportaalis).

Sellele otsusele saate esitada 30 päeva jooksul Riigi Maksu- ja Tolliametile vaide, samuti võib ressursside olemasolul pöörduda kohtusse.

Valdav osa tagasilükatud taotlustest on valesti täidetud või ei vasta seaduse nõuetele põhikiri või on esitamata registrilt küsitud asutamislepingu/otsuse koopia, nii et pöörake kõigele nõutule suurt tähelepanu. Ja ebaõnne puhul taotlege järgmine kord uuesti, kui usute, et teie ühikul tegelikult on seaduslik alus nimekirja pääsemiseks.

Teine ja keerulisem olukord on see, kui maksuhaldur leiab, et te ei tegutse avalikes huvides ja heategevuslikult või puudub toetust vajav sihtrühm. Maksuhaldurid teevad oma otsuseid sageli üsna subjektiivselt ja ses osas sõltub positiivse lahendi saamine teie osavusest oma tegevust taotlusvormis (ja põhikirjas) õigesti kirjeldada.

Heategevuse mõiste tähendab maksuhalduri arvates sageli kitsalt vaid klassikalist heategevust, annetamist ja ainult vabatahtlikku tööd; mingite ebasoodsates tingimustes sihtrühmade toetamist jne, aga see tõlgendus ei ole päris adekvaatne – seaduses on ju sätestatud, et heategevuslik on ka „muul kasumit mittetaotleval viisil” kaupade ja teenuste pakkumine.

Samuti häirib mõnd maksuhaldurit vahel ühenduste omatulu teenimine (ettevõtlus), aga see on oma eesmärkide täitmiseks tegelikult igati seaduslik ja võimaldab ka tulumaksusoodustuse saamist, kui ettevõtluse „kasumist” kulutatakse 90% oma ühenduse eesmärkide täitmiseks avalikes huvides.

Kuidas nimekirjas püsida?

Ega see keeruline ole, kui ühendusel on vähegi korras raamatupidamine ja tegevus vastab ikka sellele, mida põhikirjas ja taotlusvormis väitnud olete.

Lisaks muule peab nimekirja kantud ühendus täitma igal aastal kaks lisadeklaratsiooni (mõlemad deklaratsioonid koos nende täitmise juhendiga leiate MTA veebilehelt³¹):

- 1. veebruariks deklaratsioon INF 4 eelmisel aastal saadud annetuste kohta (annetajate nimed, isiku- või registrikoodid ja summad – eraisikute puhul kantakse need andmed nende eeltäidetud tuludeklaratsioonile nii et igal juhul peaksite teadma ja fikseerima oma annetajad).
- 1. juuliks deklaratsioon INF 9 kingituste, annetuste ja muude tulude kasutamise kohta eelmisel aastal.

³¹ www.emta.ee/index.php?id=14802

Kõigi ühenduste deklaratsioonid INF 9 on igaühele MTA veebilehel päringut esitades kättesaadavad.³²

Arukas on täita kõik deklaratsioonid e-Maksuametis, et vältida probleeme, kus paberil esitatud lihtsalt kaduma läheb. Viimasel juhul jääb alati õigus MTA-le ja teie ühendus võidakse nimekirja mitte lubada või sealt välja arvata.

Kui aastaaruanded, nõutavad deklaratsioonid või maksukohustused pole õigeaegselt esitatud või täidetud, võib eksija igal juhul nimekirjast välja arvata. Kaasneda võivad ka sunnirahad ehk kõnekeeles trahvid. Nimekirja pääsemiseks või seal püsimiseks eeldavad maksuhaldurid reeglina poolt aastat „puhast minevikku”.

Nimekirjas püsimist igal aastal uue taotluse esitamisega uuendama ei pea.

Ühingu kustutamine nimekirjast

Vabariigi Valitsusel on õigus ühing nimekirjast kustutada, kui:

- ühing ei vasta nendele tingimustele, mis on vajalikud nimekirja kandmiseks (vt käesolevas alljaotuses eespool toodut) ja selleks piisab vaid ühest asjaolust;
- ühing ei ole teatanud MTA-le sellistest oma põhikirjas tehtud muudatustest, mille tulemusena ühing ei vasta enam nimekirja kandmise nõuetele, 30 päeva jooksul muudatuse kohta mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse kande tegemise päevast arvates;
- ühing esitas ise kirjaliku taotluse nimekirjast väljaarvamiseks.

5.3. FINANTSEERIMISALLIKAD

Käesolev käsiraamat ei puuduta riigi ja kohaliku omavalitsuse konsertasutuste finantseerimist. Nendel on olemas oma kindel eelarverida riigieelarves või linna või valla eelarves, samuti taotletakse ja saadakse ka lisavahendeid Kultuurkapitalist või teistest allikatest, milledest osad leiavad ka alljärgnevalt käsitlemist.

Küll aga olen püüdnud tuua välja loetelu (ja seegi pole kardetavasti-loodetavasti ammendav) võimalikest finantseerimisallikatest, mis saaksid olla abiks eraõiguslikele konsertagentuuridele ja muusikakollektiividele. Seniste kontaktide pinnalt nendega on tundunud, et alati ei olda kõigist nendest võimalustest teadlikudki.

Kultuurkapital

Kui eraõiguslik konsertagentuur või muusikakollektiiv soovib korraldada kontserti või festivali, siis on esimene soovitus loomulikult, et ta taotleks selleks toetust Kultuurkapitalilt, konkreetselt pöördudes siis kas helikunsti sihtkapitali või rahvakultuuri sihtkapitali poole.

³² <https://apps.emta.ee/e-service/doc/a0011.xsql>

Kultuurkapitali teemat on aga pikemalt puudutatud meie käsiraamatu alljaotuses 2.2.1 „Kultuurkapitali poolt makstav stipendium“ ning loomulikult on kõik detailselt kirjas Kultuurkapitali koduleheküljel www.kulka.ee.

Kultuuriministeeriumi muusikavaldkonna toetusprogrammid

Kultuuriministeerium on oma kodulehel nende toetusprogrammide iseloomustamiseks märkinud: Riikliku toetuse eesmärk on tagada soodne keskkond loominguga tegelemiseks nii elukutselistele kui harrastusmuusikutele, samuti muusikaga tegelemise võimaluste loomine elanikkonnale ning elukutselistele muusikutele võimaluste loomine oma loomingu tutvustamiseks. Samuti on eesmärgiks eesti muusika ja muusikute tuntus ja hinnatus maailmas.

Kultuuriministeeriumi toetusprogrammid on järgmised:

- Muusikafestivalid
- Eraõiguslikud muusikakollektiivid ja kontserdikorraldajad
- Eesti muusika rahvusvahelisel areenil
- Heliloomingu tellimine

Selle kohta, kuidas nendest toetusprogrammidest eraldist taotleda, saate täpsemat infot Kultuuriministeeriumi kodulehelt (Valdkonnad > Kaunid kunstid > Muusika).

Eesti Muusikanõukogu toetusprogrammid

Alates 2012. aastast on läinud kahe seni Kultuuriministeeriumi all olnud programmitoetuste jaotamine Muusikanõukogu alla. Nendeks programmideks on:

- Muusikakonkursid ja noor muusik
- Muusikatrükised

Täpsem info Eesti Muusikanõukogu kodulehelt www.emc.ee

Hasartmängumaksu Nõukogu

Eestis kehtib Hasartmängumaksu seadus, mille kohaselt maksustatakse hasartmängumaksuga:

- 1) õnnemängu korraldamiseks kasutatav mängulaud ja mänguautomaat ning osavusmängu korraldamiseks kasutatav mänguautomaat;
- 2) loterii korraldamisel loteriipiletite müügist saadud summa;
- 3) kaubandusliku loterii korraldamisel võidufond, kui võidufondi väärtus ületab 10 000 eurot;
- 4) toto korraldamisel tehtud panustest laekunud summa, millest on maha arvatud võidud;
- 5) õnnemängu ja osavusmängu kaughasartmänguna korraldamisel tehtud panustest laekunud summa, millest on maha arvatud võidud;
- 6) õnnemänguturniiri korraldamisel osalustasude summa.

Riigieelarvesse laekunud hasartmängumaksust saavad eraldisi Kultuurkapital, Siseministeerium (regionaalsete investeringutoetuste andmise programm) ja Eesti Punane Rist, kuid enam kui kolmandiku laekunud summadest saab Hasartmängumaksu Nõukogu. Nõukogu peab saadud summast eraldama 31,8 protsenti teadus-, haridus-, laste- ja

noorteprojektide toetamiseks, 22 protsenti olümpiaettevalmistusprojektide toetamiseks, 10 protsenti teiste spordiprojektide toetamiseks, 31,7 protsenti hasartmängusõltuvusega ning pere, meditsiini ja hoolekandega ning vanurite ja puuetega inimestega seotud projektide toetamiseks, 4 protsenti kultuuriprojektide toetamiseks ning 0,5 protsenti nõukogu teenindamisega seotud kulude katteks;

Nagu näha, siis sellest summast ei ole kultuuri osakaal just liiga suur, kuid ei maksa unustada, et hasartmängumaksust veelgi suurema osa kui Hasartmängumaksu Nõukogu saab Kultuurkapital, kes omakorda saab siis toetada kultuurivaldkonda.

Valitsus on vastu võtnud ka täpsema korra, mille alusel Hasartmängumaksu Nõukogust toetuste taotlemine toimub.³³ Toetuste eraldamine toimub üks kord kuus.

Hasartmängumaksu Nõukogu koduleht, kust saab kõige kohta juba detailsemat infot, on aadressil www.hmn.ee

Eesti Rahvuskultuuri Fond

Järgnevalt üldine info Fondi kodulehelt www.erkf.ee , kust saate ka huvi korral juba põhjalikuma info:

Sihtasutuse Eesti Rahvuskultuuri Fond eesmärgiks on heategevus eesti rahvuskultuuri toetamiseks rahaliste vahendite sihipärase kogumise ja jagamise kaudu.

1991. aastast tegutsev Sihtasutus Eesti Rahvuskultuuri Fond on oma tegevusaja jooksul eraldanud stipendiumide ja toetustena nii üksikisikutele kui ka mitmesugustele kultuuriprojektidele üle kolme miljoni euro.

Sihtasutus Eesti Rahvuskultuuri Fond on kantud nende mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirja, kellele tehtud annetusi ei maksustata tulumaksuga. Annetajatele, kes on avaldanud soovi toetada fondi tegevust, pakutakse võimalus allfondi moodustamiseks. Erinevate kultuurivaldkondade toetamiseks on Sihtasutuse Eesti Rahvuskultuuri Fond juurde annetajate poolt moodustatud sada kuuskümmend üks allfondi. Õiguse selleks annab vähemalt kümne tuhande euro suurune annetus. Allfondide eripäraks on see, et allfondi asutaja võib ära märkida konkreetse kultuurivaldkonna, mida ta soovib toetada.

Sihtasutus Eesti Rahvuskultuuri Fondi jagab stipendiume ja toetusi kord aastas – novembris.

Üksikisikuid toetatakse stipendiumidega õppe- ja teadustööks ning loominguks ja sporditegevuseks. Tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekirja kantud organisatsioonide puhul toetatakse nende poolt algatatud kultuuriprojekte.

Taotlusi võetakse vastu 1. septembrist kuni 15. oktoobrini.

³³ Vabariigi Valitsuse 15.04.2010 määrus nr 53 „Hasartmängumaksu laekumistest toetuste taotlemise, andmise, kasutamise ning tagasinõudmise tingimused ja kord“

Igalt taotlejalt võetakse vastu ainult üks taotlus. Eelmisel aastal stipendiumi saanud üksikisik ei saa esitada taotlust järgmiseks aastaks.

Eesti Autorite Ühing

EAÜ veebilehel www.eau.org on üleval järgmine informatsioon (toetuste taotlemise kord on seal põhjalikum, kuid siin esitan järgnevalt vaid üldise info).

EAÜ toetab erinevaid muusika-, kunsti jm. kultuuriprojekte, sealhulgas:

- eelistatult projekte, mis on EAÜ liikmeskonna huvides;
- projektipõhiste muusikaürituste korraldamist;
- eesti heliloomingu- ja esituskunsti jäädvustamist ja levitamist;
- ühinguid ja institutsioone, mille eesmärgiks on muusikakultuuri edendamine;
- noorte heliloojate ja muusikute osavõttu rahvusvahelistest konkurssidest;
- muusikaautorite loometegevust, sh. nendelt uute teoste tellimist, nende stipendiumide ja auhindade andmist jms;
- eesti muusika ekspordiprojekte;
- eesti kunstiga, sh. filmikunstiga seotud projekte.

Taotluste esitamise tähtaeg on 1.veebruar. Esitatud taotlused vaatab läbi EAÜ juhatus ja teeb otsuse raha eraldamise või mitteeraldamise kohta hiljemalt kolm nädalat enne korralise EAÜ üldkoosoleku toimumist.

Eesti Esitajate Liidu loovisiku stipendium

Kuigi selles alljaotuses käsitletakse küll kontsertide ja festivalide korraldamise finantseerimist, lülitasin selle siiski käesolevasse alljaotusesse, kuna loovisiku loometegevus on ju enesestmõistetavalt ka kontserttegevusega seotud.

EELi kodulehel www.eel.ee on stipendiumide kohta järgmine informatsioon:

Loovisiku loometegevuseks ja sellega seotud täiendõppeks on võimalik EEL-ilt taotleda stipendiumi. Stipendiumi taotluste esitamise tähtajad on 20. veebruar, 20. mai, 20. august ja 20. november.

Stipendiume makstakse:

1. Loometegevusega seotud täiendõppeks:

- erialaste õpingutega seotud kulutuste rahastamine;
- täiendkoolitustel osalemisega seonduvate kulutuste katmine;

2. Loovisiku loometegevuseks:

- loome- ja kutsetöoga tegelemiseks;
- loometööga seotud lähetuse sõidu- ja majutuskulude hüvituseks ning päevarahaks;
- loometegevus, milleks muidu tasu ei ole ette nähtud või see on tehtava töö mahtu arvestades ebaproportsionaalselt väike;

Loometegevuse toetamise puhul on eelduseks, et tegemist on muusika valdkonnale laiemalt (nt. ekspord) või loovisiku tegevusele olulist mõju avaldava tegevusega.

Kohalike omavalitsuse poolt eraldatavad toetused

Kindlasti on ennast väga hästi sissetöötanud kontserdisarjad ja festivalid, mis on tihti ka selle valla või linna olulisteks ja märgilise tähtsusega nõ fassaadüritusteks, lülitatud reeglina juba vastava valla või linna eelarvesse ning võib arvestada vähemalt mingis ulatuses oma kulude katmisega omavalitsuse poolt.

Omavalitsused annavad aga kultuuriprojektidele toetusi ka ühekordsete otsustena, nii nagu see kord kusagil vallas või linnas kehtestatud on. Igal juhul soovitan teil uurida täiendavalt selle kohta infot vastava linna või valla kodulehelt või kontakteeruda vahetult linna või valla kultuuriametnikega.

Tallinna linnavolikogu on võtnud vastu määruse „Tallinna linna eelarvet mittetulundustegevuseks toetuste andmise kord“. Selle alusel toetakse ka kultuuriprojekte – Kultuuriväärtuste Ameti juures on komisjon, mis teeb otsuseid toetuste jagamiseks vähemalt üks kord kvartalis. Toetuste jagamise komisjonid on ka kõigi linnaosavalitsuste juures.

Kultuuriprojekte toetavad taotluste esitamisel, nagu nähtub kodulehtedelt, kindlasti ka nt Tartu linn ja Pärnu linn. Tartus jagab toetusi ka Tartu Kultuurkapital.

Eestis asuvate välisriikide esinduste poolsed toetused ja välisriikides asuvate Eesti välisesinduste toetused

Kui olete jõudnud mõttele kutsuda Eestisse kontserte andma mõnda väga hinnatud esinejat välisriigist, siis tasub kindlasti uurida ka vastava välisriigi võimalusi toetada selle esineja kontserte Eestis. See võib olla mõeldav näiteks kas transpordikulude või majutuskulude katmisena selle saatkonna poolt või mõnel muul viisil. On ju välisriigi artistid Eestis kahtlemata ka selle riigi visiitkaardiks ja kultuuri tutvustajateks ning senised kogemused on kinnitanud, et teatud ulatuses on **välissaatkondadel** selleks toetamisvõimalusi olnud.

Üks võrgustik, mis aga igapäevaselt toimib ning mis samuti omab teatud võimalusi toetada Eesti muusikute kontserte välismaal, on **Eesti välisesindused**. Ei maksa unustada, et Eestil on kultuurinõunikud saatkondades nii Berliinis, Pariisis, Londonis, Moskvast kui Helsingis, samuti Alalises Esinduses Euroopa Liidu juures Brüsselis. Saatkonnad on aga veel paljudes teisteski riikides, nii et kui plaanite kontserte nendes välisriikides, siis võiksite kindlasti olla kontaktis ka meie saatkondadega seal, uurimaks saatkonna huvi ja võimalusi teie kontsertide vastu seal. Sageli saab see väljenduda ju ka mitte otseselt mingite kulude katmises, vaid näiteks suhtlemises või kontaktide vahendamises sealsete kohapealsete kultuurikorraldajatega, et aidata teil kontsertidega seotud küsimusi lahendada.

Annetused ja sponsorlus

Annetuste tegemine teie kontsertagentuurile on nii eraisikute kui ka juriidiliste jaoks kindlasti enam stimuleeritud siis, kui teie agentuur on kantud tulumaksusoodustusega ühenduste

nimekirja. Kuid kui ta ka ei ole sinna nimekirja kantud, siis ei pea see mõistagi tähendama, et annetuste või sponsoortoetuste jaoks oleks uks kinni.

On kontsertagentuure ja festivale, millel on juba läbi paljude aastate olnud oma kindlad toetajad ja sponsorid.

Sponsorlus saab seisneda nt meediapartneri, majutuspartneri, transpordipartneri (lennu- või bussifirma), toitlustuspartneri või mis veel iganes valdkonna partneri olemasolus, kes, kui ka osuta oma teenust päris tasuta, siis saab seda teha vähemalt oluliste soodustustega. Selliselt toetatakse Eestis praegu väga paljusid kontserte ja festivale.

Loomulikult tuleks annetajate ja sponsorite/toetajate nimed ja logod teha teatavaks ka kontsertagentuuri veebilehe ja kontserdi/festivali kavalehe kaudu (kui just annetaja või sponsor ise ei soovi anonüümseks jääda).

Reklaami tellimine (nt kohalike ettevõtjate poolt) kavaraamatutesse meil veel liiga traditsiooniline ei ole, kuid ei ole midagi taunitavat selles, kui kontsertagentuurid sellise arengu poole püüavad liikuda. Eks muidugi tuleb sealjuures siiski veidi arvestada ka sellega, milliste valdkondade reklaamid ja kuhu täpselt seal kavaraamatus paigutada (nt Suurel Reedel ettekantava Passiooni tekstide kõrvale vaevalt et oleks paslik paigutada fotosid mõne kohaliku restorani külluslikest toidulaudadest).

Omatulud

Kontserdi või festivali eelarvete koostamisel, kui just ei ole plaanis teha neid kuulajate jaoks tasuta, tuleb kindlasti kalkuleerida ka võimalike omatuludega. Loomulikult on see suhteliselt ettearvatu prognoos, kuid omaenda kogemused ja miks mitte ka kõrvaline konsultatsioon või abi on teile selles kindlasti abiks. Omatulu põhiallikas on mõistagi **piletitulu**. Tavapärased on piletimüügil soodustused pensionäridele, õpilastele ja üliõpilastele ning kogu hinnaskaala peate muidugi üles ehitama selliselt, et see vastaks nii kohalikule turuolukorrale kui potentsiaalsete kuulajate ostuvõimele.

Kui te olete seadnud üheks oluliseks tahuks ka oma kontsertagentuuri või muusikakollektiivi kodulehekülje arendamise, siis tasub kindlasti tõsiselt kaaluda sinna sellise võimaluse loomist, osta kontserdipiletit või festivalipassi otse internetist. See on teie muusika austajate jaoks mugav mitmel põhjusel – ta ei pea muretsema, kas piletit ikka enne kontserti saab ning ei pea seisma pikas piletisabas. Teil on aga juba enne kontserti olemas selline finantsressurs, mis võimaldab teha kuludega seotud kontserdiettevalmistusi.

5.4. REKLAAM

Tänapäevases infomaailmas, kus pea igal eluhetkel oleme mõne elektroonilise seadmega kuhugi ühendatud või kus kõikvõimalikud üleskutsuvad tulikirjad satuvad pilgu ette rohkemgi kui seda tahaks, ei ole reklaamitegemise (sh tasuta) võimaluste hulga piiratusega mingit probleemi. Probleem on selles, kuidas selles võimaluste virvarris leida üles see õige kanal ja õige sihtrühm.

Kontsertide ja festivalide reklaamimise puhul eelduslikult mingeid piiripealseid olukordi (st mis vormis ja kus midagi lubatud või keelatud) ei teki, kuid kui mahti on, siis tasub kindlasti sirvida läbi ka Reklaamiseadus.

Suurtel festivalidel, mis on huvilistele üle Eesti teada ja iga-aastaselt oodatud, ei ole kindlasti probleeme oma informatsiooni levitamisel. Väiksematel ja uutel nõ turule tulijatel on aga kindlasti tarvis suuremat pealehakkamist ja leidlikkust (mis ei pruugi siiski enamasti tähendada finantsiliselt suuremaid kulusid).

Kui alustada **tele- ja raadiokanalitest**, siis tundub, et igahommikune „Terevisioon“gi tunneb sageli huvi sellistest kultuurisündmustest rääkimise vastu, mis ei ole ennast inimeste teadvuses veel sisse töötnud. Loomulikult on sellesse saatesse soovijaid palju, kuid kui suudate oma kontserdiprojekti või festivali kohta eelnevalt piisavalt atraktiivselt informatsiooni esitada, siis võib isegi juhtuda, et saategi kutse saatesse.

Rahvusringhäälingust on jäänud silma ka see, et olulisemate kontsertide ja festivalide kohta on seal peetud võimalikuks infot ka nõ reklaami vormis edastada. Sellel on aga kindlasti mingid piiritlevad tingimused, milliste kohta saate soovi korral kindlasti täpsemalt järgi uurida Rahvusringhäälingust. Nagu ka ERRi raadiokanalite kaudu info edastamise kohta.

Kommertstelekanalite ja –raadiote puhul sõltub mõistagi kõik sellest, millised teie finantsvõimalused on. Kahtlemata on raadio- ja eriti telereklaam efektne ja atraktiivne, kuid kas ta ka publiku kohalemeelitamise osas on efektiivsem kui muud kanalid, eks see kindlasti on teie kui kontserdikorraldaja hinnata.

Väljaspool Tallinna linna on kindlasti väga suur osakaal regionaalsetel infokanalitel, nii **kohalikel ajalehtedel kui raadiojaamadel**. Kui lisaks kontserdikuulutusele õnnestub nendesse sisse saada ka mõni tutvustav intervjuu või kirjutis, siis on see kindlasti abiks.

Vana hea **trükiajakirjandus** on kindlasti see, kust väga suur osa võimalikust publikust oma informatsiooni ammutab. Kuulutuste rubriigid on nendes olemas ning, nagu ka ülalpool märgitud, võib kindlasti olla võimalus selle kuulutuse (ja miks mitte ka mõne tutvustava artikli) ilmumiseks saada toimetusega kokkulepe, et selle avaldamisel tehakse hinnasoodustusi ning väljaanne märgitakse siis kui kontserdi või festivali toetaja ka kavalehele ja tutvusmaterjalidele. Ning kindlasti ei maksa unustada ka meie **kultuurilehe Sirp** võimalusi kuulutuste ja tutvustusartiklite avaldamiseks.

Meediaväljaannete veebilehed annavad samuti võimalusi kontserdireklaamide avaldamiseks. Kindlasti on ka seal kokkuleppel toimetusega võimalusi avaldada tutvustuskirjutisi (sest ega seal ju, erinevalt paberajalehest, mahupiiranguid ei ole), samuti aga siis neid vilkuvaid bannereid erinevates kohtades. Kui efektiivsed need bannerid kontsertidele kutsumisel on, seda oskavad vast meediaasjatundjad minust palju paremini hinnata.

On kaks internetiportaali, milledele tahaksin aga eraldi tähelepanu juhtida – need on **www.kultuuri.net** ja **www.kultuur.info** . Seal on üleval põhjalikud, valdkondade kaupa kultuurikalendrid ning kui olete saanud oma kontserdi ja festivali ka seal ära nimetada, siis nende kalendrite kasutajatel on kindlasti võimalus langetada õigeid otsuseid.

Kui müüte oma kontserdipileteid **Piletimaailma** (www.piletimaailm.com) või **Piletilevi** (www.piletilevi.ee) kaudu, siis on info teie kontserdi või festivali kohta mõistagi kättesaadav ka nendelt lehekülgedelt.

Interneti suhtlusvõrgustike (Facebook jt) tähtsus kontsertidele reklaami tegemisel on oluliselt tõusnud ning peab tõdema, et nende võrgustike kasutajate jaoks on see info saamiseks ja vahetamiseks päris mugav viis. Nagu ka muusikakollektiivi oma lehekülje tegemine, mille juurde saate siis oma tegevusest huvitatud inimesi kutsuda.

Elektronposti listidega tuleb olla teatud mõttes ettevaatlik. Kui tegemist on teie enda muusikakollektiivi või festivali nõ **fännilistiga**, millega on inimesed ise liitunud, siis nad kahtlemata eeldavad, et te nende listide kaudu informatsiooni levitategi. Kui te püüate kasutada aga muid, võibolla isegi lähedase temaatikaga liste, kus aga on ka selliseid inimesi, kes ei ole suured muusikasõbrad, siis peate olema mõistev, kui hulk sellesse listi kuuluvaid inimesi avaldab pahameelt, et mingiks muuks otstarbeks loodud listi kaudu levitatakse nende hinnangul spämmi. Sest tean omagi kogemusest, et erinevatesse listidesse kuulumise tulemusena olen saanud paari päeva jooksul korduvalt täpselt samu üleskutseid võtta osa mingist üritusest, kuhu ma tegelikult ei plaanigi minna, sest see ei paku mulle lihtsalt huvi.

Mille aga peaksite hoidma aktuaalseisus, koos selge ülevaatega oma lähiaja kontsertidest, on **teie koduleht internetis**. Teie andunud austajatele on see koht, mida külastatakse ning millel olevat informatsiooni edastatakse ka teistele. Kui saate selle sidustada ka oma kollektiivi või kontsertasutuse Facebooki kontoga, siis on see mõistagi veelgi suurem samm õiges suunas.

Ning lõpuks ei maksa reklaamikandjatena ära unustada ka vanu häid **afišše**, olgu need siis kontserdipaigas, muusikakoolides, kuulutuspostidel või kasvõi bussipeatustes. Pilkupüüdvad ja soliidse kujundusega reklaamplakatid on igal juhul vajalikud, nii et kui planeerite oma kontserdi ja selle eelarvet põhjalikumalt, siis selliste reklaamplakatite tegemine kuulub kindlasti vajalike tegevuste hulka.

5.5. LEPINGUD JA ARUANDED

Kontsertide ja festivalide korraldamisel lepingutest tavaliselt ei pääse. Käsiraamatus on eespool juttu juba nendest lepingutest, mis peavad omavahel sõlmima kontserdikorraldaja ja kontserdil esinev muusik. Sõlmida tuleb aga mitmeid lepinguid, millede tulemusena tagatakse ka kontserdi tehniline pool. Järgnevalt ei puuduta ma siiski sellise kontserdi korraldamist, mis toimub suurel staadionil või lauluväljakul, millega seonduvalt on vaja turvamehi, võibolla liikluse ümberkorraldamist, toidumüügipunkte jne. Hetkel piirdun siinjuures väiksema kontserdi või festivaliga, millega liiga palju kõrvaltegevusi ei kaasne.

Üks olulisemaid on sellise kontserdiga seotud lepingutest on kindlasti see **leping, mis puudutab kontserdipaiga kasutamist**.

Uusi kontserdipaikaid avastatakse, leitakse ja rajatakse pidevalt, samuti on suurema või väiksema koormusega kasutusel juba traditsioonilised kontserdipaigad. Kontserdimajad, kultuurimajad, rahvamajad, kirikuhooned, aga teisalt miks mitte ka kohvikud, pubid ja meelelahutusasutused – nendes ja paljudes teistes toimub Eestis igapäevaselt sadu

muusikaüritusi. Neil on omanikud või haldajad, kellega kontserdikorraldaja peab tegema kõiki olulisi küsimusi hõlmava lepingu. Õnneks on kontserdipaikade omanikel/haldajatel reeglina olemas oma tüüpleping, kus tuleb täita vaid spetsiifilised lüngad.

Esmalt on muidugi tarvis uurida, kas kontserdipaigas on teie soovitud ajal üleüldse võimalik kontserti teha. Ning kas teie kontsert üldse sobib sellesse konkreetseesse ruumi. Peate arvestama nii esinejate koosseisu suuruse, aga ka repertuaariga. Ning viimasele tuleb olulist tähelepanu pöörata kindlasti kirikukontsertide puhul. On selge, et kirikus esitamiseks igasugune muusika ei sobi. Kusjuures nii kirikute kui ka teiste ruumide puhul peate kindlasti veenduma ka selles, et konkreetset teie soovitud muusikateos sobib sellesse akustikasse.

Kui põhimõtteline kokkulepe kontserdipaiga osas on saavutatud, siis tuleb kokku leppida juba detailides. Kontserdipaiga omanik/haldaja ja kontserdikorraldaja peaksid kokku leppima vähemalt järgmises:

- kontserdi toimumise täpne aeg ja kestus;
- kontserdil esinev muusikakollektiiv ja esitatav repertuaar;
- millistel aegadel soovitakse kontserdipaika kasutada, sh millal toimuvad proovid, samuti millal avatakse kontserdikuulajatele enne kontserti ligipääs kontserdipaigale;
- milliseid konkreetseid ruume kasutatakse (sh kas on riietusruumid) ja millised on nendes olevad tingimused;
- millist inventari vajatakse ja kasutatakse (nt noodipulti, kasutatakse orelit või mõnda teist muusikainstrumenti);
- mis on maksimaalne kontserdil osalejate (kuulajate) arv ning milline on maksimaalselt see kuulajate arv, kes võivad kontserdile saada tasuta (see nõue võib olla seotud tasu määramisega, kui kontserdipaiga eest makstava tasu suurus sõltub piletimüügitulust);
- milline on tasu kontserdipaiga kasutamise eest (seda võib sätestada mingi protsendina piletimüügi tuludest, samas määrates ka miinimumsumma) ning millised on tasu maksmise tingimused;
- kas kontserdipaiga omanik/haldaja saab kontserdikorraldajalt ka tasuta pääsmeid;
- kas kirikukontserdi puhul on ka vaimulikupoolne sõnaline osa;
- kas ja millistel tingimustel võib kontserdi salvestada.

Loomulikult ei ole see ülalolev loetelu ammendav ning sõltuvalt nii kontserdipaiga kui kontserdikorraldaja, esinejate ja repertuaari spetsiifikast tuleb kokku leppida veel mitmetes muudes tingimustes.

Kontserdi korraldamisega seotud **tehnilised lepingud** võivad puudutada kõiki asjassepuutuvaid valdkondi, alates transpordi või majutuse korraldamisest kuni kavade trükkimiseni välja. Nende teenuste puhul on aga iga teenusepakkuja kindlasti arendanud välja juba omapoolsed näidisvormid.

Mida te kindlasti ei tohi unustada, on kontserdil esitatud repertuaari kohta õigeaegne **aruande esitamine Eesti Autorite Ühingule**. Autoriõigusega seonduvast on aga pikemalt juttu meie käsiraamatu IV peatükis.

5.6. MAKSUSTAMINE

Maksustamise küsimused kontsertide korraldamisega seonduvalt üldjuhul keerulised ei ole (lisaks nendele maksuküsimustele, mis on seotud kontserdil esinenud muusikute lepingusuhetega).

Mingil juhul ei tohi unustada käibemaksu deklareerimist ja tasumist. Kontserdipiletite käibemaksusumäär on 20 %.

On aga veel üks küsimustering, millele peate kindlasti tähelepanu pöörama juhul, kui olete kutsunud kontserdile või festivalile esinema muusiku või seda kontserti dirigeerima dirigendi väljastpoolt Eestit. Sellisele muusikule makstud tasude maksustamisel kehtivad teistsugused reeglid.

Tulumaksuseaduse § 29 lõige 10 sätestab nimelt järgmist: „Tulumaksuga maksustatakse mitteresidendist kunstnikule või sportlasele seoses tema esinemisega Eestis või seoses tema teoste esitamisega Eestis makstud tasu. Tulumaksuga maksustatakse ka mitteresidendist kolmandale isikule makstud tasu residendist või mitteresidendist kunstniku või sportlase Eestis toimunud tegevuse eest.“

Tulumaksu peetakse selliselt esinemistasult, mis välisriigi muusikule makstakse, kinni 10 % (Tulumaksuseaduse § 43 lg 1 p 2), st oluliselt väiksemas määras kui Eesti muusikule makstavalt tasult.

Maksu- ja Tolliamet on oma kodulehel avaldanud põhjaliku juhendi „Mitteresidendist kunstnikule või sportlasele Eestis esinemise eest makstud tasu maksustamisest Eestis“³⁴, kus on just analüüsitud ülalnimetatud Tulumaksuseaduse sätete rakendamist. Kellel on praktiline kokkupuutumus välisriigi muusiku kontserttegevuse korraldamisega Eestis, siis soovitan kindlasti ka selle juhendiga tutvuda.

Asjassepuutuvad õigusaktid:

- Tulumaksuseadus
- Vabariigi Valitsuse 22.12.2006 määrus nr 279 „Tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekirja koostamise kord, nimekirja koostamiseks esitatavate dokumentide loetelu, ühingu nimekirja kandmise ja sealt kustutamise kord ning asjatundjate komisjoni moodustamise kord, selle töökorraldus, samuti liikmete nimetamise ja tagasikutsumise kord“
- Vabariigi Valitsuse 20.06.2000 määrus nr 196 „Õppe- ja teadustöökse ning loominguliseks ja sporditegevuseks antavate stipendiumide tulumaksust vabastamise tingimused“

Kasulikud veebilehed (konkreetsed materjalid on viidatud peatüki tekstis):

Maksu- ja Tolliamet – www.emta.ee (*Äriklendile > Mittetulundusühingule*)

Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit – www.emsl.ee (*Nõuanded või Infomaterjalid*)

³⁴ www.emta.ee/index.php?id=30445

Ettevõtjaportaal - <https://ettevotjaportaal.rik.ee/>

Kirjandust:

- Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega. Õigusaktide kogumik seisuga 1. veebruar 2012 Lasse Lehise kommentaaridega. Tartu, 2012
- Bonita M. Kolb. Kultuuriturundus. Tartu 2005
- Valik artikleid kultuuripoliitikast. Koostajad Anu Kivilo ja Gesa Birnkraut. Tallinn 2008

Loovisikute ja loomeliitude seadus (KOOS SELGITUSTEGA)

*Vastu võetud 18.11.2004,
jõustus 01.01.2005*

§ 1. Seaduse eesmärk

(1) Käesoleva seaduse eesmärk on toetada kultuurilist loovust ja kaunite kunstide professionaalsel tasemel säilimist ja arenemist ning loomeliitude kaudu parandada loovisikute loometegevuseks vajalikke tingimusi ja luua selleks tagatiseid.

(2) Käesolevas seaduses ettenähtud haldusmenetlusele kohaldatakse haldusmenetluse seaduse sätteid, arvestades käesoleva seaduse erisusi.

Selgitused:

Seaduse eesmärgiks on rahvuskultuurilise loovuse kindlustamine ning professionaalsete kaunite kunstide säilimine ja arenemine loovisikutele loometegevuseks vajalike tingimuste ja tagatiste loomise kaudu.

§ 2. Loovisik

(1) Loovisik käesoleva seaduse tähenduses on autoriõiguse seaduse mõistes autor või esitaja, kes tegutseb kujutava või rakenduskunsti, lavakujunduse, audiovisuaalse kunsti, lavakunsti, kirjanduse, muusika või arhitektuuri alal.

(2) Loovisik võib kuuluda samal ajal mitmesse loomeliitu.

Selgitused:

Loovisik on defineeritud kui traditsiooniliste kaunite kunstide alal tegutsev autor või esitaja autoriõiguse seaduse mõttes ja tema teosed peavad olema tehtud üldsusele kättesaadavaks. Loomealade määramisel on lähtutud autoriõiguse seaduse § 4 lõikes 3 loetletud loomealadest, millele loodud teostele autoriõigus tekib.

§ 3. Vabakutseline loovisik

(1) Vabakutseline loovisik on käesoleva seaduse § 2 lõikes 1 märgitud loomealal tegutsev autor või esitaja, kes ei ole avalikus teenistuses või ei tööta töölepingu või muu sellesarnase püsiva iseloomuga võlaõigusliku lepingu alusel.

(2) Vabakutseline loovisik kantakse äriregistrisse. Äriseadustiku § 75 kohaldatakse vastavalt.

(3) Äriregistrisse kandmisel võib vabakutseline loovisik oma ärinimes kasutada täiendit «vabakutseline loovisik».

Selgitused:

Keskne tähendus kogu seaduse lõikes on vabakutselise loovisiku mõistel, kes ei ole töölepingu ega muu võlaõigusliku lepingu alusel püsivalt oma loometegevuse eest tulu saav ega ole avalikus teenistuses.

Küll aga koosneb tema sissetulek ettevõtlastest, milleks on loometegevus, saadavast sissetulekust. Seega peetakse vabakutselise loovisiku näol silmas sellist isikut, kelle ainus sissetulek ja elatusallikas ja tema professionaalne tegevus ongi loometegevus ühel seaduses nimetatud kaunite kunstide valdkonda kuuluval loomealal.

Vabakutselised loovisikud kantakse äriregistrisse vastavalt füüsilisest isikust ettevõtja äriregistrisse kandmise sätetele. Lõikes 2 viidatakse äriseadustiku § 75 kohaldamisele. See lõige kehtib käsiraamatu koostamise seisuga järgmises redaktsioonis:

„§ 75. Äriregistrisse kandmise avaldus ja äriregistrisse kantavad andmed

(1) Füüsilisest isikust ettevõtja kantakse äriregistrisse tema avaldusel või seaduses sätestatud muul alusel. Avalduses märgitakse käesoleva paragrahvi 2. lõikes nimetatud andmed ning sellele lisatakse isiku sidevahendite andmed (telefoni ja faksi numbrid, e-posti ja Interneti kodulehe aadress jms) ning teave kavandatud põhitegevusala kohta.

(2) Füüsilisest isikust ettevõtja kohta kantakse äriregistrisse:

1) ettevõtja ärinimi ning ettevõtte asukoht ja aadress, samuti ettevõtte majandusaasta algus ja lõpp;

2) ettevõtja nimi ja isikukood;

3) muud seaduses sätestatud andmed.“

Tegevusalast äriregistrisse teatamisel või majandusaasta aruandes näitamisel kasutatakse Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatorit.

Lõike 3 kohaselt võib vabakutseline loovisik kasutada oma ärinimes täiendit „vabakutseline loovisik“. See võimaldab teda eristada teistest ettevõtjatest ning annab informatsiooni ka loomeliitudele ja teistele huvitatud isikutele tema staatusest ja tegevusest.

§ 4. Loomeliit

Loomeliit on käesolevas seaduses sätestatud korras tunnustatud mittetulundusühing, mille eesmärk on edendada vastavat loomeala ja toetada oma liikmeks olevate loovisikute loometegevust.

Selgitused:

Loomeliit on seaduses defineeritud kui mittetulundusühing, mille eesmärgiks on vastava loomeala edendamine ja loovisikute loometegevuse toetamine. Loomeliit peab hõlmama vaid ühte loovisiku viljeldavat loomeala.

§ 5. Loomeliidule esitatavad nõuded

(1) Loomeliidus peab olema vähemalt 50 teovõimelist füüsilist isikut, kes on vähemalt kolm viimast aastat vastaval loomealal loometööga tegelenud ja kelle teosed või esitused on selles ajavahemikus avalikustatud autoriõiguse seaduse §-de 9 ja 10 tähenduses.

(2) Ühte loomeliitu võivad kuuluda vaid ühel käesoleva seaduse § 2 lõikes 1 märgitud loomealal tegutsevad loovisikud. Kujutatavat ja rakenduskunsti käsitatakse käesoleva paragrahvi tähenduses ühe loomealana.

Selgitused:

Paragrahv 5 toob erisusena loomeliidu kui mittetulundusühingu registreerimisel esitatavad nõuded - loomeliidus peab mittetulundusühinguna registreerimiseks olema vähemalt 50 füüsilist isikut, kes on vähemalt kolm aastat vastaval loomealal loometööga tegelenud.

Seaduseelnõu koostamisel avaldati arvamust, et loovisikute defineerimise ning loomeliiduna registreerimise piirangud ei ole piisavad, vältimaks loomeliidu moodustamist isikutest, kes tegelikult ei ole tegevad traditsiooniliste kaunite kunstide alal ning moodustavad loomeliidu n.ö. fiktiivselt. Miinimumarv 50 on küllaltni suur, saamaks kokku fiktiivseid isikuid, kes vastaksid käesoleva eelnõu nõuetele. Tegemist saab olla eelnõus nimetatud loomealal tegutseva autoriga autoriõiguse seaduse tähenduses - ehk autori poolt loodud teosed peavad olema avaldatud ja üldsusele kättesaadavad mingis objektiivses vormis, lisaks pidev tegevus loomealal kolmel viimasel aastal. Seaduse kontseptsiooni kohaselt ei ole ka riigilt saadav toetus tõsiselt võetav stiimul, moodustamaks fiktiivset loomeliitu. Toetuse kasutamine on piiritletud kindla eesmärgiga, mille kohta tuleb aru anda ning selle kasutamine on kontrollitav. Toetuse saamise ja kasutamisega kaasneb ka piisavalt bürokraatiat mis teeb võimaliku pettuse äärmiselt ebamugavaks.

§ 6. Loomeliidu põhikirja

(1) Loomeliidu põhikirjas märgitakse mittetulundusühingute seaduses sätestatule lisaks:

- 1) loomeliidu asutamise aeg;
- 2) loomeliidu loomeala;
- 3) loomeliidu juhtimise kord;
- 4) kord, mille kohaselt tuleb teatada teostest, mis loomeliidu liige on loomeliidu loomealal loonud või esitanud, ja neid registreerida;
- 5) loometoetuse määramise komisjoni liikmete valimise kord ja komisjoni töökord;
- 6) loometoetust saavate isikute ja loometoetuste üle arvestuse pidamise kord;
- 7) loovisikule makstavate stipendiumide ja muude hüvitiste maksmise alused ja kord.

(2) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 4–7 nimetatud korrad võivad olla kinnitatud põhikirja alusel eraldi dokumendiga.

Selgitused:

Paragrahv 6 sätestab lisaks mittetulundusühingu põhikirjale esitatavatele nõuetele täiendavalt mõned erisused. Nii registreerimise kantavate andmete juures kui ka nõuetes põhikirjale on märgitud loomeliidu asutamise aeg. Nimetatute seas seisneb selles, et mõned täna tegutsevad loomeliidud on loodud õigusjärglasena mõningase vaheajaga tegutsenud loomeliitudele, mistõttu peetakse oluliseks märkida ära ka esmakordne asutamise aeg. Lisaks sellele loeb riiklik pensionikindlustuse seadus pensioniõigusliku staaži hulka ka loomeliitude

ja kutseühingute liikmete tegevuse aja alates loometegevuse algusest kuni 1991. aasta 1. jaanuarini. Seetõttu võib see osutada vajalikuks pensionistaaži tõendamisel.

Otstarbekusest lähtudes ei ole vajalik alati põhikirjas sätestada loomeliidu liikme poolt loodud teostest teatamise ja registreerimise korda, loometoetuse määramise komisjoni liikmete valimise korda ja komisjoni töökorda, loometoetust saavate isikute ja loometoetuste üle arvestuse pidamise korda ning loovisikule makstavate stipendiumide ja muude hüvitiste maksmise aluseid ja korda. Nimetatu võib tulenevalt § 6 lõikest 2 kehtestada põhikirja alusel eraldi dokumentidena.

Seega jäävad kaks alternatiivi regulatsioonide kehtestamisel-põhikirjas või selle alusel eraldi dokumentidega. Põhikirjade muutmise protseduur on loomeliitude jaoks tihti keerukas protseduur ja lõikes 2 sätestatu võimaldab paindlikumalt liidu siseselt nimetatud kordasid muuta.

§ 7. Loomeliidu tunnustamine

(1) Loomeliidu tunnustamine on menetlus, mille käigus hinnatakse loomeliidu vastavust käesoleva seaduse nõuetele.

(2) Loomeliidu tunnustamise või tunnustamisest keeldumise otsuse teeb kultuuriminister.

Selgitused (§-de 7-10 kohta):

Seaduse §-d 7-10 sätestavad loomeliidu tunnustamismenetluse. Loomeliidu näol on tegemist mittetulundusühinguga, millele eriseadusega sätestatakse täiendavad nõuded ning nende nõuete täitmine on eelduseks seadusega pandud avalike ülesannete täitmisel ja selleks otstarbeks riigieelarvest toetuse saamisel. Seetõttu on seadusega loodud regulatsioon, mille kohaselt tunnustamismenetluse kaudu kontrollib Kultuuriministeerium loomeliidu vastavust seaduse nõuetele. Seadus sätestab tunnustamismenetluse korra, tunnustamise alused ning tunnustamisest keeldumise ning tunnustamise kehtetuks tunnistamise alused.

Tunnustamise kehtetuks tunnistamise aluseks on eelkõige käesolevast seadusest tulenevate kohustuste süstemaatiline rikkumine. Üks rikkumistest on korduvalt riigieelarvest eraldatud toetuse mittesihipärane kasutamine või toetuse kasutamisest ülevaate andmata jätmine ja teine muude seadusest tulenevate kohustuste täitmata jätmine, kui selle osas on Kultuuriministeeriumi poolt riikliku järelevalve teostamise käigus tehtud ettekirjutus, mida ei täideta.

§ 8. Tunnustamise taotlemine

(1) Loomeliidu tunnustamiseks esitab loomeliit kirjaliku taotluse Kultuuriministeeriumile.

(2) Taotluses peavad sisalduma järgmised andmed:

- 1) taotleja nimetus ja registrikood;
- 2) taotleja asukoht, aadress ja sidevahendi andmed;
- 3) loomeala;
- 4) asutamise aeg;
- 5) loomeliidu liikmete arv;
- 6) loomeliidu liikmeks olevate loovisikute nimekiri;

7) taotlejat esindama volitatud isiku nimi ja allkiri.

(3) Taotlusele lisatakse mittetulundusühingu põhikiri.

(4) Kultuuriministeeriumil on õigus taotlejalt nõuda täiendavaid andmeid tema liikmete loodud teoste ja esituste kohta.

§ 9. Loomeliidu tunnustamine ja tunnustamisest keeldumine

(1) Kultuuriminister teeb loomeliidu tunnustamise või tunnustamisest keeldumise otsuse 20 tööpäeva jooksul taotluse esitamisest arvates.

(2) Kultuuriminister teeb loomeliidu tunnustamisest keeldumise otsuse, kui loomeliit ei vasta käesoleva seaduse § 5 nõuetele või tema põhikiri ei vasta käesoleva seaduse § 6 nõuetele.

(3) Tunnustamise või sellest keeldumise otsuse ärakiri saadetakse taotlejale posti teel liht- või tähtkirjaga viie tööpäeva jooksul otsuse tegemisest arvates.

§ 10. Tunnustamise kehtetuks tunnistamine

(1) Kultuuriminister tunnistab tunnustamise otsuse kehtetuks, kui:

1) loomeliidu liikmete arv langeb alla käesoleva seaduse § 5 lõikes 1 sätestatud piiri või

2) loomeliidule on käesoleva seaduse alusel riikliku järelevalve teostamise käigus antud tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks ja puudused ei ole määratud tähtaja jooksul kõrvaldatud ning riiklikku järelevalvet teostav ametiisik teeb kehtetuks tunnistamise ettepaneku või

3) kultuuriminister on teist korda keeldunud loomeliidule riigieelarvest toetuse eraldamisest käesoleva seaduse § 13 lõikes 1 sätestatud põhjusel.

(2) Tunnustamise kehtetuks tunnistamise otsuse ärakiri saadetakse taotlejale posti teel liht- või tähtkirjaga viie tööpäeva jooksul otsuse tegemisest arvates.

§ 11. Andmete kogumine

Kultuuriministeerium peab arvestust tunnustatud loomeliitude üle ning säilitab loomeliitude poolt tunnustamise taotlemisel esitatud dokumente ning teisi käesoleva seaduse alusel esitamisele kuuluvaid andmeid ja dokumente. Vajaduse korral asutab kultuuriminister selleks riigiasutuse registri, lähtudes avaliku teabe seadusest.

Selgitused:

Paragrahv 11 kohustab Kultuuriministeeriumi pidama arvestust tunnustatud loomeliitude üle ning säilitama vastavaid dokumente.

§ 12. Loomeliidu toetus

(1) Loomeliidu kirjaliku taotluse alusel eraldatakse riigieelarvest loomeliidule toetus. Selle suurus on loomeliitu kuuluva loovisiku kohta aastas üks viiendik keskmisest palgast kuus, mida Statistikaameti andmetel maksti Eestis taotluse esitamisele eelnenud aastal.

(2) Toetuse saamiseks esitab loomeliit toetuse saamisele eelneva eelarveaasta 1. maiks Kultuuriministeeriumile kirjaliku taotluse koos loomeliidu liikmeks olevate loovisikute nimekirjaga.

(3) Loomeliit kasutab toetust:

- 1) käesolevas seaduses sätestatud loometoetuse maksmiseks vabakutselistele loovisikutele;
- 2) loovisikute loometegevuseks ning sellega seotud täiendusõppeks antavateks stipendiumideks;
- 3) käesoleva lõike punktides 1 ja 2 nimetatud kohustuste täitmise korraldamisega seotud kulude katteks, kuid mitte üle kümne protsendi riigieelarvest eraldatud toetuse summast.

(4) Loomeliit ja kultuuriminister sõlmivad toetuse eraldamise kohta halduslepingu, lähtudes halduskoostöö seadusest ja arvestades käesoleva seaduse erisusi. Lepingus märgitakse:

- 1) toetuse suurus;
- 2) toetuse kasutamise sihtotstarve;
- 3) lepingupoolte õigused ja kohustused;
- 4) eraldatud toetuse kasutamise aruande esitamise kord;
- 5) lepingu rikkumisest tulenevad sanktsioonid;
- 6) lepingu muutmise ja lõpetamise kord;
- 7) lepingu kehtivuse aeg.

(5) Loovisikute loometegevuseks ning sellega seotud täiendusõppeks antavateks stipendiumideks võib loomeliit toetust kasutada toetuse eraldamise aastale järgneval aastal, kui toetust ei ole kasutatud täies ulatuses loometoetuste maksmiseks vabakutselistele loovisikutele.

(6) Toetuse kasutamise kohta peab loomeliit eraldi arvestust. Eelmisel aastal eraldatud toetuse kasutamise aruanne esitatakse jooksva aasta 1. märtsiks. Käesoleva paragrahvi lõike 3 punktis 2 nimetatud otstarbel kasutatud toetuse kohta esitatakse aruanne toetuse eraldamise aastale järgneva aasta 1. märtsiks.

(7) Kultuuriministril on õigus jätta reservi viis protsenti loomeliitudele riigieelarvest eraldatavast summast käesoleva seaduse § 19 lõigetes 4 ja 5 sätestatud kohustuse täitmiseks.

Selgitused:

Seaduse § 12 sätestab loomeliidule riigieelarvest toetuse eraldamise alused ning korra.

Loomeliidu toetuse saamiseks esitab loomeliit Kultuuriministeeriumile taotluse koos liidu liikmeks olevate loovisikute nimekirjaga (kuivõrd, kui seda võimaldab loomeliidu põhikiri, võivad loomeliitu kuuluda ka teised isikud, kes ei ole loovisikud käesoleva seaduse tähenduses, siis ei tule esitada kõigi liikmete nimekirja, vaid just loovisikute nimekiri, sest toetus loomeliidule arvestatakse liikmeks olevate loovisikute arvu järgi). Nimekirja esitamine toetuse taotlemisel on vajalik, kuna toetuse suurus sõltub liidu liikmete arvust toetuse taotlemise hetkel.

Toetuse eraldamise otsustamiseks on Kultuuriministeeriumil õigus nõuda täiendavaid andmeid ja dokumente loomeliidu liikmeks olevate loovisikute teoste ja esituste kohta ning saada nende loometegevuse kohta andmeid ka kolmandatelt isikutelt.

Paragrahvi 12 lõige 3 määratleb toetuse kasutamise eesmärgi. Toetust on loomeliidul õigus kasutada vaid seaduses ettenähtud loometoetuse maksmiseks vabakutselisele loovisikule, loovisikute loometegevuseks ning sellega seotud täiendõppeks antavateks stipendiumideks, samuti eelpoolnimetatud kohustuste täitmise korraldamisega seotud kulude (sh nt arvestuse pidamine oma liikmete ja nende loodud teoste üle, arvestuse pidamine ja aruandlus loometoetuste ja stipendiumide maksmisel) katteks, kuid mitte üle 10 % riigieelarvest eraldatud toetuse summast.

Lõiked 5 ja 6 lähtuvad põhimõttest, et otstarbekas on jagada eelneva aasta jooksul vabakutseliste loovisikute toetustest järelejäänud raha stipendiumideks jagada uue aasta algul. Vastasel juhul ei saa loomeliit olla kindel, et jagades stipendiumid välja nt jooksva aasta septembris, ei laeku siiski mõnd avaldust oktoobris vabakutseliselt loovisikult, kes oleks seaduse kohaselt õigustatud toetust saama. Kuna seaduse § 18 lõike 3 kohaselt peab loomeliit toetuse maksmiseks otsuse tegema 45 tööpäeva jooksul arvates taotluse esitamisest ning arvestama toetust alates taotluse esitamise päevast arvates, ei pruugi loomeliidul sel hetkel enam vastavaid vahendeid olla. Seetõttu on otstarbekas lubada loomeliidul jagada osa toetusest alles järgmisel aastal. Kuna loomeliit esitab eelneva aasta toetuse kasutamise kohta jooksva aasta 1. märtsiks aruande, omab Kultuuriministeerium pidevalt ka ülevaadet kasutatud summa ja ka jäägi osas. Jäägi kasutamine kajastub siis vastavalt järgneva aasta aruandes.

Seaduse § 12 lõige 7 lubab riigieelarvest loomeliitudele ettenähtud kogusummast jätta Kultuuriministeeriumil reservi, et vajadusel katta sellest loomeliitu mittekuuluva vabakutselise isiku vajadus toetuseks ning maksta toetust ka nendele loovisikutele, kellel jääb toetus saamata loomeliidu poolt seaduse rikkumisel (eelnõu § 19).

§ 13. Toetuse eraldamisest keeldumine

(1) Kultuuriminister keeldub toetuse eraldamisest, kui loomeliit ei ole kasutanud eelmist toetust sihipäraselt või ei ole esitanud käesoleva seaduse § 12 lõikes 5 nimetatud aruannet ettenähtud ajal.

(2) Summa, mida loomeliit ei ole kasutanud sihipäraselt, tuleb tagastada riigieelarvesse.

(3) Kui kultuuriminister on käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud põhjusel keeldunud toetuse eraldamisest, on loomeliidul õigus taotleda toetust pärast keeldumisest ühe aasta möödumist.

Selgitused:

Paragrahv 13 sätestab loomeliidule riigieelarvest toetuse eraldamisest keeldumise alused. Toetuse eraldamisest keeldutakse, kui loomeliit kasutab toetust mittesihipäraselt või ei esita tähtaegselt toetuse kasutamise aruandeid.

Lõikes 1 on ebatäpne viide § 12 lõikele 5. Kuna ühe vahepealse seadusemuudatusega tehti §-s 12 muudatusi, mille tulemusena aruandlust puudutav lõige muutus lõikeks 6 (kuid § 13 lg-s 1 jäi viide parandamata), siis peaks § 13 lõikes 1 olema tegelikult viide § 12 lõikele 6.

Vältimaks saadud vahendite väärkasutamist, on nõ sanktsioonina sätestatud, et juhul kui loomeliit kasutab toetust mittesihipäraselt, ei ole tal õigus järgmisel aastal toetust taotleda. Mittesihipäraselt kasutatud summa on loomeliit kohustatud kandma riigieelarvesse.

Juhul, kui Kultuuriministeerium on keeldunud loomeliidule tegevustoetuse eraldamisest eelnimetatud põhjusel, tagab Kultuuriministeerium toetuse maksmise vabakutselisele loovisikule, kes vastab seaduse §-s 16 sätestatud tunnustele ja kes on loomeliidule selleks avalduse esitanud (seaduse § 19 lõige 5).

Siinkohal võib siiski eeldada, et toetuse mittesihipärane kasutamine on vähetõenäoline. Loovisikud kontrollivad loomeliidu liikmena ise loomeliidu juhatuse tegevust ning vahendite kasutamist, väärkasutuse ilmnemisel on võimalik teha muudatusi juhatuse koosseisus ning suurte probleemide korral on võimalik liikmete väljaastumine loomeliidust.

§ 14. Loomeliidu õigused

(1) Loomeliidul on õigus nõuda oma liikmeks olevatelt loovisikutelt andmeid loodud teoste ja esituste kohta vastavalt põhikirjale või selle alusel sätestatud korrale.

(2) Loomeliit võib autoriõiguse seaduse ja oma põhikirja kohaselt olla oma liikmete varaliste ja isiklike autoriõiguste või autoriõigustega kaasnevate õiguste kollektiivse esindamise organisatsiooniks.

(3) Loomeliidul on õigus loometoetuse määramiseks saada Kultuuriministeeriumilt andmeid vabakutseliste loovisikute kohta, kes taotlevad või saavad teistest loomeliidudest loometoetust.

Selgitused (§-de 14 ja 15 kohta):

Paragrahvid 14 ja 15 sätestavad loomeliidu õigused ja kohustused.

Õiguste hulgas võimaldatakse saada andmeid loovisikutelt nende loodud teoste ja esituste kohta.

Kohustusena sätestatakse loomeliidule loovisikute registri pidamine, loometoetust saavate isikute kohta registri pidamine ning sellest andmete esitamine Kultuuriministeeriumile. Et kontrollida, kas loovisik saab või taotleb toetust samaaegselt vaid ühest loomeliidust, on sätestatud loomeliidu õigus küsida vastavaid andmeid Kultuuriministeeriumilt, kellele loomeliidud on nimetatud andmed kohustatud esitama (§ 15 lõige 2). Ülejäänud andmete esitamine Kultuuriministeeriumile ei ole otstarbekas, kuna riikliku järelevalve teostamise käigus (§-d 21 ja 22) on Kultuuriministeeriumil õigus neid andmeid nõuda.

§ 15. Loomeliidu kohustused

(1) Loomeliidu juhatus peab oma liikmeks olevate loovisikute registrit, millesse kantakse loovisiku nimi, elukoht, isikukood, loovisikuna registreerimise päev, kuu ja aasta ning andmed loodud teoste ja esituste kohta, loovisikuks oleku peatamise, loomeliidust väljaastumise või väljaarvamise kohta. Registrisse võib kanda ka muid andmeid, kui see on sätestatud põhikirjas ega ole vastuolus seadusega.

(2) Loomeliit peab vabakutselise loovisiku loometoetuse saajate registrit, millesse kantakse toetust saava loovisiku nimi, toetuse saamise ajavahemik ja vajaduse korral muud andmed. Registriandmete muutumise korral esitab loomeliit muudatused jooksvalt Kultuuriministeeriumile.

(3) Loomeliit võib maksta oma liikmetele käesoleva seaduse § 12 lõike 3 alusel loovisiku loometegevuseks ning sellega seotud täiendusõppeks ettenähtud stipendiumi vaid juhul, kui loovisik ei saa nimetatud stipendiumi ühestki teisest loomeliidust.

(4) Loomeliit kogub andmeid (teose pealkiri, teose loomise või teose esitamise või avaldamise aeg jne) oma liikmete loodud teoste ja esituste kohta.

(5) Kui loomeliidu tunnustamise otsus tunnistatakse kehtetuks vastavalt käesoleva seaduse § 10 lõikele 1 või kui kultuuriminister keeldub loomeliidule toetuse eraldamisest käesoleva seaduse § 13 lõikes 1 sätestatud põhjusel, on loomeliit kohustatud viivitamatult esitama Kultuuriministeeriumile loometoetuse taotlejate ja saajate andmed koos loometoetuse määramise otsuste ärakirjadega ja andmetega selleks hetkeks väljamakstud toetuste kohta ning muud toetuse määramise aluseks olevate dokumentide ärakirjad.

§ 16. Loometoetuse taotlemise tingimused

(1) Vabakutselisel loovisikul, kes ei saa loometegevusest sissetulekut, on õigus saada loomeliidu kaudu vabakutselise loovisiku loometoetust.

(2) Vabakutselise loovisiku loometoetust on õigus saada vabakutselisel loovisikul, kes vastab järgmistele tunnustele:

1) on vanuses 16. eluaastast kuni vanaduspensioni eani;

2) [Kehtetu]

3) ei ole saanud tulu võlaõigusliku lepingu alusel vähemalt loometoetuse taotlemisele eelnenud kuul;

4) ei õpi õppeasutuses statsionaarses õppes või täiskoormusega õppes;

5) ei teeni kaitseväes või asendusteenistuses;

6) ei saa riiklikku pensioni ega välisriigi poolt makstavat pensioni, välja arvatud töövõimetuspension osalise töövõime kaotuse korral, kui selle suurus ei ületa poolt käesoleva seaduse § 18 lõikes 5 nimetatud loometoetuse suuruselt;

7) [Kehtetu]

8) ei saa vanemahüvitist vanemahüvitise seaduse alusel.

(3) Loometegevusest saadava sissetuleku hulka ei arvata loovisikule laekuvat loometegevusest saadavat sissetulekut, mille suurus ei ületa poolt käesoleva seaduse § 18 lõikes 5 nimetatud loometoetuse suuruselt kuus ja tulumaksuseaduse § 19 lõikes 3 nimetatud tulumaksuga mittemaksustatavat tulu.

(4) Loometoetuse taotlemiseks peab vabakutseline loovisik olema kantud äriregistrisse.

Selgitused:

Paragrahv 16 sätestab riigieelarvest loomeliidule eraldatud toetusest loometoetuse taotlemise tingimused. Loometoetuse näol on tegemist vahenditega, mis makstakse vabakutselisele loovisikule, kellel ajutiselt puudub loometegevusest saadav sissetulek.

Paragrahvi 16 lõike 2 punkti 6 kohta – Vastavalt riikliku pensionikindlustuse seadusele on üks riikliku pensioni liike ka töövõimetuspension. Töövõimetuspension jaguneb omakorda töövõimetuspensioniks osalise töövõime kaotusega ja täieliku töövõime kaotusega. Osalise töövõime kaotamise puhul saab isik töövõimetuspensionit vaid juhul, kui osalise töövõime kaotuse protsent ületab 40 protsenti. Osalise töövõime kaotamise korral määratud töövõimetuspension ei saa antud juhul aga pidada võrdsustatuks kõigi teiste riiklike pensionide liikidega, kuna see ei asenda isikule sissetulekut. Reeglina osalise töövõime kaotamise korral määratud pensioni summa ei ületa ka käesoleva seadusega loometoetuse määramist mittetakistavat lubatud sissetulekut.

Käesoleva seaduse kohaselt on võimalik loometoetust taotleda kuueks kuuks ja selle suurus on Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud palga alammäär, millele lisandub sotsiaalmaksu tasumiseks vajalik summa.

Teadaolevalt võib vabakutseliste loovisikute loometegevusest saadava tulu laekumine olla perioodiline ning arvestades loometöö tsüklilisust võivad tekkida tulu saamisel pausid. Samas ei saa loovisik katkestada sel perioodil oma loometegevust ning vajab ka sotsiaalset kaitset - ravikindlustusega hõlmatust ning pensionikindlustuse vahendite kogumiseks vajalike maksete tegemist. Vabakutselisel loovisikul ei ole võimalust pöörduda töötutoetuse saamiseks Töötukassa poole.

Seaduses on loometoetuse tingimustena toodud kriteeriumid, mis välistavad, et toetust taotleval isikul oleks samaaegselt täielikul riiklikul ülalpidamisel. Enne 18.07.2009 kehtinud seaduse redaktsiooni kohaselt (s.t enne seda, kui § 16 täiendati lõigetega 3 ja 4) tuli loovisikule loometoetuse maksmine katkestada, kui tal tekkis loometegevusest sissetulek. Probleemiks osutusid erinevatest fondidest laekunud stipendiumid ja laekumised, mis ei taganud loovisikule tema toimetulekuks vajalikke vahendeid, kuid katkestasid loometoetuse maksmise. Näitena võib siin tuua Eesti Kultuurkapitalilt taotletud stipendiumid ja toetused, mis olid loovisiku poolt taotletud enne loometoetuse taotlemist ja positiivse vastuse korral võisid laekuda loometoetuse maksmise ajal. Stipendium või toetus on aga reeglina taotletud konkreetse sihtotstarbega – näiteks teatud teoste loomiseks ja seda ei ole võimalik kasutada muu loometegevusest saadava sissetuleku puudumisel oma igapäevaste kulutuste katteks.

Juhuslikeks ja summalt väheolulisteks laekumisteks võisid olla ka näiteks autoriõiguse seadusest tulenevalt Autorihüvitusfondilt laekuvad laenutushüvitised või muu teose kasutaja või kollektiivse esindamise organisatsioonilt laekuvad teoste kordusesituste vms hüvitised. Loometoetuse andmise mõtteks aga ei ole olnud selle maksmise katkestamine märgitud juhuslike laekumiste tõttu.

Seetõttu täiendatigi paragrahvi 2009. aastal lõikega 3, mille kohaselt loometoetuse maksmise ajal võib vabakutseline loovisik saada loometegevusest saadavat sissetulekut, mille suurus ei ületa ½ § 18 lõikes 5 nimetatud loometoetuse suuruselt kuus ja tulumaksuseaduse § 19 lõikes 3 nimetatud tulumaksuga mittemaksustatavat tulu

Viidatud tulumaksuseaduse § 19 lõige 3 hõlmab endas seaduse alusel makstavaid stipendiume, erinevaid toetusi, õppe- ja loominguks tööks antavaid stipendiume jne.

/Tulumaksuseaduse § 19 lõige 3:

„(3) Tulumaksuga ei maksustata:

- 1) [kehtetu]
- 2) [kehtetu]
- 3) seaduse alusel või riigieelarvest makstavaid stipendiume ning seaduse alusel makstavaid toetusi, välja arvatud neid stipendiume ja toetusi, mida makstakse seoses ettevõtlusega, töö- või teenistussuhtega, samuti seoses juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmeks olekuga;
- 4) rahvusvahelisi ja riiklikke kultuuri- ja teaduspreemiaid ning Vabariigi Valitsuse poolt antavaid spordipreemiaid;
- 5) punktis 3 nimetamata õppe- ja teadustöoks ning loominguliseks ja sporditegevuseks antavaid stipendiume, mis vastavad Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud tingimustele;
- 6) füüsiliselt isikult, riigi- või kohaliku omavalitsuse üksuse asutuselt, residendist juriidiliselt isikult, mitteresidendilt Eestis asuva püsiva tegevuskoha kaudu või arvel saadud kingitusi ja annetusi ning mitteresidendist juriidiliselt isikult saadud kingitusi ja annetusi, kui kingitus või annetus on välisriigis füüsilise või juriidilise isiku tasandil maksustatud;
- 7) korraldusloa või registreeringu alusel läbiviidud hasartmängu võite;
- 8) kuriteoohvritele seaduse alusel makstavaid hüvitisi;
- 9) seaduse alusel makstavat ajateenija toetust, seoses ettevõtlusega seaduse alusel antavaid mitterahalisi toetusi;
- 10) paragrahvi 13 lõike 3 punktis 1 nimetatud piirmääras ja korras spordiseaduse §-s 7 nimetatud isikule spordilähetusega ning loomeliidu poolt loovisikule tema loometööga seotud lähetusega seoses makstavat kulude hüvitist ning välislähetuse päevaraha;
- 11) elatist ega elatisabi seaduse alusel saadud elatisabi;
- 12) kaitseväeteenistuse seaduse § 164 lõike 1 alusel makstavat hüvitist./

Kuna aga nimetatud tulumaksuseaduse säte ei hõlma eelpool kirjeldatud laenutushüvitisi vms tululiike, on lubatud sissetulekuna seaduses sätestatud ka muu sissetulek, kui see ei ületa poolt käesolevas seaduses sätestatud loometoetuse suurust kuus – pool Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäärast kuus. Töötasu alammäär 2012. aastal on 290 eurot.

Kui tuua siinkohal analoog tööturuteenuste ja –toetuste seaduses töötutoetuse saamise tingimustega, siis ka nimetatud seadus võimaldab töötutoetuse saamisel sissetulekuks mitte lugeda tulu, mille suurus kuus ei ületa töötutoetuse 31-kordset päevamäära. 2012. aastal kehtiv töötutoetuse päevamäär on 2,11 eurot.

Lõige 4 täpsustab nõuet, et loometoetuse saamiseks peab olema vabakutseline loovisik kantud äriregistrisse, nagu seda nõuab käesoleva seaduse § 3.

§ 17. Loometoetuse määramise komisjon

(1) Loomeliit võib moodustada loovisiku loometoetuse määramise komisjoni, millesse kuulub vähemalt kolm loomeliidu liiget ja mille liikmed valitakse üldkoosolekul.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud komisjoni kuulub riigi esindajana Kultuuriministeeriumi ametnik, kelle nimetab kultuuriminister.

(3) Kui loomeliidul ei ole moodustatud käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud komisjoni, täidab komisjoni ülesandeid loomeliidu juhatus, kaasates riigi esindajana kultuuriministri nimetatud ametniku.

Selgitused:

Vahendite sihipärase kasutamise tagamiseks on seaduse §-s 17 sätestatud loomeliidu õigus moodustada komisjon loometoetuse määramiseks ning komisjoni koosseisu kuulub riigi esindajana ka Kultuuriministeeriumi ametnik. Kui komisjoni moodustamist loomeliit vajalikuks ei pea, täidab komisjoni ülesandeid loomeliidu juhatus, kaasates Kultuuriministeeriumi esindaja. Kultuuriministeeriumi esindaja kaudu tagatakse parem kontroll vahendite kasutamise üle ning ka toetuse määramise ja maksmise protseduuri üle.

Toetuse maksmise korraldamisega seotud kulude all mõeldakse arvestuse pidamist, dokumentide vormistamist, aga ka sellega tegeleva isiku töötasu. Seda funktsiooni teostades täidab loomeliit ühtlasi ka riiklikku ülesannet.

Toetuse kasutamiseks sõlmitakse leping Kultuuriministeeriumiga, milles täpsustatakse sihtotstarvet, ning loomeliit on kohustatud raha kasutamise kohta esitama ka aruanded.

§ 18. Loometoetuse maksmine

(1) Loometoetuse saamiseks esitab vabakutseline loovisik kirjaliku taotluse loomeliidu juhatusele.

(2) Vabakutselisel loovisikul, kes kuulub samal ajal mitmesse loomeliitu, on õigus loometoetust saada vaid ühe loomeliidu kaudu.

(3) Loomeliit otsustab toetuse määramise kuni 45 tööpäeva jooksul taotluse esitamisest arvates.

(4) Loometoetuse määramise korral makstakse vabakutselisele loovisikule toetust taotluse esitamise päevast alates.

(5) Vabakutselisele loovisikule iga kuu makstava loometoetuse suuruseks on Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäär ühes kuus. Sellele lisatakse sotsiaalmaksusumma, mis tuleb tasuda sotsiaalmaksuseaduse kohaselt.

(6) Loometoetust makstakse üks kord kuus.

(7) Vabakutselisel loovisikul on õigus käesolevas paragrahvis nimetatud loometoetusele kuus kuud. Toetuse korduvaks taotlemiseks peab eelmise toetuse maksmise ajavahemiku lõppemisest olema möödunud vähemalt kaks aastat. Käesolevas lõikes sätestatud kohaldatakse ka juhul, kui loovisik taotleb toetust mõnest teisest loomeliidust, mille liige ta samal ajal on.

(7¹) Vabakutselise loovisiku taotluse alusel võib loomeliit otsustada lõikes 7 nimetatud loometoetuse saamise perioodi pikendada kuue kuu võrra, kui taotluse esitamise ajal vastab vabakutseline loovisik endiselt käesoleva seaduse § 16 lõikes 2 sätestatud tingimustele. Loometoetuse maksmise perioodi pikendamise taotlus peab olema esitatud vähemalt 30 päeva enne loometoetuse maksmise perioodi lõppemist.

(8) [Kehtetu]

(9) Kui tekivad asjaolud, mille tõttu vabakutseline loovisik, kellele makstakse loometoetust, ei vasta käesoleva seaduse §-s 16 sätestatud tingimustele, on loovisik kohustatud sellest viivitamatult loomeliidule teatama.

Selgitused:

Paragrahv 18 sätestab toetuse maksmise korra. Toetuse suurus võrdub töötasu alammääraga kuus, selle maksmise perioodi ei tohi üldjuhul ületada kuus kuud ning toetuse korduvaks saamiseks peab eelmise perioodi lõppemisest olema möödunud vähemalt kaks aastat.

Lõike 3 kohaselt teeb loomeliit otsuse loometoetuse määramise kohta 45 tööpäeva jooksul. Selline tähtaeg on peamiselt tingitud loomeliidu poolt Maksu- ja Tolliametile tehtava järelepärimise menetlustähtajast. Nimelt on loomeliidul maksukorralduse seaduse § 29 punkti 28 alusel õigus saada maksusaladust sisaldavat teavet maksuhaldurilt loovisiku saadud tulu kontrollimiseks seoses vabakutselise loovisiku loometoetuse määramisega. Maksuhalduril on õigus päringule vastata 30 päeva jooksul ning siis on ka loomeliidul piisav aeg omapoolse otsuse tegemiseks.

Lõige 7¹ võimaldab kehtiva seaduse alusel kuueks kuuks määratud loometoetuse maksmist pikendada veel kuue kuu võrra, kui vabakutseline loovisik vastab endiselt §-s 16 sätestatud tingimustele. See tähendab, et luuakse võimalus teatud juhtudel loometoetust maksta üks aasta. Õigus pikendamise otsustamiseks jääb loomeliidule. Seaduses ei sätestata aluseid pikendamisest keeldumiseks, vaid jäetakse see loomeliidu otsustada, kuna loomeliit tunneb oma liikmeid, on kursis nende loometegevuse ja sellest tuleneva tulu saamise võimalustega. Seetõttu on ka loomeliidul võimalus teha objektiivne otsus põhjendatud juhtudel, kui vabakutselise loovisiku sissetulekud ei ole suurenenud kuue kuu möödudes. Arvesse saab võtta ka erinevate loomealade eripära. Näiteks kirjanduse või heliloomingu valdkonnas võib teose loomise periood olla suhteliselt pikk, sellest täiesti erinev olukord on esitajate ja interpreetide puhul. Sissetulek loometegevusest võib aga otseselt sõltuda teose valmimise ajast.

Säte aitab oluliselt täita seaduse eesmärki, mille kohaselt vabakutselistel loovisikutel avanevad senisest paremad võimalused oma loometööga tegelemiseks, ka loometöös iseloomulike pausidega.

§ 19. Loometoetuse maksmise erisused

(1) Vabakutseline loovisik, kes ei kuulu ühtegi loomeliitu, kuid kes vastab käesoleva seaduse § 16 lõikes 2 nimetatud tunnustele ja kes soovib taotleda loometoetust, esitab kirjaliku taotluse Kultuuriministeriumile.

(2) Kultuuriministerium esitab taotluse viivitamatult otsustamiseks vastavat loomeala esindavale loomeliidule, kes annab hinnangu loovisiku vastavusele käesoleva seaduse nõuetele ning määrab toetuse. Loomeliit otsustab loometoetuse maksmise 15 tööpäeva jooksul. Kui vastavat loomeala esindavat loomeliitu ei ole, määrab Kultuuriministerium taotlust menetleva loomeliidu.

(3) Loomeliit keeldub toetuse maksmisest, kui taotleja ei vasta käesoleva seaduse §-s 3 nimetatud tunnustele või ta ei ole kolm viimast aastat vastaval loomealal loonud ja tema

teosed või esitused ei ole selles ajavahemikus avalikustatud autoriõiguse seaduse §-de 9 ja 10 tähenduses.

(4) Loometoetust, mille loomeliit on määranud käesoleva paragrahvi alusel, maksab loomeliit rahast, mille on selleks sihtotstarbeliselt eraldanud Kultuuriministeerium. Loometoetuse maksmine toimub käesoleva seaduse §-s 18 sätestatud korras.

(5) Kui Kultuuriministeerium keeldub loomeliidule toetuse eraldamisest käesoleva seaduse § 13 lõikes 1 nimetatud põhjusel või kui loomeliidu tunnustamise otsus tunnistatakse kehtetuks vastavalt käesoleva seaduse §-le 10, tagab Kultuuriministeerium toetuse maksmise vabakutselisele loovisikule, kellele loomeliit on alustanud loometoetuse maksmist või kellele toetuse määramise kohta on loomeliit otsuse teinud.

(6) Käesoleva paragrahvi lõikes 5 nimetatud juhul maksab Kultuuriministeerium loometoetust käesoleva seaduse § 18 lõigetes 3–7 sätestatud korras.

(7) Kultuuriministeeriumil on õigus keelduda käesoleva paragrahvi lõikes 1 esitatud taotluse rahuldamisest või rahuldada see osaliselt, kui käesoleva seaduse alusel loomeliitudele riigieelarvest eraldatud toetusest reservi jäetud vahendid on jooksvaks eelarveaastaks lõppenud või vahenditest ei piisa taotluse täielikuks rahuldamiseks.

(8) Käesoleva paragrahvi lõikes 7 nimetatud juhul on vabakutselisel loovisikul, kelle taotluse rahuldamisest keelduti osaliselt või täielikult, õigus esitada uus taotlus riigieelarvest järgmise aasta toetuse eraldamisel, kui ta uue taotluse esitamise ajal vastab käesoleva seaduse §-s 16 sätestatud tingimustele.

Selgitused:

Paragrahvis 19 sätestatakse loometoetuse maksmise erisused. Luuakse võimalus saada loometoetust vabakutselisel loovisikul, kes ei kuulu ühtegi loomeliitu. Sel juhul on vabakutselisel loovisikul õigus pöörduda taotlusega Kultuuriministeeriumi poole, kes omakorda esitab taotluse hinnangu andmiseks vastava loomeala loomeliidule. Toetuse maksmine toimub sel juhul Kultuuriministeeriumi poolt reservi jäetud vahenditest (§ 12 lõige 7). Toetuse maksjaks on aga loomeliit ning maksmine toimub analoogselt loomeliidu liikmeks olevatele toetuse saajatele sätestatud korraga.

Ülalnimetatud reservi vahendite arvel toimub loometoetuse maksmine ka nendele vabakutselistele loovisikutele, kes on loomeliidule esitanud avalduse või juba saavad toetust, kuid loomeliidu tunnustamise otsus tunnistatakse kehtetuks (§ 19 lõige 5). Sel juhul asub Kultuuriministeerium loomeliidu asemele ning maksab toetust loovisikutele, kes olid selle loomeliidu liikmeteks. Tunnustamisotsuse kehtetuks tunnistamisel on loomeliit kohustatud viivitamatult edastama Kultuuriministeeriumile dokumendid, mis on vajalikud loometoetuse maksmise jätkamiseks (§ 15 lõige 5).

Lõiked 7 ja 8 on paragrahvi tekstis seonduvalt sellega, et kuna Kultuuriministeeriumile selleks otstarbeks eraldatud raha on piiratud 5%ga kogu loomeliitudele konkreetseks eelarveaastaks eraldatud summast, siis võib tekkida olukord, kus taotlusi laekub rohkem kui selleks on ettenähtud vahendeid. Seetõttu on seaduses ette nähtud ka alus toetuse eraldamisest keeldumiseks või selle rahuldamiseks osaliselt vastavalt olemasolevate vahendite piisavusele.

Vabakutselisel loovisikul on õigus pöörduda uuel eelarveaastal avaldusega, kui ta endiselt vastab seaduses kehtestatud tingimustele, mis võimaldavad loometoetust taotleda.

§ 20. Loometoetuse maksmise lõpetamine

(1) Loometoetuse maksmine lõpetatakse, kui vabakutseline loovisik on esitanud loometoetuse taotlemisel loomeliidule teadlikult valeandmeid või vabakutseline loovisik ei vasta enam käesoleva seaduse §-s 16 sätestatud tingimustele.

(2) Kui toetuse maksmise lõpetamise aluseks on teadlik valeandmete esitamine, kaotab vabakutseline loovisik kolmeks aastaks loometoetuse taotlemise õiguse.

(3) Vabakutseline loovisik on kohustatud tagastama valeandmete esitamise tulemusena saadud loometoetuse.

(4) Loomeliidul on õigus katkestada käesoleva seaduse §-s 18 sätestatud loometoetuse maksmine, kui loomeliidul lõppevad käesoleva seaduse § 12 lõike 1 kohaselt eraldatud vahendid, ja keelduda uute taotluste rahuldamisest.

(5) Käesoleva paragrahvi lõikes 4 nimetatud juhul on vabakutselisel loovisikul, kellele loometoetuse maksmine katkestati või kelle taotluse rahuldamisest keelduti, õigus esitada uus taotlus riigieelarvest järgmise aasta toetuse eraldamisel, kui ta uue taotluse esitamise ajal vastab käesoleva seaduse §-s 16 sätestatud tingimustele.

Selgitused:

Loometoetuse maksmine lõpetatakse, kui loovisik ei vasta enam eelnõu §-s 16 sätestatud tingimustele (saab jälle loometegevusest tulu) ning kui ilmneb, et toetuse saaja on esitanud taotlemisel valeandmeid. Alusetult saadu tuleb tagastada ning kui isik ei tee seda vabatahtlikult, nõutakse kahju sisse kohtu kaudu. Valeandmeid esitanud isik kaotab õiguse loometoetuse taotlemiseks kolmeks aastaks. Nagu eelpool öeldud, makstakse loometoetust riigieelarvest loomeliidule eraldatavast toetusest. Eelduseks on, et loomeliit peab arvestust toetust vajavate isikute, toetuse maksmise ning ka oma liikmeks olevate loovisikute tegevuse vastavuse üle loomeliidu põhikirjale ja seadusele.

Lõigetest 4 ja 5 – Teoreetiliselt võib tekkida olukord, kus loomeliidule esitatakse loometoetuse taotlusi rohkem, kui selleks on jooksva aastal vahendeid eraldatud. Sel juhul on loomeliidul õigus keelduda taotluse rahuldamisest. Taotlejal on võimalus esitada uus taotlus uute vahendite laekumisel riigieelarvest. Kui loometoetuse maksmist oli juba alustatud, siis on loomeliidul õigus toetuse maksmine peatada ja maksta saamata jäänud toetuse osa riigieelarvest uute vahendite laekumisel juhul, kui loovisik vastab endiselt §-s 16 sätestatud tingimustele.

§ 21. Järelevalve

(1) Kultuuriministerium teostab riiklikku järelevalvet käesoleva seaduse §-s 6, § 12 lõigetes 3–6, §-des 15, 17 ja 18, § 19 lõikes 4 ning §-s 20 sätestatud kohustuste täitmise üle. Riiklikku järelevalvet teostava ametiisiku määrab kultuuriminister.

(2) Järelevalvet teostaval ametiisikul on õigus:

- 1) nõuda loomeliidult andmeid ja dokumente loomeliidu liikmeks olevate loovisikute loodud teoste ja esituste kohta;
- 2) tutvuda dokumentidega, mis vabakutseline loovisik on loometoetuse saamiseks esitanud;
- 3) nõuda käesoleva seaduse § 12 lõikes 4 nimetatud lepingu alusel esitatava aruande koostamise aluseks olevaid dokumente.

Selgitused:

Paragrahviga 21 antakse Kultuuriministeeriumile järelevalve teostamise õigus loomeliitude tegevuse üle, mis puudutab riigieelarvest antavat toetust ning selle kasutamist, samuti loometoetuse määramist ning maksmist ja muid käesoleva seadusega sätestatud ülesandeid.

§ 22. Ettekirjutus

(1) Kui riikliku järelevalve käigus selgub, et loomeliit ei täida käesoleva seaduse § 21 lõikes 1 nimetatud sätetest tulenevaid nõudeid, teeb järelevalve ametiisik loomeliidule ettekirjutuse puuduste kõrvaldamiseks, määrates selleks tähtaja.

(2) Ettekirjutuses peavad sisalduma järgmised andmed:

- 1) selle loomeliidu nimetus, kellele ettekirjutus tehakse;
- 2) andmed rikkumise kohta viitega käesoleva seaduse paragrahvidele ning nõue viia olukord seadusega vastavusse;
- 3) ettekirjutuse tegemise põhjendus;
- 4) tähtaeg ettekirjutuse täitmiseks;
- 5) ettekirjutuse koostanud ametiisiku nimi, ametikoht, ettekirjutuse kuupäev ja ametiisiku allkiri;
- 6) märke ettekirjutuse vaidlustamise võimaluse, tähtaja ja korra kohta.

(3) Kui loomeliit jätab ettekirjutuse täitmata, võib järelevalvet teostav ametiisik rakendada asendustäitmise ja sunniraha seaduse kohaselt sunniraha või teha kultuuriministrile ettepaneku tunnistada loomeliidu tunnustamine kehtetuks käeoleva seaduse § 10 lõike 1 punkti 2 kohaselt. Sunniraha ülemmäär on 640 eurot. Sunniraha rakendamine ei välista ettepaneku tegemist loomeliidu tunnustamise kehtetuks tunnustamiseks.

Selgitused:

Kui loomeliit ei täida seadusega temale pandud nõudeid on Kultuuriministeeriumil õigus teha loomeliidule ettekirjutus ning kohustada puudusi kõrvaldama. Järelevalvet teostavale ametiisikule antakse võimalus sõltuvalt puuduste iseloomust rakendada sunniraha või teha ettepanek (näiteks korduva ettekirjutuse eiramise tõttu) kultuuriministrile loomeliidu tunnustamise otsus kehtetuks tunnistada (§ 10). Sunniraha rakendamine ei võta aga eelnõu kohaselt ära võimalust teha siiski kultuuriministrile ettepanek loomeliidu tunnustamise otsuse kehtetuks tunnustamiseks.

§ 23. Seaduse rakendamine

(1) Käesoleva seaduse jõustumise aastal ei kohaldata § 12 lõikes 2 sätestatud loomeliidu toetuse saamiseks taotluse esitamise tähtaega. Nimetatud taotluse esitamise tähtaja kehtestab kultuuriminister ühe kuu jooksul pärast seaduse jõustumist ning see avalikustatakse Kultuuriministeeriumi veebilehel.

(2) 2009. aasta jooksul kohaldatakse maksukohustuslaste registris registreeritud vabakutselisele loovisikule maksukorralduse seaduse §-s 168¹ ja äriseadustiku §-s 511⁴ sätestatud.

§ 24. Maksukorralduse seaduse muutmine

Maksukorralduse seaduse (RT I 2002, 26, 150; 57, 358; 63, 387; 99, 581; 110, 660; 111, 662; 2003, 2, 17; 48, 341; 71, 472; 82, 554; 88, 591; 2004, 2, 7; 28, 188 ja 189; 30, 208; 45, 319; 56, 403) § 29 täiendatakse punktiga 28 järgmises sõnastuses:

„28) loomeliidule loovisiku saadud tulu kontrollimiseks seoses vabakutselise loovisiku loometoetuse määramisega loovisikute ja loomeliitude seaduse kohaselt.“

Selgitused:

Muudatuse kohaselt on loomeliidul avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks teiste selleks õigustatud isikute ja asutuste kõrval õigus pöörduda järelepärimiseks maksuhalduri poole ning maksuhaldur võib avaldada selles punktis nimetatud maksusaladust sisaldavat teavet.

§ 25. Tulumaksuseaduse muutmine

Tulumaksuseaduses (RT I 1999, 101, 903; 2004, 59, 414) tehakse järgmised muudatused:

1) paragrahvi 11 lõiget 4 täiendatakse pärast sõna „ühingute“ sõnadega „ning loomeliitude“;

2) paragrahvi 13 lõike 3 punkt 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„1) Vabariigi Valitsuse kehtestatud tingimustel ja piirmäärades avalikule teenistujale, töötajale või juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmele makstavaid teenistus-, töö- või ametilähetustega seotud sõidu-, majutus- ja muude kulude hüvitisi ning päevaraha, samuti teises paikkonnas asuvale ametikohale nimetamisega seotud kolimiskulude hüvitisi ning loomeliidu poolt loovisikule seoses tema loometööga seotud lähetusega makstavaid sõidu- ja majutuskulude hüvitisi ning päevaraha;“;

3) paragrahvi 14 lõike 2 sulgudes olev tekst muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: „(sealhulgas ka notari ja kohtutäituri, samuti vandetõlgi seaduse (RT I 2001, 16, 70; 2002, 61, 375; 102, 600; 2003, 18, 100; 2004, 14, 91; 30, 208) § 9 lõikes 3 nimetatud juhul vandetõlgi kutsetegevus ning vabakutselise loovisiku loometegevus)“;

4) paragrahvi 14 lõiget 6 täiendatakse pärast sõna «notarile,» sõnadega «vabakutselisele loovisikule,“.

Selgitused:

Selles paragrahvis toodud muudatust siinkohal ei kommenteerita, kuna tulumaksuseaduse paragrahve 11, 13 ja 14 on praeguseks ulatuslikult muudetud.

§ 26. Sotsiaalmaksuseaduse muutmine

Sotsiaalmaksuseaduse (RT I 2000, 102, 675; 2001, 50, 285; 59, 359; 79, 480; 91, 544; 95, 587; 2002, 44, 284; 62, 377; 111, 662; 2003, 82, 549; 88, 587 ja 591; 2004, 37, 252) § 2 lõige 1² muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1²) Äriregistrisse kantud või Maksu- ja Tolliameti piirkondlikus maksukeskuses registreeritud füüsilisest isikust ettevõtja kohta käesolevas seaduses sätestatu laieneb ka notarile, kohtutäiturile ja vandetõlgile vandetõlgi seaduse (RT I 2001, 16, 70; 2002, 61, 375; 102, 600; 2003, 18, 100; 2004, 14, 91; 30, 208) § 9 lõikes 3 nimetatud juhul ning vabakutselisele loovisikule.“

Selgitused:

Muudatus on tänaseks kaotanud oma aktuaalsuse, kuna hilisemate käesolevas seaduses tehtud muudatuste kohaselt kantakse vabakutseline loovisik füüsilisest isikust ettevõtja kohta käivate sätete alusel Äriregistrisse ning seega ei ole teda vaja täiendavalt enam nimetada. Sotsiaalmaksuseaduse § 2 lg 1² ongi tänaseks vastavalt muutunud.

§ 27. Seaduse jõustumine

Käesolev seadus jõustub 2005. aasta 1. jaanuaril.

Seaduseelnõu seletuskirjas, mis esitati koos eelnõuga Riigikogule 09.06.2004, on seaduse eesmärgi selgitatud järgmiselt (seaduses hiljem tehtud muudatuste tulemusena ei pea need selgitused praegusel hetkel küll kõik enam õiguslikult paika):

„Vabakutselisel loovisikul puudub turvavõrk võimalikel loomingulistel või tervislikel kriisiperioodidel, eeskätt puudutab see sotsiaal- ja ravikindlustust.

Seaduse eesmärgiks on tagada loovisikutele, eeskätt vabakutselistele loovisikutele elementaarne toimetulek ja sotsiaal- ning raviturva miinimum. Samuti peab seadus korrastama ja reguleerima loovisikuid ühendavate ja esindavate erialaliste loomeliitude kui mittetulundusühingute staatust ning funktsiooni.

Seaduse kõige üldisemaks eesmärgiks oleva turvavõrgu loomine eeskätt vabakutselistele loovisikutele tähendaks eesti rahvuskultuuri järjepideva toimimise ja kvalitatiivse edenemise olulist toetamist, mis tõstaks loomeinimestes kindlustunnet ning tuleks nii pikas kui lühemas perspektiivis kasuks kogu eesti professionaalsele kultuurile ja kunstile.

Eesti riigi väiksust arvestades on selge, et meil pole ega tule turumajanduse isetoimimise eelduseks olevat kultuuriturgu. Ilma riikliku süsteemse toeta jääb meie kunst kiratsema ja ühiskond ilma tema normaalseks toimimiseks hädavajalikust vaimsest keskkonnast.

Praegu on vabakutselisel loovisikul vaid üks võimalus: hakata füüsilisest isikust ettevõtjaks (FIE). Kogemus näitab, et vabakutseline kunstnik, kelle loovus on enamasti erupriivset laadi, kus on tõusud ja mõõnad, kriisid ja õnnestumised, ei mahu hästi FIE loogikasse ja FIE elu tegelikkusse.

Millegi olulise loomine eeldab süvenemist ja pühendumist, eeldab kas püsivat või ajutist vabakutselisust, st mitteolemist tähtajalistes tööõiguslikes või teenistussuhetes, mis tähendab ka regulaarse sissetuleku ebakindlust. Samuti tekib probleem perioodil, mil loovisik ei ole hõivatud aktiivse loometegevusega. Kunstilooming on täis ettearvamatusi ja võib õnnestuda, nurjuda või kesta kauem, kui kavatsatud.

Paraku on olemas professionaalsed loovisikud ja need, kes arvavad seda olevat. Loovisiku professionaalsuse määratlemiseks on möödapääsmatu atesteeriv instants. Kunsti või mittekunsti eristab vaid kvaliteedi mõiste, mille jaoks pole olemas üheseid ja selgeid kriteeriume. Käesolev seaduseelnõu lähtub eeldusest, et professionaalsuse otsustab vastava kunstiliigi tegijaid ühendav ja esindav loomeliit kui kutseühing, kellel on parim ülevaade oma valdkonnas toimuvast, sealhulgas loovisikute võimalikest ja tegelikest probleemidest. Vähemalt Eestis ei ole võimalik, et loomeliit talendid märkamata või tunnustamata jätaks.

Siiski, et tagada loovisikute võrdne kohtlemine, on ettenähtud selle seadusega loodavate sotsiaalse kaitse võimaluste kasutamine kõikidele loovisikutele, sõltumatult tema kuuluvusest loomeliitu.

Jõustumise korral suurendaks seadus oluliselt loovuse sfääri ja loovisikute turvalisust ning viljakust ja kaheldamatult kasvataks pikemas perspektiivis kunstiloomingu kvaliteeti.“